

DISKUSIJAS MATERIĀLS

LUDMILA FADEJEVA
JĀNIS LAPIŅŠ
LĪVA ZORGENFREIJA

LATVIJAS MĀJSAIMNIECĪBU
FINANŠU UN PATĒRIŅA
APSEKOJUMA REZULTĀTI

1 • 2018

SATURS

KOPSAVILKUMS	3
1. IEVADS	4
2. APSEKOJUMA APRAKSTS	5
2.1. Metodoloģisks apraksts un izlase	5
2.2. Izlases demogrāfija	7
2.3. Ienākumu sadale	9
3. NETO BAGĀTĪBA	12
3.1. Nevienlīdzība Latvijā	13
3.2. Neto bagātība demogrāfisko grupu dalījumā	16
4. AKTĪVI	20
4.1. Reālie aktīvi	21
4.1.1. Nekustamais īpašums	22
4.1.2. Pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātība	23
4.1.3. Citi reālie aktīvi	24
4.2. Finanšu aktīvi	28
4.2.1. Noguldījumi	29
4.2.2. Brīvprātīgie privātie pensiju plāni un pilnā dzīvības apdrošināšana	30
5. PARĀDS	31
5.1. Kopējais parāds	32
5.1.1. Hipotēku kredīta parāds	34
5.1.2. Nenodrošināts parāds	35
5.2. Kredītu pieejamības ierobežojumi	36
5.3. Parādu slogs un mājsaimniecību finansiālā ievainojamība	38
6. PATĒRIŅŠ UN UZKRĀJUMI	44
7. SECINĀJUMI	50
PIELIKUMI	52
1. pielikums. GALVENO MAINĪGO DEFINĪCIJAS	52
2. pielikums. GALVENĀS SITUĀCIJU LATVIJĀ RAKSTUROJOŠĀS TABULAS	55
LITERATŪRA	71

SAĪSINĀJUMI

ECB – Eiropas Centrālā banka
 ES – Eiropas Savienība
 EU-SILC – ES apsekojums par ienākumiem un dzīves apstākļiem
 ISCED – Starptautiskā izglītības standarta klasifikācija
 MFPA – Mājsaimniecību finanšu un patēriņa apsekojums
 MGDz – mājsaimniecības galvenā dzīvesvieta
 OECD – Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (*Organisation for Economic Co-operation and Development*)
 PIV – primārā izlases vienība
 pp – procentu punkts
 UNECE – ANO Eiropas Ekonomikas komisija

KOPSAVILKUMS

Pētījumā sniegts pārskats par Latvijā 2014. gadā veiktā Mājsaimniecību finanšu un patēriņa apsekojuma galvenajiem rezultātiem. Tā laikā atbildes uz apsekojuma jautājumiem tika saņemtas no 2 814 personām (1 202 mājsaimniecībām). Tika iegūti unikāli dati par mājsaimniecību bagātību, t.sk. aktīviem un saistībām, kā arī par to ienākumiem un patēriņu. Apsekojumā ietvertie dati attiecināmi uz visu valsti, un šāds apsekojums jāveic regulāri, lai laika gaitā pētītu mājsaimniecību budžetu kopējās un sadalījuma pārmaiņas, bagātības sastāvdaļas un nevienlīdzību.

Apsekojuma rezultāti liecina, ka Latvijā salīdzinājumā ar eiro zonu to mājsaimniecību īpatsvars, kurām pieder vissvarīgākais mājsaimniecības aktīvs – galvenā dzīvesvieta –, ir daudz lielāks (attiecīgi 76% un 61%). Tomēr šā aktīva un kopējo aktīvu mediānas vērtība Latvijā ir būtiski zemāka nekā eiro zonā. Pasīvu pusē redzams, ka parādsaistības ir tikai trešdaļai Latvijas mājsaimniecību, un tas ir viens no zemākajiem rādītājiem eiro zonas valstīs. Aptverot visas mājsaimniecību bilances sastāvdaļas, iegūta Latvijas mājsaimniecību neto bagātības mediāna (14 200 eiro), kas salīdzinājumā ar eiro zonas valstu mājsaimniecībām ir vairāk nekā septiņas reizes zemāka. Eiro zonas mājsaimniecībām, kuru atbildētājpersona ir pirmspensijas vecumā, pieder vislielākā neto bagātība, taču Latvijā vislielākais neto bagātības apjoms pieder gados jaunām ģimenēm (īpaši vecuma grupā 35–44 gadi), kuru vidējie ienākumi arī ir visaugstākie.

Atslēgvārdi: mājsaimniecību finanšu un patēriņa apsekojums, Latvija, aktīvi, saistības, neto bagātība, finansiālā ievainojamība, ienākumi, patēriņš

JEL kodi: D14, D31, E21

Autori pateicas visiem Latvijas MFPA respondentiem un Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes intervētājiem, kuri šā apsekojuma tapšanu padarījuši iespējamu. Autori pateicas arī Marandai Behmanei (Latvijas Centrālās statistikas pārvaldes Sociālās statistikas departaments) par sniegto atbalstu datu vākšanā. Īpašs paldies Nadeždai Siņenko (Latvijas Bankas Finanšu stabilitātes pārvalde) par nenovērtējamo palīdzību finanšu stabilitātes rādītāju analizē un Aleksejam Meļihovam (Latvijas Bankas Monetārās politikas pārvalde) par ieguldījumu aptaujas anketas sagatavošanas un datu vākšanas procesā. Autori pateicas ECB Mājsaimniecību finanšu un patēriņa pētniecības struktūras locekļiem, īpaši Juham Honkilam (*Juha Honkkila*), Sebastjēnam Peresam-Duārtēm (*Sebastien Perez-Duarte*) un Jiržijam Slačālekam (*Jiri Slacalek*) par sniegto atbalstu un padomiem. Šā pētījuma tapšanā lielu ieguldījumu deva Mārtiņa Bitāna, Gundara Dāvidsona, Santas Bērziņas un Daces Antužas (Latvijas Banka) komentāri.

1. IEVADS

Šis diskusijas materiāls sniedz pārskatu par Latvijā 2014. gadā veiktā MFPA galvenajiem rezultātiem. MFPA veic visu eiro zonas valstu centrālās bankas, kā arī Ungārijas un Polijas centrālā banka. Līdz šim notikuši divi MFPA posmi, un Latvijas Banka piedalījies otrajā posmā. Saskaņoti apsekojumi tika veikti pirmā posma laikā no 2010. gada līdz 2011. gadam (*Eurosystem Household Finance and Consumption Network* (10; 11)) un otrajā posmā no 2013. gada līdz 2015. gadam (*Household Finance and Consumption Network* (13; 14)).

MFPA izstrādāts un īstenots, lai iegūtu detalizētus mājsaimniecību līmeņa datus par dažādiem mājsaimniecību bilanču aspektiem un iesaistīto valstu ekonomiskajiem un demogrāfiskajiem rādītājiem. Citi ES līmeņa apsekojumi, piemēram, EU-SILC, pievēršas galvenokārt ienākumiem, nabadzībai, sociālajai atstumtībai un dzīves apstākļiem, bet tajos ir maz datu par mājsaimniecību aktīviem un saistībām. MFPA galvenā uzmanība pievērsta mājsaimniecību bagātībai un tās sastāvdaļām, tāpēc tas var sniegt ieskatu daudzās politikai būtiskās jomās (*Eurosystem Household Finance and Consumption Network* (9)):

- bagātības ietekme uz patēriņu;
- mājokļu cenas un mājsaimniecību parāda līmenis;
- pensiju ienākumi, patēriņš un pensiju reformas;
- aizdevumu pieejamība un tās ierobežojumi;
- mājsaimniecību finansiālā ievainojamība;
- finanšu inovācijas, patēriņa izlīdzināšanās un portfeļa izvēle;
- bagātības nevienlīdzība.

Runājot par Latviju, MFPA ir unikāls datu avots¹, kas ietver ļoti detalizētu informāciju par mājsaimniecību aktīviem, saistībām, ienākumiem un patēriņu. Turklāt rūpīgi izstrādātu izlases veidošanas procedūru izmantošana nodrošina to, ka iegūtie secinājumi attiecināmi uz valsti kopumā.

Šajā diskusijas materiālā analizēti 2014. gadā (atsauces periods – 2013. gads²) savākie pirmā Latvijas MFPA dati un tie salīdzināti ar eiro zonas valstīs³ veiktā MFPA otrā posma rezultātiem. ECB publicētajā statistikas pētījumā *The Household Finance and Consumption Survey: results from the second wave (Household Finance and Consumption Network)* (14) plaši analizēti apsekojuma rezultāti par eiro zonu kopumā. Tas daudzviet minēts šajā diskusijas materiālā Latvijas un eiro zonas MFPA rezultātu salīdzināšanai.

Pārējais diskusijas materiāls strukturēts šādi. 2. nodaļā aprakstīts apsekojums, Latvijas mājsaimniecību galvenās demogrāfiskās iezīmes un ienākumi; 3. nodaļā aplūkots viens no galvenajiem rezultātiem, t.i., mājsaimniecību neto bagātība, kā arī dažādi Latvijas sabiedrībā sastopamās nevienlīdzības rādītāji. 4. un 5. nodaļā attiecīgi ietverti mājsaimniecību neto bagātības komponenti – aktīvi un saistības. Aktīvus, saistības un to apakškomponentus parasti analizē no trim skatpunktiem: 1) to

¹ Latvijas Banka veic Mājsaimniecību kredītņēmēju apsekojumu (M. Āriņš, N. Siņenko, L. Laube (4)), kura laikā tiek vākta informācija arī par mājsaimniecību bilanci, ienākumiem un patēriņu, tomēr tā nav tik detalizēta. Šāda apsekojuma datus nevar attiecināt uz valsti kopumā. Tajā aplūkotas mājsaimniecības, kurām ir parādsaistības, tāpēc to izmanto galvenokārt finanšu stabilitātes analīzei.

² Ienākumu atsauces periods bija iepriekšējais gads, tomēr aktīvi un saistības tika reģistrēti interviju laikā 2014. gadā.

³ Izņemot Lietuvu.

mājsaimniecību procentuālā daļa (līdzdalības līmenis), kurām ir konkrēti aktīvi vai saistības; 2) aktīvu vai saistību mediānas vērtība mājsaimniecībās, kurām ir šāds neto bagātības komponents, un 3) konkrēta apakškomponenta nozīmība (svars) kopējos mājsaimniecību aktīvos vai saistībās. 5.2. un 5.3. apakšnodaļa attiecīgi veltīta tam, kā mājsaimniecības uztver kredītu pieejamības ierobežojumus un finansiālo ievainojamību. 6. nodaļā analizēti dati par mājsaimniecību patēriņa un uzkrājumu veidošanas tendencēm, bet 7. nodaļā sniegti secinājumi.

2. APSEKOJUMA APRAKSTS

2.1. Metodoloģisks apraksts un izlase

Latvijā MFPA datu vākšana notika no 2014. gada 15. aprīļa līdz 30. septembrim. Atbilžu skaits sasniedza 52.9%, kas salīdzinājumā ar citās valstīs veiktiem līdzīgiem apsekojumiem ir augsts rādītājs (*Eurosystem Household Finance and Consumption Network* (10)). Kopumā dati tika iegūti no 2 814 personām (1 202 mājsaimniecībām).

MFPA ietverti vairāki mājsaimniecību bagātības aspekti (aktīvi, saistības, ienākumi un patēriņš). Tā galvenais mērķis ir savākt anonimizētu informāciju par mājsaimniecību aktīviem un saistībām, kas veido mājsaimniecības bilanci. 2.1. tabulā sniegts pārskats par MFPA iekļauto aktīvu un saistību struktūru. Visu aktīvu summa veido mājsaimniecību bruto bagātību. Neto bagātību iegūst, no bruto bagātības atņemot mājsaimniecību kopējo parādu.

2.1 tabula

Mājsaimniecības balance

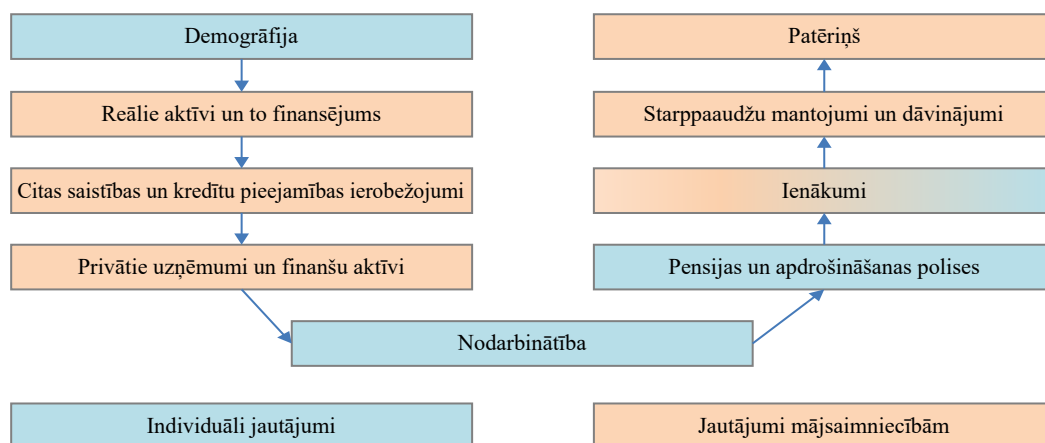
Aktīvi	Saistības
Reālie aktīvi	Nodrošināts parāds
MGDz	MGDz hipotēku kredīts
Cits nekustamais īpašums	Cita nekustamā īpašuma hipotēku kredīti
Īpašumā esoši pašnodarbināto uzņēmumi	
Transportlīdzekļi	
Vērtslietas	
Finanšu aktīvi	Nenodrošināts parāds
Pieprasījuma konti	Norēķinu konta debeta atlikums
Krājkonti	Kredītkaršu parāds
Dzīvības apdrošināšanas polises	Citi nenodrošināti aizdevumi
Kopieguldījumu fondi	
Obligācijas	
Publiski biržā tirgotas akcijas	
Īpašumā esoši uzņēmumi, kas nav pašnodarbināto uzņēmumi	
Mājsaimniecībām neatmaksātais parāds	
Brīvprātīgie pensiju fondi, pilnās dzīvības apdrošināšanas polises	
Cits	

Apsekojumu veido mājsaimniecību un personu intervijas, kas veiktas, izmantojot divas atšķirīgas anketas: mājsaimniecību anketu un personu anketu (sk. 2.1. att.). Demogrāfijai, nodarbinātībai, kā arī pensijām un dzīvības apdrošināšanas polisēm

veltītajās sadaļās ietverta personas līmenī iegūta informācija, individuāli intervējot visas vismaz 16 gadus sasniegušas personas. Pārējie ģimenes locekļi sniedz atbildes par prombūtnē esošajiem. Sadaļās par reālajiem aktīviem un to finansējumu, citām saistībām un ierobežotu kredītu pieejamību, privātiem uzņēmumiem un finanšu aktīviem, starppaaudžu mantojumiem un dāvinājumiem un dāvanām, kā arī patēriņu un uzkrājumu veidošanu ietverta mājsaimniecības līmenī iegūta informācija. Uz šajā anketas sadaļā iekļautajiem jautājumiem parasti atbild finanšu jautājumos kompetentākais mājsaimniecības loceklis. Sadaļā par ienākumiem informācija par ienākumu komponentiem (piemēram, ar darbu saistītiem ienākumiem, pensiju ienākumiem utt.) tiek iegūta personas līmenī, savukārt informācija par citiem komponentiem tiek iegūta mājsaimniecības līmenī (piemēram, par ienākumiem no finanšu ieguldījumiem).

2.1. attēls

MFPA anketas uzbūve

MFPA izlases modelis bija divposmu stratificēta varbūtības izlase. Izlases bāzes veidošanā tika izmantota Iedzīvotāju reģistra kopija un Nodokļu maksātāju reģistrā pieejamie dati par iedzīvotāju ienākumiem. Pirmā posma izlases vienību veidošana un to sadalījums stratos notika pakāpeniski:

- atbilstoši urbanizācijas līmenim visas privāto mājokļu adreses tika sadalītas trijās grupās (Rīga; pārējās astoņas lielākās pilsētas; lauku teritorijas, t.sk. mazpilsētas);
- visās urbanizācijas grupās katra tautas skaitīšanā izmantotā uzskaites teritorija tika sīkāk iedalīta trijās daļās, kas kalpoja par PIV;
- mājsaimniecības ar kopējiem ienākumiem no augstākās 10. deciles (no atbilstošās urbanizācijas grupas);
- mājsaimniecības ar kopējiem ienākumiem no 7. deciles līdz 9. decilei;
- mājsaimniecības ar kopējiem ienākumiem no 1. deciles līdz 6. decilei;
- pēc urbanizācijas un ienākumu līmeņa PIV tika sīkāk iedalītas deviņos stratos.

Ja mājsaimniecību skaits dažās PIV bija neliels, šīs PIV tika apvienotas ar dažām tajā pašā teritoriālajā vienībā vai administratīvajā teritorijā esošajām PIV. PIV atlase tika veikta, izmantojot sistemātisko varbūtību, kas proporcionāla izlases lielumam ar nejauši izvēlētu sākumpunktu (PIV mājsaimniecību skaits tika izmantots kā PIV lieluma rādītājs). Par otrā posma izlases vienībām kalpoja mājsaimniecību adreses. Katrā izlasē iekļautajā PIV tika atlasītas piecas adreses, izmantojot vienkāršu izlasi pēc nejaušības principa (bez aizstāšanas). Piecās no 2 400 izlasēs ietvertajām

adresēm atradās divas mājsaimniecības. Abas šajās adresēs esošās mājsaimniecības tika intervētas.

Bagātāku mājsaimniecību izlases lieluma pārsniegšana tika panākta, lielāku izlases daļu izvēloties augstākos ienākumu stratos. Visaugstāko ienākumu stratos izlases daļa attiecīgi vienāda ar 1.75%, 1.69% un 0.91%, vidēju ienākumu stratos – ar 0.25%, 0.24% un 0.24%, bet viszemāko ienākumu stratos – ar 0.15%, 0.14% un 0.14%.

Iegūtās datu kopas papildināšanai tika izmantoti administratīvie dati. Saņemto atbilžu precizitāte tika palielināta, izmantojot reģistru datus par nekustamajiem īpašumiem (Valsts zemes dienests), aizdevumiem (Kredītu reģistrs) un ienākumiem (Nodokļu maksātāju reģistrs), rediģējot attiecīgo mainīgo vērtības.

Lai veiktu korekcijas saistībā ar apsekojuma atbilžu nesaņemšanu, tika aprēķināti un pēc vecuma, dzimuma, urbanizācijas līmeņa un personas kopējiem ienākumiem 2012.–2013. gadā kalibrēti aplēšu svāri. Dispersijas aprēķinam tika ieviesti replicēti svāri, un 1 000 replicētu svaru iegūšanai tika izmantota būstrepas (sāknēšanas programmas) metode ar aizstāšanu. Tekstā un tabulās ietvertie dati aprēķināti, izlases datus attiecinot uz visu mājsaimniecību kopumu. Izņēmumi norādīti piezīmēs.

Neatbildētu jautājumu gadījumos tika lietota daudzkārtēja imputācija. Tā netika piemērota visam apsekojumam, bet tikai galvenajiem mainīgajiem, piemēram, neto bagātības, ienākumu un patēriņa komponentiem. Pamatojoties uz pieņēmumu, ka ierakstu vienības neatbildētībai ir gadījuma raksturs (*missing at random*), kopumā tika izveidoti pieci datu masīvi. Svaru aprēķināšanas un imputācijas metodoloģija ir līdzīga pārējās MFPA iesaistītajās eiro zonas valstīs izmantotajai metodoloģijai.

Balstoties uz anketā apkopoto informāciju par demogrāfiju un ienākumiem un izmantojot Kanberas grupas starptautiskos standartus (UNECE (23)), katrai mājsaimniecībai tika izraudzīta atbildētājpersona⁴.

2.2. Izlases demogrāfija

2.2. tabulā salīdzināti dažādi Latvijas mājsaimniecību raksturlielumi un eiro zonas vidējie rādītāji. Vidējais Latvijas mājsaimniecības lielums (2.38) nedaudz pārsniedz eiro zonas rādītāju (2.29 – neliels samazinājums salīdzinājumā ar pirmajā posmā konstatēto mājsaimniecības lielumu (2.32)). 62% Latvijas mājsaimniecību un gandrīz 65% eiro zonas mājsaimniecību ir tikai viens vai divi mājsaimniecības locekļi.

Latvijā salīdzinājumā ar eiro zonu ir daudz vairāk mājsaimniecību, kurām ir īpašumtiesības uz mājokli (Vācijā un Austrijā šādu mājsaimniecību ir vismazāk). Latvijā 76% mājsaimniecību pieder galvenā dzīvesvieta (eiro zonā – 61.2%). Arī citās savulaik PSRS inkorporētajās valstīs šādu mājsaimniecību īpatsvars ir augsts. Tas, visticamāk, skaidrojams ar to, ka padomju varas laikā mājokļu tirgus nepastāvēja, bet mājsaimniecībām parasti tika piešķirta izmantojamā dzīvojamā platība. Pēc PSRS sabrukuma mājsaimniecības, kuras spēja pierādīt, ka tām iepriekš piederējis konkrētais 20. gs. 40. gados nacionalizētais īpašums vai ka tās ir iepriekšējo īpašnieku mantinieki, šo īpašumu atguva. Mājsaimniecībām apmaiņā pret privatizācijas sertifikātiem (par simbolisku cenu) bija arī iespēja privatizēt valsts dzīvokļus, kuros tās dzīvoja. Arī šā iemesla dēļ lielākā daļa Latvijas mājsaimniecību ir savu mājokļu pilntiesīgi īpašnieki (bez hipotēku kredīta). Latvijas hipotēku tirgus attīstījies samērā

⁴ Mājsaimniecības atbildētājpersonas definīciju sk. 1. pielikumā.

nesen, tāpēc salīdzinājumā ar eiro zonas valstīm, kur katrai piektajai mājsaimniecībai ir hipotēku kredīts, Latvijā šādu mājsaimniecību īpatsvars ir būtiski mazāks.

2.2. tabula

Mājsaimniecību struktūra (%)

Demogrāfiskās iezīmes	Latvija	Eiro zona
Mājsaimniecības lielums		
1	31.7	32.9
2	30.3	31.7
3	18.2	16.1
4	12.3	13.9
5 un vairāk	7.5	5.4
Statuss attiecībā pret mājokli		
Pilntiesīgs īpašnieks	62.5	41.5
Īpašnieks ar hipotēku kredītu	13.5	19.7
Īrnieks vai cits	24.0	38.8
Atbildētājp personas vecums		
16–34	15.1	14.4
35–44	17.7	17.8
45–54	19.0	20.0
55–64	19.8	18.0
65–74	14.0	14.8
75+	14.4	15.0
Atbildētājp personas nodarbinātības statuss		
Darba ņēmējs	52.2	48.2
Pašnodarbinātais	6.6	8.7
Pensionārs	31.0	30.9
Cits; nestrādā	10.2	12.2
Atbildētājp personas izglītība		
Pamatizglītība vai nav izglītības	18.8	32.0
Vidējā izglītība	48.8	41.6
Augstākā izglītība	32.4	26.4

Avots: autoru aprēķini, izmantojot Latvijas MFPA datus un *Household Finance and Consumption Network* (14) rezultātus par eiro zonu.

Piezīmes. Nodarbinātības statuss "Cits; nestrādā" attiecas uz mājsaimniecībām, kuru atbildētājp persona ir bezdarbnieks, students, pastāvīgi darbnespējīga persona vai citu iemeslu dēļ nestrādājoša persona. Izglītības līmenis "Pamatizglītība vai nav izglītības" atbilst ISCED 0–2. līmenim, "Vidējā izglītība" – ISCED 3.–4. līmenim un "Augstākā izglītība" – ISCED 5.–6. līmenim.

Mājsaimniecības atbildētājp personas vecums izmantots kā mājsaimniecības vecuma aizstājējvērtība. Mājsaimniecību sadalījums visās atbildētājp personu vecuma grupās eiro zonā un Latvijā daudz neatšķiras. Latvijā salīdzinājumā ar eiro zonu ir nedaudz vairāk mājsaimniecību, kuru locekļi ir jauni cilvēki, un mazāk tādu, kuru locekļi ir gados vecāki. Šķiet, tas liecina, ka Latvijā jaunieši agrāk nekā viņu vienaudži eiro zonā sāk dzīvot atsevišķi no vecākiem un ka vecāka gadagājuma cilvēki parasti dzīvo kopā ar saviem bērniem.

Latvijas mājsaimniecības locekļu izglītības līmenis vidēji ir augstāks nekā pārējā eiro zonā. Mazāk nekā piektdaļai Latvijas mājsaimniecību atbildētājpersonai ir pamatzglītība vai zemāks izglītības līmenis, savukārt eiro zonas mājsaimniecībās –

aptuveni trešdaļai. Turklāt tikai ceturtdaļai eiro zonas mājsaimniecību atbildētājpersonai ir augstākā izglītība, bet Latvijā – gandrīz trešdaļai mājsaimniecību.

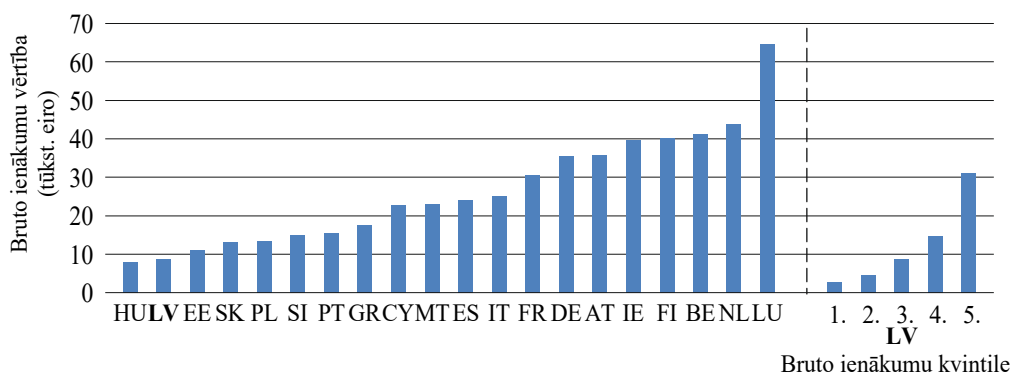
Latvijā to mājsaimniecību īpatsvars, kurās atbildētājpersona strādā algotu darbu vai ir pašnodarbināta, ir lielāks nekā eiro zonā. Latvijā salīdzinājumā ar eiro zonu ir mazāk mājsaimniecību, kuru atbildētājpersonas nodarbinātības statuss ir "cits; nestrādā", t.i., bezdarbnieks, students, pastāvīgi darbnespējīga persona vai citu iemeslu dēļ nestrādājoša persona.

2.3. Ienākumu sadale

Latvijas mājsaimniecības gada bruto ienākumu mediāna bija aptuveni 8 719 eiro (sk. P12. tabulu). Salīdzinājumā ar pārējo valstu MFPA rezultātiem Latvijā ienākumu mediāna ir augstāka nekā Ungārijā, bet zemāka nekā pārējās apsekotajās ES valstīs (sk. 2.2. att.). Eiro zonas ienākumu mediāna bija vairāk nekā trīs reizes augstāka (29 500 eiro).

2.2. attēls

Gada bruto ienākumu mediāna valstu un bruto ienākumu kvintīļu dalījumā Latvijā

Avots: autoru aprēķini, izmantojot Latvijas MFPA datus un *Household Finance and Consumption Network* (15) rezultātus par citām valstīm.

Piezīme. Minimālā un maksimālā gada bruto ienākumu vērtība bruto ienākumu kvintīļu dalījumā Latvijā tūkst. eiro: 1. – mazāka par 3.4; 2. – 3.4–6.29; 3. – 6.3–11.59; 4. – 11.6–20.4; 5. – pārsniedz 20.4.

Autori visā diskusijas materiālā salīdzina mājsaimniecības interesējošus mainīgos dažādu ienākumu un bagātības grupās (visbiežāk kvintīļos). Katru grupu veido vienāds mājsaimniecību skaits, piemēram, viena kvintīle atbilst piektdaļai visu novērojumu. Zemākas kvintīles nozīmē zemākus ienākumus vai mazāku bagātību.

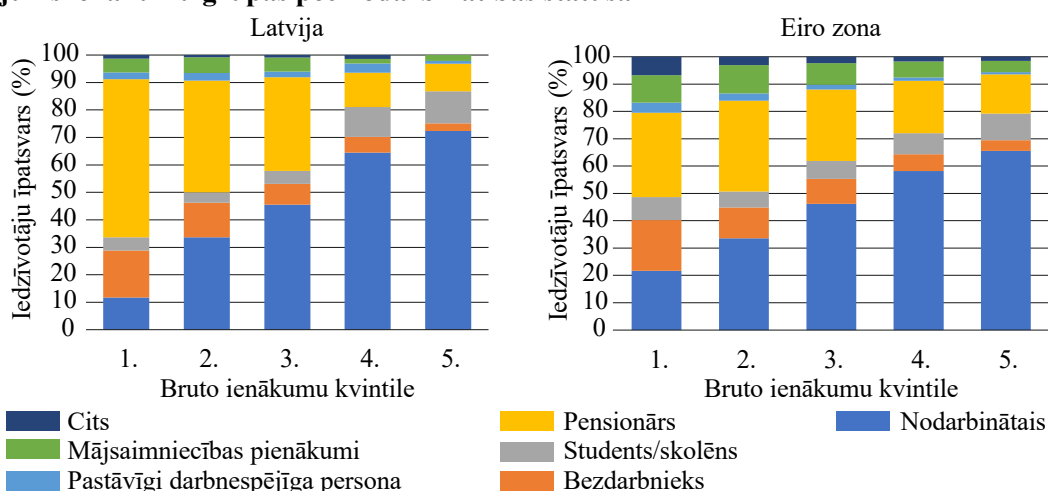
Augstākajā (piektajā) ienākumu kvintīlī mājsaimniecības gada bruto ienākumu mediāna vairāk nekā 10 reizi pārsniedza gada bruto ienākumu mediānu zemākajā (pirmajā) kvintīlī (sk. 2.2. att. un P12. tabulu). Gada bruto ienākumi Latvijas mājsaimniecībās, kuru locekļi ir jauni cilvēki, ir visaugstākie, turpretī eiro zonā tie ir visaugstākie mājsaimniecību grupās, kuru locekļiem ir 45–54 gadi. Šī ienākumu līmeņa atšķirība starp jaunāka un vecāka gadagājuma Latvijas mājsaimniecībām, iespējams, atspoguļo dažādo šo vecuma grupu prasmju līmeni un līdz ar to arī algu līmeni. Tas skaidrojams ar radikālām un samērā nesen notikušām ekonomiskās struktūras pārmaiņām pēc Latvijas neatkarības atgūšanas 20. gs. 90. gados.

Šī ienākumu līmeņa atšķirība starp mājsaimniecībām ar vecākiem un jaunākiem atspoguļojas arī to dalījumā pēc atbildētājpersonas nodarbinātības statusa ienākumu kvintīļu ietvaros (sk. 2.3. att.). Zemākajā bruto ienākumu kvintīlī ir galvenokārt

pensionāri un bezdarbnieki. Tikai 10% šajā bruto ienākumu kvintilē esošo cilvēku ir nodarbināti. Augstākajā bruto ienākumu kvintilē nodarbināto īpatsvars pārsniedz 70%, un pensionāru īpatsvars ir tikai 10%. Tāpēc rezultātu salīdzināšana pēc bruto ienākumu kvintilēm nereti ir līdzvērtīga mājāsaimniecību salīdzināšanai pēc nodarbinātības statusa, t.i., pirmajā kvintilē ir galvenokārt pensionāri un bezdarbnieki, bet augstākajās kvintilēs – nodarbinātie. Šīs strukturālās atšķirības starp bruto ienākumu kvintilēm vērojamas arī eiro zonā (tikai daudz mazāk). Lielāko atšķirību rada pensionāru sadalījums starp ienākumu kvintilēm, kas eiro zonā ir ievērojami vienmērīgāks.

2.3. attēls

Iedzīvotāju sadalījums ienākumu grupās pēc nodarbinātības statusa

1. ielikums

Reālo un finanšu aktīvu nepietiekamas novērtēšanas iespējamie iemesli

MFPA ietver vairākus mājāsaimniecību bagātības aspektus, un tā mērķis ir savākt anonimizētu informāciju par mājāsaimniecību bilancēm. Visu apsekojumā iekļauto datu uzticamība atkarīga no tā, cik precīzas un izsmeltošas atbildes snieguši respondenti. Tomēr nereti dažādu iemeslu (laika, intereses, zināšanu trūkuma vai privātu apsvērumu) dēļ respondenti var kļūdaini atbildēt uz dažiem apsekojuma jautājumiem.

Viens no paņēmieniem šādu kļūdu skaita samazināšanai respondentu sniegtajā informācijā ir apsekojumā iegūtās informācijas salīdzinošā pārbaude, izmantojot administratīvos datus. Piemēram, iespēja salīdzināt Latvijā veiktā MFPA atbildes ar Kredītu reģistra datiem ļauj ļoti labi atainot mājāsaimniecību bilances saistību pusi.

Tomēr ne vienmēr ir pieejami administratīvie dati, kas nepieciešami, lai apstiprinātu apsekojuma atbildes par mājāsaimniecību bilances aktīvu pusi. Salīdzinājums ar pieejamiem makrodatiem nozīmē, ka mājāsaimniecībām, iespējams, nav izdevies pilnībā sniegt informāciju par veiktajiem noguldījumiem⁵, kā arī par noguldījumu kopējo summu.

⁵ Alternatīvi avoti, piemēram, FKTK (12) un *Global Findex* (Pasaules Bankas globālā finansiālās iekļaušanas datubāze) liecina, ka to Latvijas mājāsaimniecību īpatsvars, kurām 2014. gadā bija atvērts konts kredītiestādē, bija lielāks, nekā norādīts apsekojumā.

Tomēr jāatzīmē, ka nepilnīga informācijas sniegšana par finanšu līdzekļu vērtību ir ne tikai Latvijā, bet arī visas eiro zonas problēma⁶.

Iespējams, ka nepilnīga informācija tiek sniegta arī par reālajiem aktīviem. Piemēram, Latvijā ļoti maz tiek uzrādītas īpašumā esošas vērtslietas. Lai gan Latvijas iedzīvotāju īpašumā tiešām varētu būt mazāk vērtslietu nekā bagātākās Eiropas valstīs, jāņem vērā citi faktori, piemēram, cilvēki nezina savu vērtslietu vērtību naudas izteiksmē vai arī negrib izpaust šo informāciju.

Kopumā mājsaimniecības bagātības svarīgākā sastāvdaļa ir tās īpašumā esošais nekustamais īpašums. Gadījumos, kad respondenti neminēja sava nekustamā īpašuma vērtību, tika izmantoti Valsts zemes dienesta dati. Lai gan respondentu sniegtās informācijas papildināšanai tika izmantoti administratīvie dati, joprojām iespējams, ka tā nav pilnīga. Tas saistīts ar to, kā Valsts zemes dienesta Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā tiek ierakstīta nekustamā īpašuma vērtība, kā arī ar ilgstošu nekustamā īpašuma tirgus atveseļošanos pēc 2008. un 2009. gada krīzes.

Nekustamā īpašuma valsts kadastra likumā noteikts, ka Valsts zemes dienesta dati veido vidēji 85% no tirgus vērtības, kāda tā bija pusotru gadu pirms kadastrālās vērtības bāzes noteikšanas konkrētajam gadam⁷. Tāpēc šajā MFPA posmā iekļautā nekustamā īpašuma vērtība balstīta uz 2012. gada tirgus datiem. Tas bija laiks, kad mājokļu tirgū joprojām valdīja dziļa krīze⁸. Turklāt Valsts zemes dienesta datus reģistrētā vērtība atkarīga no jaunākajiem tirgus darījumiem. Tā kā tirgus 2012. gadā nebija likvīds, pēdējās pieejamās tirgus cenas daudzos gadījumos joprojām varētu būt tādas pašas kā pārdošanas cenas krīzes zemākajā punktā.

Aktīvu vērtības atšķirība Latvijā un bagātākās eiro zonas valstīs galvenokārt skaidrojama ar dažādu nekustamā īpašuma tirgus dinamiku. Cenu kritums Latvijā bija lielāks nekā daudzās citās valstīs, bet atveseļošanās – pakāpeniskāka. Interviju laikā 2014. gadā tirgus vērtība Latvijā tiešām bija ļoti zema. Nekustamā īpašuma tirgus vēl nebija atguvies no krīzes. Mājokļu cenu līmenis bija sasniedzis tikai aptuveni 70% no 2007. gadā pieredzētā (sk. 2.4. att.), un tirgus nebija sevišķi likvīds, īpaši attiecībā uz rezidentiem un teritorijām, kas atrodas tālāk no Rīgas⁹.

Visbeidzot, iespējams, ka MFPA rezultātos mājsaimniecību aktīvi novērtēti mazliet par zemu. Šī problēma varētu būt īpaši raksturīga attiecībā uz finanšu aktīviem, un ar to saskaras gandrīz visas apsekojumā iesaistītās valstis. Nepietiekama novērtēšana varētu notikt arī gadījumos, kad runa ir par mājsaimniecības lielāko aktīvu – tās nekustamo īpašumu. Taču jāuzsver, ka, neraugoties uz iespējamu nepietiekamu novērtēšanu, kopējā datu vākšanas metodoloģija un Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes izmantotā izlases veidošanas procedūra nodrošina, ka secinājumi par aktīvu turēšanas tendencēm dažādās demogrāfiskās grupās tomēr ir pamatoti. Tāpēc dažādu valstu un grupu salīdzinājumi sniedz daudz informācijas.

⁶ Saskaņā ar autoru veikto makrodatu novērtējumu HFCS iekļauti dati tikai par aptuveni 30% no kopējās noguldījumu summas, kas atbilst pārējo valstu MFPA rezultātiem. Tiek lēsts, ka nepilnīgas informācijas par finanšu aktīviem sniegšanas pakāpe MFPA laikā bijusi ievērojami augstāka nekā attiecībā uz reālajiem aktīviem (*Household Finance and Consumption Network* (13)). Izņēmums ir Igaunija, kur lielāko kredītiestāžu sniegtie administratīvie dati par mājsaimniecību noguldījumiem ir pieejami MFPA vajadzībām.

⁷ Nekustamā īpašuma valsts kadastra likuma 71. panta 2. punkts (<https://likumi.lv/doc.php?id=124247>).

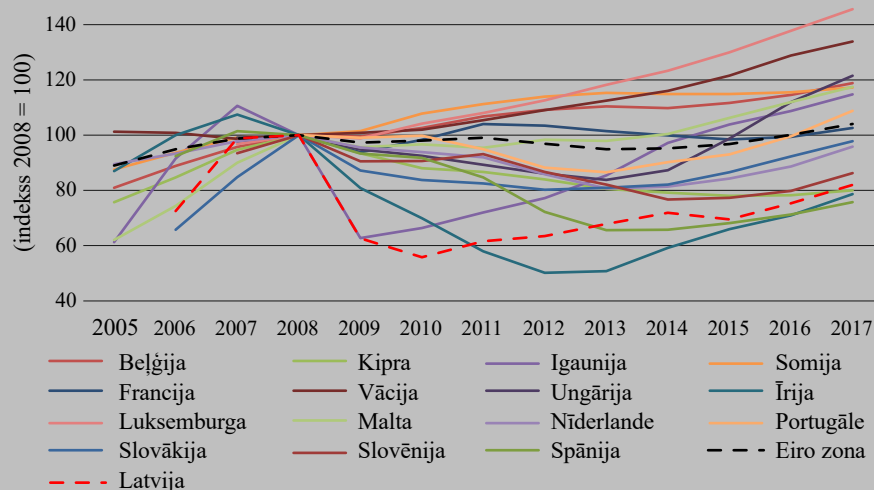
⁸ Latvijas mājokļu cenu indekss 2012. gadā bija par 42% zemāks nekā ekonomiskā uzplaukuma gados sasniegtais augstākais punkts. Tas nenozīmē, ka ekonomiskā uzplaukuma gados tirgus cenas bija atbilstoši noteiktas, tomēr periodā pēc krīzes, iespējams, notika būtisks cenu samazinājums.

⁹ 2010.–2014. gadā nerezidentu sektorā bija vērojama lielāka aktivitāte, jo apmaiņā pret būtisku ieguldījumu nekustamajā īpašumā bija iespējams iegūt uzturēšanās atļaujas. Nerezidentus galvenokārt interesēja dārgi nekustamie īpašumi, kurus spēja iegādāties tikai nedaudzi vietējie pircēji.

2.4. attēls

Mājokļu cenas ES valstīs

(indekss 2008 = 100)

Avots: Eurostat.

3. NETO BAGĀTĪBA

Makroekonomiskie dati par mājsaimniecību kopējo reālo un finansiālo bagātību nesniedz nekādu ieskatu mājsaimniecību bagātības struktūrā un sadalījumā. Šādas analīzes veikšanai nepieciešami mājsaimniecības līmeņa dati, piemēram, MFPA ietvaros iegūta informācija. Šajā nodaļā aplūkots viens no galvenajiem apsekojuma rezultātiem – Latvijas mājsaimniecību neto bagātība. Tā ir visu mājsaimniecības aktīvu (reālo un finanšu) kopējā vērtība mīnus kopējās nenokārtotās saistības. Šajā nodaļā analizēti dažādi nevienlīdzības rādītāji un neto bagātības sadalījums dažādās mājsaimniecību demogrāfiskajās grupās (sk. P11. tabulu) un salīdzināti ar citās valstīs iegūtajiem rezultātiem. Neto bagātības struktūrai ir liela nozīme ekonomisko šoku ietekmes analīzē un politikas pasākumu transmisijā uz mājsaimniecībām. Tāpēc atbalstāma arī dziļāka, atsevišķi veikta aktīvu un saistību analīze (sk. attiecīgi 4. un 5. nodaļu).

Latvijas mājsaimniecību neto bagātības mediāna¹⁰ ir 14 200 eiro – būtiski mazāka nekā eiro zonā (104 100 eiro) un zemākā apsekotajās ES valstīs (sk. 3.1. att.). 5.6% Latvijas mājsaimniecību ir negatīva neto bagātība (3.4% Igaunijā un 5.2% eiro zonā; mājsaimniecību ar negatīvu neto bagātību analīzi sk. 2. ielikumā), savukārt aptuveni 5.5% mājsaimniecību neto bagātība ir nulle.

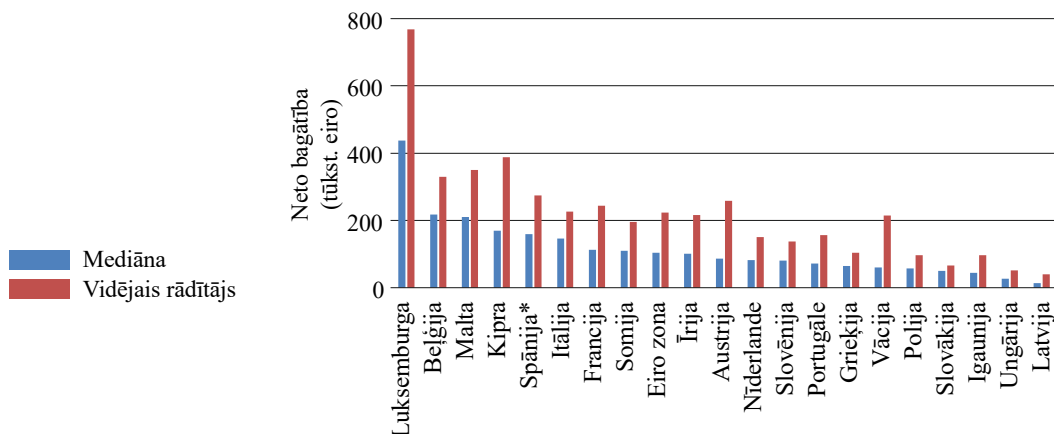
Bagātību veido starppaaudžu mantojumi un dāvinājumi un uzkrājumu veidošana no laika gaitā saņemtajiem ienākumiem. Tā kā pāreja no sociālistiskās iekārtas (kurā būtiski privātā kapitāla uzkrājumi nebija iespējami) uz demokrātiju notika samērā nesen, galvenais Latvijas mājsaimniecības neto bagātības noteicošais faktors, iespējams, ir ienākumi. Ņemot vērā ienākumu līmeņu atšķirības (sk. 2.3. apakšnodaļu), nav pārsteidzoši, ka Latvijā salīdzinājumā ar Igauniju un eiro zonu

¹⁰ Mediānas vērtībām tiek dota priekšroka salīdzinājumā ar vidējām vērtībām, jo neto bagātībai, ienākumiem, aktīvu un parādu sadalījumam raksturīgas ļoti augstas vērtības (izņēmumi), un mediānas vērtība nav tik jutīga pret šīm augstajām vērtībām.

kopumā neto bagātības līmenis ir zemāks. Tomēr, lai gan ienākumu mediāna Latvijā ir 3.4 reizes zemāka nekā eiro zonā, neto bagātības atšķirības ir lielākas (7.3 reizes).

3.1. attēls

Neto bagātības mediāna un vidējā neto bagātība ES valstīs

Avots: Household Finance and Consumption Network (14).

Piezīme.* Šeit un turpmāk izmantotie rezultāti par Spāniju iegūti no 2011. gadā veiktā MFPA.

Latvijas mājsaimniecību reģistrētā mazā neto bagātība daļēji skaidrojama ar norādīto mājsaimniecību aktīvu zemo vērtību. Finanšu aktīvu un nekustamā īpašuma (lielākā aktīvu sastāvdaļa) vērtība, iespējams, novērtēta par zemu (sk. 1. ielikumu). Vienlaikus, ņemot vērā administratīvo datu pieejamību, mājsaimniecību saistības apsekojumā ir labi atspoguļotas. Lai gan patiesais kopējais neto bagātības līmenis Latvijā, iespējams, ir augstāks, nekā liecina MFPA dati, izmantotās kvalitatīvās izlases veidošanas procedūras nodrošina to, ka demogrāfisko grupu savstarpējais salīdzinājums joprojām ir aktuāls.

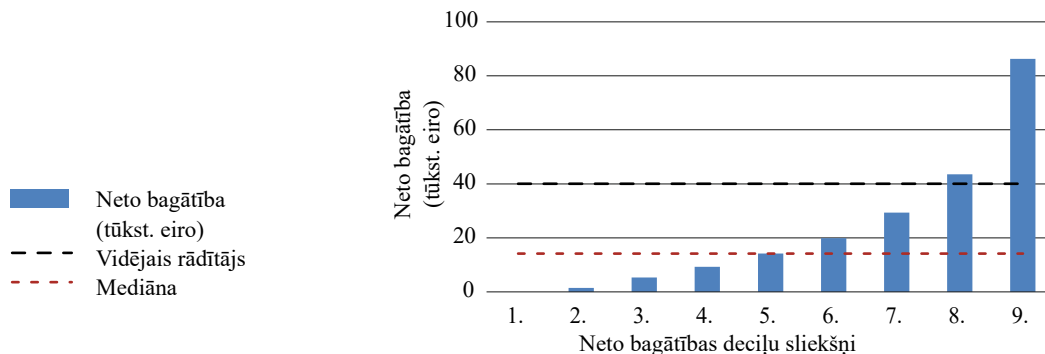
3.1. Nevienlīdzība Latvijā

Vidējās neto bagātības aplēses Latvijā ir ievērojami lielākas nekā neto bagātības mediānas aplēses, t.i., vidējā neto bagātība (40 000 eiro) ir gandrīz trīs reizes lielāka nekā bagātības mediāna. 3.1. attēlā redzams, ka neto bagātības mediāna un vidējā neto bagātība apsekotajās ES valstīs būtiski atšķiras. Tas liecina par nevienmērīgu bagātības sadalījumu, t.i., nozīmīga bagātības daļa koncentrēta samērā nelielā skaitā mājsaimniecību.

Zemākajā neto bagātības kvintilē iekļautās mājsaimniecības tāpat kā eiro zonā kopumā veido negatīvu kopējās neto bagātības īpatsvaru. To parāda līmenis samazina Latvijas kopējo neto bagātību. Nevienmērīgo Latvijas mājsaimniecību neto bagātības sadalījumu var ilustrēt, atspoguļojot neto bagātību procentilēs (sk. 3.2. att.). Visnabadzīgāko, t.i., zemākajā neto bagātības decilē iekļauto, mājsaimniecību neto bagātība ir negatīva vai nulle (to aktīvi ir mazāki par saistībām vai vienādi ar tām). Neto bagātība pakāpeniski palielinās, līdz sasniegts 8. deciles sliekšnis, kad neto bagātības vērtība gandrīz divas reizes pārsniedz iepriekšējās deciles vērtību. Turklāt attēlā labi redzama lielā atšķirība starp vidējo neto bagātību un neto bagātības mediānu: neto bagātības mediāna sakrīt ar 5. deciles sliekšni, bet vidējā neto bagātība iesniedzas 8. decilē.

3.2. attēls

Neto bagātība decīļu dalījumā

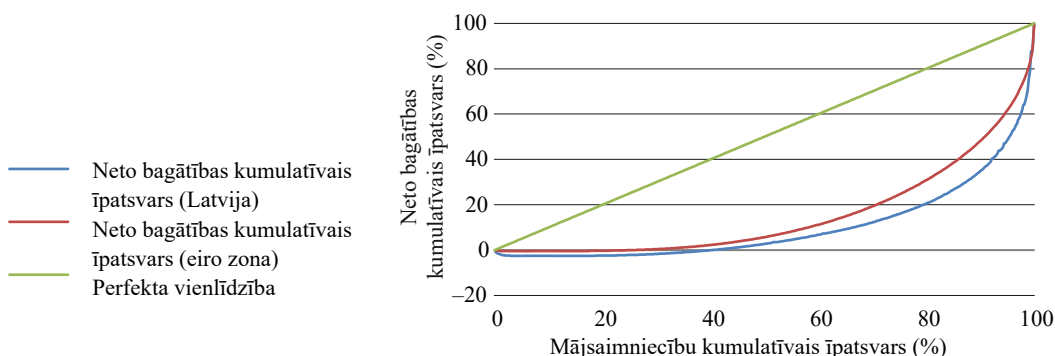

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

Bagātības sadalījuma analīzi iespējams veikt, arī izmantojot Lorenca līkni (sk. 3.3. att.). Attēlā redzams konkrētai mājsaimniecību procentuālai daļai piederošās kopējās bagātības īpatsvars. Mājsaimniecību kumulatīvais īpatsvars attēlots uz x ass, bet neto bagātības īpatsvars – uz y ass. 45° līnija atspoguļo situāciju, kad visām mājsaimniecībām ir vienāds neto bagātības apjoms.

3.3. attēls

Noteiktas procentuālās daļas mājsaimniecībām piederošā neto bagātības daļa (Lorenca līkne)

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

Lorenca līkne rāda, ka 40% Latvijas mājsaimniecību (atspoguļotas lejasdaļā) nav nekādas kopējās neto bagātības, savukārt 20% augšdaļā redzamo mājsaimniecību pieder 78% neto bagātības. Līknes slīpums kļūst ievērojami stāvāks, pavirzoties pa labi, kur redzams, ka 10% mājsaimniecību pieder 63%, 5% – 49% un 1% visbagātāko mājsaimniecību pieder 22% Latvijas tautsaimniecības kopējās bagātības. Attiecībā uz eiro zonu Lorenca līknē vērojamas līdzīgas tendences, bet tā atrodas tuvāk 45° līnijai, vidēji atspoguļojot mazāku neto bagātības nevienlīdzību.

Ienākumu, patēriņa un bagātības nevienlīdzības mērīšanai bieži tiek izmantots Džini koeficients. Tas ir uz Lorenca līkni balstīts skaitlisks nevienlīdzības rādītājs, kurš mēra starp perfektās vienlīdzības līniju (45° līniju) un Lorenca līkni esošās zonas attiecību pret kopējo zonu, kas atrodas zem vienlīdzības līnijas. Džini koeficienta vērtība ir no 0 līdz 1¹¹. Ja visu mājsaimniecību ienākumi, patēriņš vai bagātība būtu vienādi, Džini koeficients būtu nulle. Sadalījumam kļūstot nevienlīdzīgākam, koeficients tuvojas 1. Svarīgi ņemt vērā arī mājsaimniecību dažādo lielumu (mājsaimniecības locekļu skaitu). Vienāda ekonomiskās labklājības līmeņa

¹¹ Negatīvai neto bagātībai arī nosaka Džini koeficientu, bet šādā gadījumā tā augšējā robeža nav 1.

sasniegšanai lielākām mājsaimniecībām nepieciešams vairāk resursu nekā mazākām. Lai šo faktu ņemtu vērā, tiek aprēķināti arī ekvivalentie Džini koeficienti.

Visbiežāk lietotie rādītāji ir ienākumu un patēriņa Džini koeficienti, jo attiecīgajiem datiem ir vieglāka piekļuve. No MFPA datiem par ienākumiem iegūtie Džini koeficienti ir lielāki nekā tie, kuri iegūti, izmantojot citos avotos¹² pieejamos datus, un liecina par lielāku nevienlīdzību. Atbilstoši vispārpieņemtajām atziņām mājsaimniecību patēriņš visās ienākumu kvintilēs mainās mazāk nekā to ienākumi, tāpēc nevienlīdzības rādītāji ir zemāki (sk. 3.1. tabulu). Rīgā patēriņa nevienlīdzība ir vismazākā, savukārt ienākumu nevienlīdzība Rīgā ir tāda pati kā pārējās astoņās lielākajās pilsētās.

3.1. tabula

Bruto ienākumu un patēriņa Džini koeficienti urbanizācijas līmeņu dalījumā

	Bruto ienākumi	Ekvivalentie ienākumi	Patēriņš	Ekvivalentais pārtikas patēriņš
Latvija	0.52	0.45	0.34	0.27
Rīga	0.48	0.43	0.30	0.24
Astoņas lielākās pilsētas*	0.48	0.42	0.35	0.28
Pārējās pašvaldības	0.55	0.47	0.36	0.28

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

Piezīmes. * Ņemot Rīgu. Džini koeficientu rezultātus aprēķina visai izlasei.

Tomēr, ņemot vērā bagātības un ienākumu attiecības palielināšanos visā pasaulē un to, ka attīstītajās valstīs šī attiecība atkal sasniedz 18. un 19. gadsimtā novēroto augsto līmeni (T. Piktī (*T. Piketty*) un G. Zikmans (*G. Zucman*) (19)), bagātības analīze (papildus ienākumu analīzei) arvien pieaug. Latvijā neto bagātības nevienlīdzība salīdzinājumā ar bruto ienākumu nevienlīdzību ir lielāka, bet tās reģionos – heterogēnāka (sk. 3.2. tabulu).

MFPA dati liecina, ka neto bagātības Džini koeficients Latvijā ir 0.785 (sk. 3.2. tabulu), t.i., augstāks nekā eiro zonā kopumā un Igaunijā (attiecīgi 0.685 un 0.691). Salīdzinājumā ar MFPA pirmo posmu eiro zonas Džini koeficients palielinājies (no 0.680), bet šī atšķirība ir statistiskās kļūdas robežās. Ekvivalentās neto bagātības Džini koeficienta rezultāti īpaši neatšķiras no neekvivalentās neto bagātības Džini koeficienta rezultātiem. Tas atbilst iepriekšējiem secinājumiem, t.i., bagātības ekvivalizēšana ietekmē neto bagātības pakāpi, kā arī nevienlīdzības rādītājus, kas jutīgi pret sadalījuma augstāko līmeni, bet mazāk ietekmē nevienlīdzības rādītājus, piemēram, Džini koeficientu (OECD (18)). Kopumā bagātības nevienlīdzība eiro zonā ir mazāka nekā ASV, bet dažādās valstīs tā būtiski atšķiras (E. Serminska (*E. Sierminska*) un M. Medģeši (*M. Medgyesi*) (21), K. Kerols (*C. Carroll*), J. Slačāleks (*J. Slacalek*), K. Takuoka (*K. Tokuoka*) (6)). Latvijas rādītājs daudz neatšķiras no Vācijas, Austrijas un Īrijas rezultātiem.

Lielas bagātības sadalījuma atšķirības vērojamas ne tikai starp valstīm, bet arī Latvijā (sk. 3.2. tabulu). Tabulā ietverta neto bagātība un tās komponenti attiecībā uz dažādiem urbanizācijas līmeņiem. Nav pārsteigums, ka valsts galvaspilsēta Rīga ir visbagātākais reģions. Rīgas mājsaimniecību neto bagātības mediāna divreiz

¹² Piemēram, ekvivalento rīcībā esošo ienākumu Džini koeficients, kas aprēķināts, izmantojot EU-SILC datus, bija 0.35 (*Eurostat*).

pārsniedz astoņu lielāko pilsētu un citu pašvaldību neto bagātības mediānu. Tas skaidrojams ar to, ka nekustamā īpašuma cenas Rīgā kopumā ir būtiski augstākas nekā citās Latvijas daļās. Atšķirības starp reģioniem mājssaimniecību nekustamo īpašumu vērtības ziņā ir tikpat lielas kā neto bagātības atšķirības. Parāda līmenis atšķiras vēl vairāk, t.i., Rīgas mājssaimniecību parāds vairāk nekā piecas reizes pārsniedz pārējo astoņu lielāko pilsētu mājssaimniecību parādu. To, iespējams, arī nosaka augstākas nekustamā īpašuma cenas Rīgā un līdz ar to lielāki hipotēku kredīti, kas mājssaimniecībām nepieciešami nekustamā īpašuma iegādei. Attiecībā uz neto bagātību zemākais nevienlīdzības līmenis vērojams Rīgā, savukārt pārējās astoņās lielākajās pilsētās un citās pašvaldībās Džini koeficienti ir būtiski augstāki.

3.2. tabula

Džini koeficienti, neto bagātība un tās komponenti urbanizācijas līmeņu dalījumā

	Džini koeficients		Neto bagātības mediāna (1 000 eiro)	Vidējā neto bagātība (1 000 eiro)	MGDz mediāna (1 000 eiro)	Reālo aktīvu mediāna (1 000 eiro)	Finanšu aktīvu mediāna (1 000 eiro)	Saistību mediāna (1 000 eiro)
	Neto bagātība	Ekvivalentā neto bagātība						
Latvija	0.78	0.76	14.2	40.0	15.1	19.9	0.4	7.1
Rīga	0.71	0.69	20.6	51.8	23.1	29.6	0.5	15.6
Astoņas lielākās pilsētas*	0.79	0.75	10.2	30.8	12.0	14.6	0.2	3.0
Pārējās pašvaldības	0.82	0.80	10.5	35.4	10.7	15.0	0.3	4.7

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

Piezīmes. * Izņemot Rīgu. Džini koeficientu rezultātus, kā arī neto bagātības mediānu un vidējo neto bagātību aprēķina visai izlasei; aktīvu un parāda mediānas vērtība aprēķināta tikai mājssaimniecībām ar konkrēta veida aktīviem vai saistībām.

3.2. Neto bagātība demogrāfisko grupu dalījumā

Liels neto bagātības atšķirības vērojamas ne tikai starp Latvijas reģioniem, bet arī starp mājssaimniecībām ar atšķirīgām demogrāfiskajām iezīmēm. Gandrīz visās demogrāfiskajās grupās neto bagātības mediāna ir būtiski mazāka nekā vidējā neto bagātība, liecinot par nevienlīdzību arī katrā demogrāfiskajā grupā (sk. P11. tabulu).

Jo lielāka mājssaimniecība (bieži nozīmē pelnītāju skaitu), jo lielāka neto bagātība. Lai gan triju personu mājssaimniecības ir tikai trešais izplatītākais mājssaimniecību veids Latvijā, tām pieder lielākā daļa (32.0%) kopējās neto bagātības (sk. 2.2. tabulu). Protams, neto bagātība palielinās līdz ar ienākumu pieaugumu, t.i., augstākajā ienākumu kvintilē esošo pelnītāju bagātības mediāna vairāk nekā 13 reizes pārsniedz zemākajā kvintilē esošo pelnītāju bagātības mediānu. Augstākajā ienākumu kvintilē esošajām Latvijas mājssaimniecībām pieder gandrīz puse kopējās neto bagātības, savukārt zemākajā kvintilē ietilpstošajām – mazāk nekā 5%. Atšķirībā no eiro zonā vērojamām tendencēm Latvijas mājssaimniecības, kuras ņēmušas hipotēku kredītu galvenās dzīvesvietas iegādei, neto bagātības ziņā ir izdevīgākā situācijā nekā pilsntiesīgie mājokļu īpašnieki.

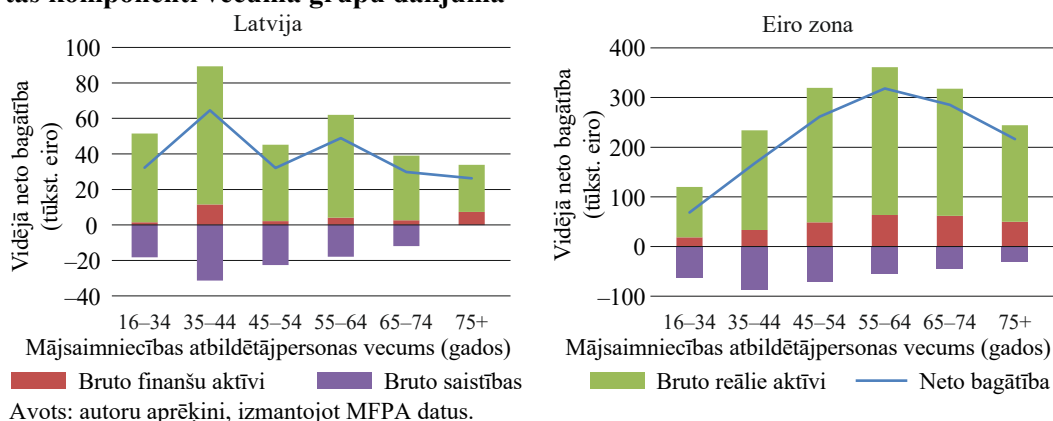
Turklāt, aplūkojot vidējo neto bagātību un tās komponentus mājssaimniecību vecuma dalījumā (sk. 3.4. att.), redzamas būtiskas atšķirības salīdzinājumā ar eiro zonas datiem. Tas atbilst aktīvu sadalījuma tendencēm (sk. 4. nodaļu). Eiro zonā kopumā vislielākā neto bagātība pieder mājssaimniecībām, kuru atbildētājpersona ir pirmspensijas vecumā. Savukārt Latvijā vislielākā neto bagātība pieder gados jauniem cilvēkiem (īpaši vecuma grupā 35–44 gadi). Šai grupai pieder ne tikai lielākie vidējie aktīvi Latvijā, bet arī lielākā kopējās neto bagātības daļa (28.6%), kas nozīmīgi

pārsniedz šo mājsaimniecību īpatsvaru kopējā iedzīvotāju skaitā. Vecāka gadagājuma cilvēkiem salīdzinājumā ar viņu īpatsvaru kopējā iedzīvotāju skaitā pieder daudz mazāka neto bagātības daļa. Tomēr, Latvijas tautsaimniecībai un mājsaimniecībām pārvarot padomju plānveida ekonomikas perioda paliekas, šī tendence laika gaitā varētu mainīties.

Mājsaimniecības, kuru atbildētājpersona ir nodarbinātais, veido vairāk nekā pusi no visām mājsaimniecībām, un tām pieder nepilna puse kopējās neto bagātības. Vienlaikus mājsaimniecībām, kuru locekļi ir pašnodarbinātie un kuras veido tikai 6.6% no visām mājsaimniecībām, pieder 23% neto bagātības, t.i., to neto bagātības mediāna četras reizes pārsniedz to mājsaimniecību bagātību, kuru locekļi ir nodarbinātie.

3.4. attēls

Neto bagātība un tās komponenti vecuma grupu dalījumā

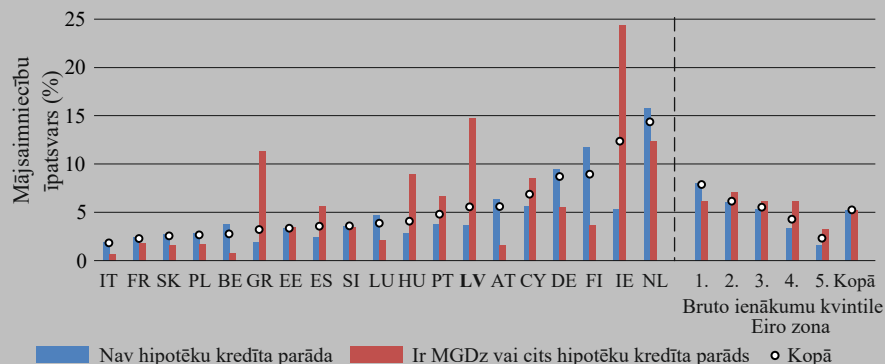
Visbeidzot, mājsaimniecības bagātība palielinās līdz ar tās locekļu izglītības līmeni. Vairākos pētījumos (par Latviju sk., piemēram, E. Brēķis, K. Vilerts un O. Krasnopjorovs (5)) konstatēta saikne starp ienākumiem un izglītību, t.i., iegūtā izglītība un turpmākajā dzīvē gūtie ienākumi ir cieši saistīti. Jo lielāki mājsaimniecības ienākumi, jo vairāk neto bagātības tā var uzkrāt. Turklāt labāk izglītoti mājsaimniecības locekļi var pieņemt pārdomātākus lēmumus par sava portfeļa struktūru. Lai gan mājsaimniecības, kuru locekļiem ir augstākā izglītība, veido tikai trešdaļu Latvijas mājsaimniecību, tām pieder aptuveni divas trešdaļas kopējās neto bagātības.

2. ielikums

Kādām mājsaimniecībām ir negatīva neto bagātība?

Neto bagātību definē kā kopējos mājsaimniecības aktīvus (gan reālos, gan finanšu aktīvus, neietverot valsts un aroda pensiju bagātību) mīnus kopējās mājsaimniecības nenokārtotās saistības. Mājsaimniecību finansiālās ilgtspējas aptuvenais aprēķins ir šāds: aktīvu vērtībai jāpārsniedz kopējā saistību vērtība. Tāpēc liels tādu mājsaimniecību īpatsvars, kuru neto bagātība ir negatīva, varētu radīt bažas (sk. 3.5. att.). Latvijā, tāpat kā Īrijā, Grieķijā, Ungārijā, Spānijā, Portugālē un Kiprā, vislielākā negatīvā neto bagātība ir mājsaimniecībām, kurām ir hipotēku kredīta parāds. Tomēr tādu mājsaimniecību ar negatīvu neto bagātību, kurām nav hipotēku kredīta, īpatsvars Latvijā ir mazāks nekā vidēji eiropa zonā (sk. 3.5. att.).

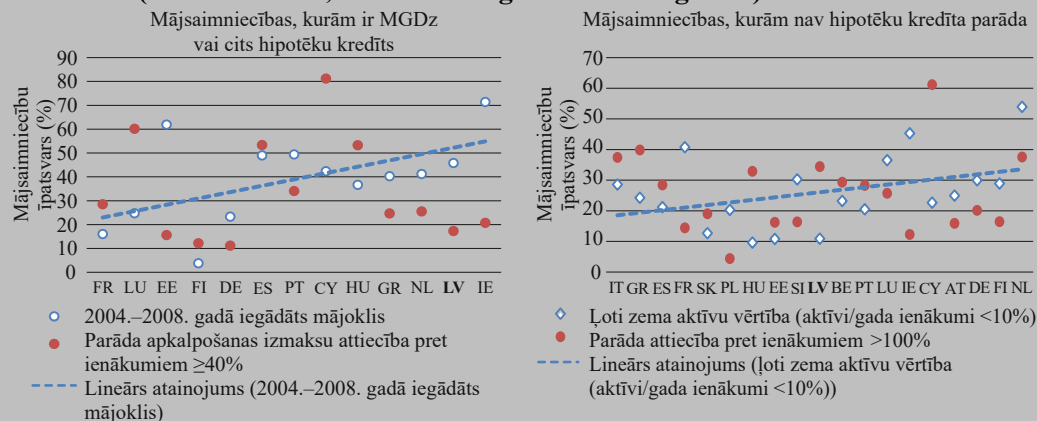
3.5. attēls

Mājsaimniecību ar negatīvu neto bagātību īpatsvars (mājsaimniecību veidu dalījumā)

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

Domājot par mājsaimniecību ar negatīvu neto bagātību iezīmēm, hipotēku kredīta lielās ietekmes uz mājsaimniecību bilanci dēļ mājsaimniecības ar hipotēku kredītu ir lietderīgi analizēt atsevišķi. Šāda parāda neatmaksātā vērtība samazinās saskaņā ar izmaksu grafiku un ir diezgan stabila. Vienlaikus aktīvu pašreizējā vērtība mainās līdz ar mājokļu cenu ciklu. Tāpēc, īpaši gadījumos, kad mājoklis iegādāts mājokļu cenu burbuļa laikā, mājsaimniecības neto bagātība kādā brīdī varētu būt negatīva. 2.4. attēlā redzams, ka daudzās valstīs (Latvijā, Igaunijā, Īrijā, Spānijā, Kiprā) pieredzēti mājokļu cenu kāpuma un krituma periodi, bet eiro zonā kopumā, šķiet, lielas mājokļu cenu svārstības nav notikušas. 3.6. attēla kreisajā pusē parādīts, ka valstīs, kurās ir daudz hipotēku kredītu ņēmušo mājsaimniecību ar negatīvu neto bagātību (labajā pusē uz x ass minētās valstis), samērā liela daļa šo mājsaimniecību mājokli ieguvusi ekonomiskā uzplaukuma gados (lielākajā daļā valstu vairāk nekā 40%). Piemēram, 46% Latvijas kredītu ņēmušo mājsaimniecību ar negatīvu neto bagātību mājokli ieguvušas 2004.–2008. gadā. Mājokļu tirgus svārstību noteikta negatīva neto bagātība nebūt nenozīmē, ka mājsaimniecība ir finansiāli bezatbildīga vai tai ir ierobežota likviditāte. Mājokļu tirgum atjaunojoties, situācija uzlabosies un varētu notikt diametrāli pretējas pārmaiņas.

3.6. attēls

Sīkāka informācija par mājsaimniecībām ar vai bez hipotēku kredītiem un īrniekiem (atkarībā no tā, vai tām ir negatīva neto bagātība)¹³

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

Piezīme. Dati par AT, BE, IT, MT, PL, SI un SK nav sniegti ļoti nelielā novērojumu skaita dēļ.

¹³ Valstis uz x ass sakārtotas pēc to mājsaimniecību īpatsvara, kurām ir negatīva neto bagātība un kuras attiecīgi ņēmušas vai nav ņēmušas hipotēku kredītus. Valstīs, kas atrodas x ass labajā pusē, attiecīgajā grupā ir visvairāk mājsaimniecību ar negatīvu neto bagātību.

Hipotēku kredītu ņēmušo mājsaimniecību negatīva neto bagātība ir daudz satraucošāka, ja tās ir arī finansiāli ļoti neaizsargātas, t.i., to ienākumi nav pietiekami, lai samaksātu par mājsaimniecību saistību apkalpošanu, piemēram, ja mājsaimniecības parāda maksājumi pārsniedz 40% no ienākumiem. Šo rādītāju (tā dēvēto parāda apkalpošanas izmaksu attiecību pret ienākumiem), iespējams, var uzskatīt arī par aizstājējvērtību gadījumos, kad mājsaimniecība ņem hipotēku kredītu, balstoties uz pārāk optimistisku mājsaimniecības finansiālās situācijas redzējumu nākotnē. Lielākajai daļai Kipras, Luksemburgas, Spānijas un Ungārijas hipotēku kredītu ņēmušo mājsaimniecību ar negatīvu neto bagātību ir liels parāda maksājumu slogs, un tās var klasificēt kā mājsaimniecības, kuras pārāk optimistiski novērtējušas savu finansiālo situāciju nākotnē. Tomēr Latvijā šāda hipotēku kredītu ņēmušo mājsaimniecību ar negatīvu neto bagātību finansiālā neaizsargātība sastopama daudz retāk. Tāpēc hipotēku kredītus ņēmušās Latvijas mājsaimniecības ar negatīvu neto bagātību pārsvarā spēj veikt regulārus kredītmaksājumus, un negatīvā mājokļu tirgus cenas un neatmaksātā hipotēku kredīta starpība, iespējams, mazināsies līdz ar mājokļu cenu atveseļošanos.

Otrā analizētā mājsaimniecību ar negatīvu neto bagātību grupa (veido 77% mājsaimniecību ar negatīvu neto bagātību) ir mājsaimniecības bez hipotēku kredīta. Attiecībā uz šo mājsaimniecību grupu tiek aplūkotas abas bilances puses, kas nosaka negatīvu neto bagātību, t.i., vai nu ļoti zema reālo aktīvu vērtība (raksturīga zemu ienākumu mājsaimniecībām vai dažreiz arī gados jaunās ģimenēs) vai augsts parādu līmenis. Vispirms tiek analizēta reālo aktīvu attiecība pret gada bruto ienākumiem. Tā tiek uzskatīta par ļoti zemu, ja aktīvi veido mazāk nekā 10% no mājsaimniecības gada ienākumiem¹⁴. 3.6. attēls (labajā pusē) liecina, ka valstīs, kurās ir lielāks mājsaimniecību ar negatīvu neto bagātību bez hipotēku kredīta īpatsvars (labajā pusē uz x ass minētās valstis), hipotēku kredītus neņēmušo mājsaimniecību ar negatīvu neto bagātību vidū ir vairāk arī tādu mājsaimniecību, kurām pieder ļoti zemas vērtības aktīvi. Piemēram, vairāk nekā puse hipotēku kredītus neņēmušo Nīderlandes mājsaimniecību ar negatīvu neto bagātību ir tādas, kurām pieder ļoti zemas vērtības aktīvi (mazāk nekā 10% no gada ienākumiem). Tomēr Latvijā šādu mājsaimniecību īpatsvars ir neliels (tāpat kā Igaunijā, Ungārijā vai Slovākijā), jo to līdzdalība reālajos aktīvos ir liela.

Otru rādītāju – parāda slogu (parāda līmeni) – mēra ar kopējo parādu attiecību pret gada bruto ienākumiem. Mājsaimniecības parāda līmenis ir augsts, ja tas pārsniedz 100%. Šis rādītājs liecina, ka mājsaimniecībai parādu atmaksai būtu nepieciešams gads, ja tā šim nolūkam izmantotu pilnīgi visus pašreizējos ienākumus. Minētais rādītājs ir īpaši augsts Kiprā, kur vairāk nekā 60% hipotēku kredītu neņēmušām mājsaimniecībām ar negatīvu neto bagātību parāda attiecība pret ienākumiem pārsniedz 100%. Turpretī Latvijā augsts parāda līmenis ir 34% hipotēku kredītu neņēmušām mājsaimniecībām ar negatīvu neto bagātību.

Minēto faktoru statistiskās nozīmības pārbaudei, skaidrojot iespējamību, ka mājsaimniecību neto bagātība kļūst negatīva, tiek veikta abu mājsaimniecību grupu (kurām ir hipotēku kredīts vai tā nav) probita analīze. Papildus tam tiek kontrolēti mājsaimniecības ienākumi, atbildētājpersonas vecums un ģimenes stāvoklis, kā arī valsts (sk. P16. tabulu).

$$Prob(\text{Negatīva neto bagātība} | \text{hipotēku kredīta parāds}) = f(\text{Mājokļu tirgus uzplaukums}, \\ \text{Parāda apkalpošanas izmaksu attiecība pret ienākumiem} > 40\%, \text{Ienākumu kvintile}, \\ \text{Vecums}, \text{Valsts fiktīvais mainīgais})$$

¹⁴ Šādu mājsaimniecību īpatsvars tādu mājsaimniecību vidū, kuru neto bagātība nav negatīva, ir 7% (salīdzinājumā ar 23% mājsaimniecību, kuru neto bagātība ir negatīva).

Prob(Negatīva neto bagātība|nav hipotēku kredīta parāda) = f(Zema aktīvu vērtība, Rīcībā esošie ienākumi > 100%, Ienākumu kvintile, Vecums, Valsts fiktīvais mainīgais)

Hipotēku kredītu ņēmušai eiro zonas mājsaimniecībai iespējamība saskarties ar negatīvu neto bagātību palielinās par 2 pp (vidējā iespējamība 5%), ja tā mājokli iegādājusies ekonomiskā uzplaukuma laikā. Šī iespējamība pieaug par 6 pp, ja mājsaimniecībai bijis pārāk optimistisks redzējums par ienākumiem nākotnē (ja parāda apkalpošanas izmaksu attiecība pret ienākumiem pārsniedz 40%). Šī iespējamība samazinās līdz ar mājsaimniecības atbildētājp personas vecumu (par 0.14 pp par katru gadu). Ienākumu papildu ietekme nav būtiska, un tas apstiprina, ka hipotēku kredītu ņēmušu mājsaimniecību ar negatīvu neto bagātību īpatsvars eiro zonā gandrīz visās ienākumu kvintilēs ir stabils (sk. 3.5. att.).

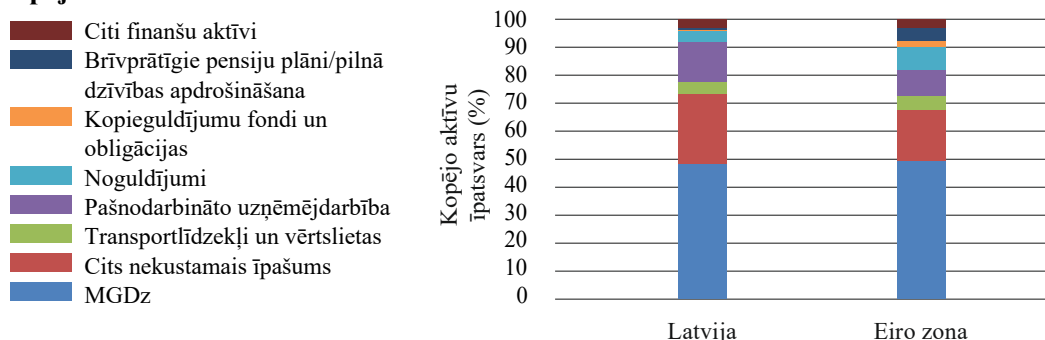
Turpretī hipotēku kredītu neņēmušai mājsaimniecībai iespējamība saskarties ar negatīvu neto bagātību samazinās līdz ar ienākumiem. Piemēram, ja mājsaimniecība ietilpst 2. ienākumu kvintilē, iespējamība saskarties ar negatīvu neto bagātību samazinās par 8 pp salīdzinājumā ar 1. kvintilē esošajām mājsaimniecībām (vidējā iespējamība 5%). Tas atbilst arī 3.5. attēlā atspoguļotajiem vērojumiem. Tie liecina, ka hipotēku kredītu neņēmušu mājsaimniecību ar negatīvu neto bagātību īpatsvars eiro zonā ir mazāks nekā augstākās ienākumu kvintilēs esošajām mājsaimniecībām. Iespējamība saskarties ar negatīvu neto bagātību būtiski pieaug mājsaimniecībām, kurām ir lielas parādsaistības (par 21 pp), un mājsaimniecībām, kuru aktīvu attiecība pret ienākumiem ir zema (par 26 pp). Tāpat kā hipotēku kredītu ņēmušu mājsaimniecību gadījumā šī iespējamība mazinās līdz ar mājsaimniecības atbildētājp personas vecumu (par 0.2 pp gadā). Pārāk liela optimisma radītā ietekme (ko nosaka ar parāda apkalpošanas izmaksu attiecību pret ienākumiem) nav būtiska.

4. AKTĪVI

Šajā nodaļā aplūkota mājsaimniecību bilances aktīvu puse. Mājsaimniecību aktīvus veido reālie aktīvi un finanšu aktīvi (to struktūru sk. 2.1. tabulā). Gan Latvijā, gan eiro zonā kopumā mājsaimniecību kopējos aktīvus galvenokārt veido reālie aktīvi; MGDz vērtība ir aptuveni puse no kopējiem aktīviem (sk. 4.1. att.). Otrais vērtīgākais mājsaimniecību portfeļa aktīvs ir cits nekustamais īpašums (ceturtdaļa no kopējās portfeļa vērtības). Tam seko pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātība. Pēdējie divi mājsaimniecību aktīvu komponenti (cits nekustamais īpašums un pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātība) Latvijā veido daudz nozīmīgāku mājsaimniecību kopējo aktīvu daļu nekā eiro zonā.

4.1. attēls

Mājsaimniecības kopējo aktīvu sastāvs

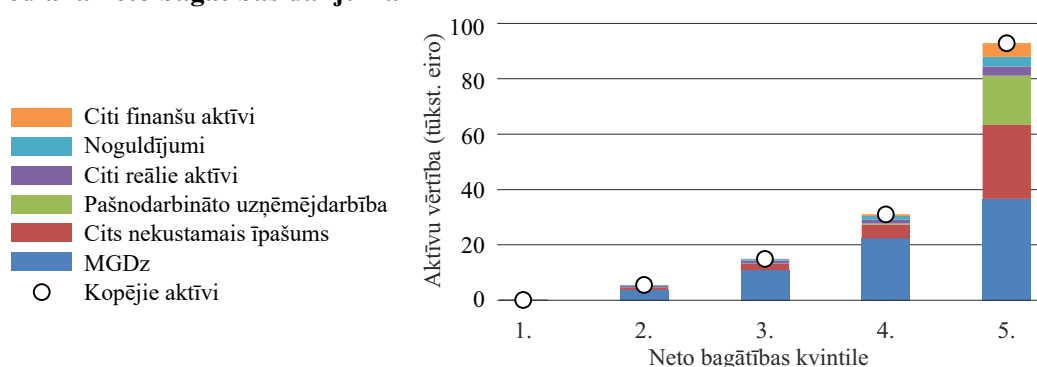
Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

Piezīme. Rezultāti aprēķināti mājsaimniecībām, kuru īpašumā ir aktīvi.

4.2. attēlā atspoguļoti galvenie rezultāti, kas attiecas uz katrā neto bagātības kvintilē esošās mājsaimniecības aktīvu portfeļa mediānu un struktūru. Kopējo aktīvu vērtība strauji pieaug līdz ar neto bagātību. Latvijas mājsaimniecību kopējo aktīvu mediānas vērtība visās neto bagātības kvintilēs ir būtiski mazāka nekā eiro zonā. Reālo aktīvu vērtība dominē pār finanšu aktīviem visās neto bagātības un ienākumu kvintilēs (sk. 4.2. un 4.3. att.). Turklāt, neraugoties uz neto bagātības līmeni, MGDz parasti ir visvērtīgākais aktīvs, portfeļa daļām svārstoties no 39.5% (5. kvintile) līdz 72.9% (3. kvintile).

4.2. attēls

Aktīvu portfeļa mediāna neto bagātības dalījumā

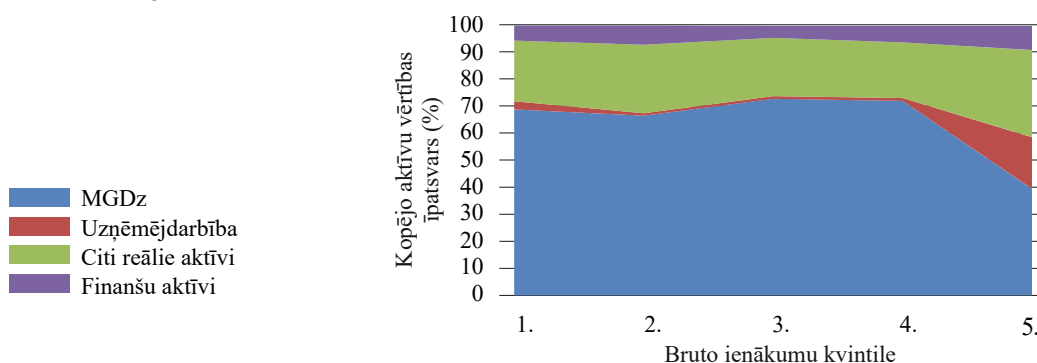

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

Piezīme. Rezultāti aprēķināti mājsaimniecībām, kuru īpašumā ir aktīvi.

4.3. attēls

Aktīvu sastāvs ienākumu dalījumā

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

Piezīme. Rezultāti aprēķināti mājsaimniecībām, kuru īpašumā ir aktīvi.

4.1. Reālie aktīvi

MFPA datus var nodalīt piecas dažādas reālo aktīvu kategorijas: MGDz, cits nekustamais īpašums, transportlīdzekļi¹⁵, vērtslietas¹⁶ un pašnodarbināto uzņēmumi¹⁷.

¹⁵ MFPA ietvaros tiek vākta informācija tikai par mājsaimniecību īpašumā esošajiem vieglajiem automobiļiem un citiem transportlīdzekļiem, piemēram, laivām un motocikliem, bet informācija par citām ilglietojuma precēm (piemēram, veļas mazgāšanas mašīnām, Hi-Fi sistēmām vai televizoriem) netiek vākta. Vieglo automobiļu un citu transportlīdzekļu jomā parasti aktīvi darbojas lietoto transportlīdzekļu tirgi, kuros šos aktīvus var padarīt likvidus. Tādējādi tie kļūst piemēroti bagātības izpētei.

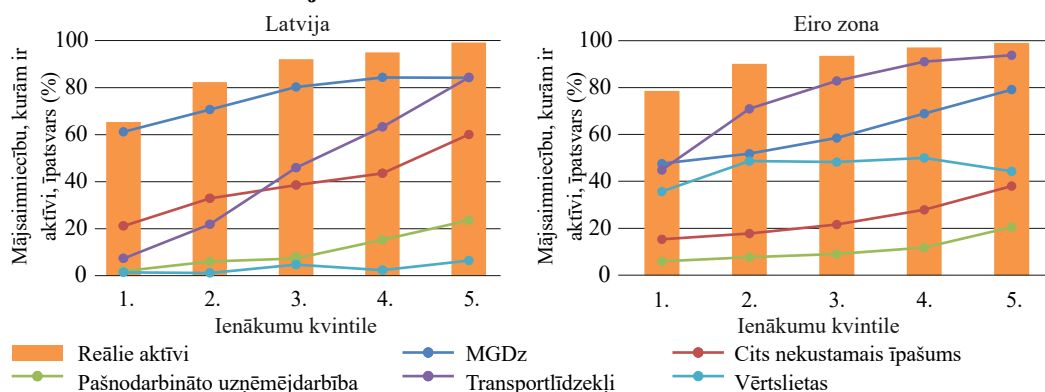
¹⁶ Vērtslietas definē kā vērtīgus juvelierizstrādājumus, senlietas vai mākslas darbus.

¹⁷ Pašnodarbināto uzņēmējdarbība ir uzņēmējdarbība, kurā vismaz viens mājsaimniecības loceklis ir pašnodarbinātais vai aktīvi piedalās uzņēmuma vadīšanā. Pašnodarbinātības rādītāji jāanalizē uzmanīgi, jo

2. pielikuma P1.–P3. tabulā redzams līdzdalības līmenis (t.i., to mājsaimniecību daļa, kurām pieder konkrēts aktīvs) attiecībā uz reālajiem aktīviem, to mediānas vērtībām atkarībā no līdzdalības un reālo aktīvu sastāva (konkrēta aktīvu veida daļa reālo aktīvu kopējā vērtībā). Informācija sniegta par mājsaimniecībām, grupējot tās pēc lieluma, mājokļa statusa, mājsaimniecības ienākumiem, neto bagātības utt.¹⁸

4.4. attēls

Līdzdalība reālajos aktīvos ienākumu dalījumā

Avots: autoru aprēķini par Latviju, izmantojot MFPA datus, un par eiro zonu, izmantojot *Household Finance and Consumption Network* (14) pieejamos datus.

Reālie aktīvi pieder 86.7% Latvijas mājsaimniecību – mazāk nekā vidēji eiro zonā (91.4%; sk. P1. tabulu un 4.4. att.). Latvijas mājsaimniecību īpašumā visbiežāk ir šādi aktīvi: MGDz, transportlīdzekļi un cits nekustamais īpašums. Viena no galvenajām atšķirībām starp Latvijas un eiro zonas mājsaimniecībām ir tā, ka Latvijas mājsaimniecībām pieder maz vērtspējas (sk. 4.4. att.). 2014. gadā Latvijas mājsaimniecību īpašumā esošo kopējo reālo aktīvu mediānas vērtība bija 19 900 eiro. Kaimiņvalstī Igaunijā mediānas vērtība bija 2.6 reizes lielāka (atsauces gads: 2012), savukārt eiro zonā tā bija gandrīz septiņas reizes lielāka (136 600 eiro).

4.1.1. Nekustamais īpašums

Latvijā, tāpat kā daudzās citās bijušajās savulaik PSRS inkorporētajās valstīs un ES dienvidu valstīs, MGDz ir visizplatītākais aktīvs. Tomēr vidēji iespējamība, ka eiro zonas mājsaimniecībām salīdzinājumā ar Latvijas mājsaimniecībām pieder MGDz, ir mazāka (sk. 4.5. att.). Šī tendence ir vēl spilgtāka attiecībā uz citu nekustamo īpašumu, t.i., aptuveni 40% Latvijas mājsaimniecību (mazāk nekā 25% eiro zonas mājsaimniecību) pieder cits nekustamais īpašums. Cits nekustamais īpašums visbiežāk ir vai nu māja/dzīvoklis vai atpūtas vai citiem privātiem nolūkiem izmantota zeme.

Apsekojums dod iespēju pārbaudīt arī aktīvu turēšanas tendences demogrāfisko grupu dalījumā (piemēram, ienākumi, izglītība un neto bagātība). Īpašumā esoša nekustamā īpašuma rādītāji, tāpat kā īpašumā esošu aktīvu rādītāji, ir pozitīvi saistīti ar ienākumiem (sk. 4.4. att.). Nekustamais īpašums gan Latvijā, gan eiro zonā visvairāk

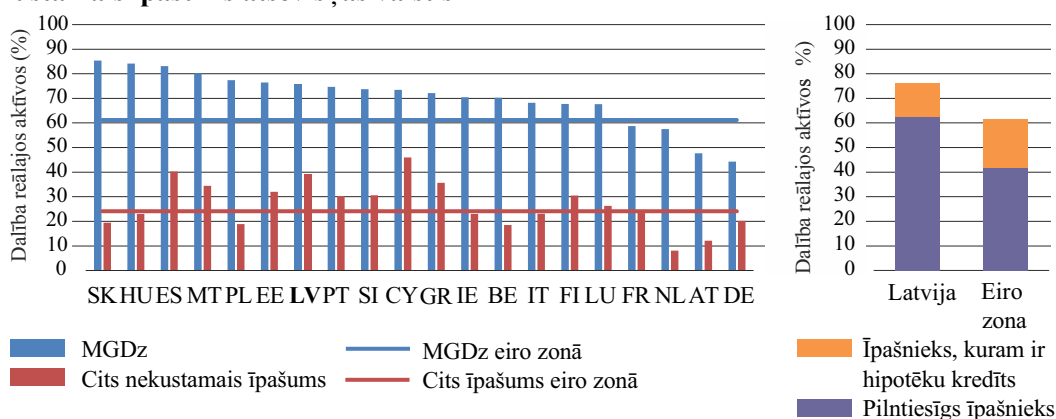
šajā kategorijā ietilpst ļoti dažādi pašnodarbinātības veidi, sākot ar pašnodarbinātu frizieri un beidzot ar korporācijas īpašnieku.

¹⁸ Līdzīga MFPA otrā posma statistika par eiro zonu sniegta *Household Finance and Consumption Network* (14) pielikumā. Tādu pašu statistiku par Igauniju var aplūkot J. Merikilla (*J. Meriküll*) un T. Rēma (*T. Rõõm*) (16) pētījumā. Abas šīs publikācijas noder Latvijas datu ietveršanai kontekstā, un tāpēc tās arī turpmāk tiks minētas šajā diskusijas materiālā.

pieder pašnodarbinātajiem. Turklāt jo augstāks atbildētājpersonas izglītības līmenis, jo lielāka iespēja, ka tai pieder MGDz vai cits nekustamais īpašums. Tas atspoguļo pozitīvu izglītības un ienākumu līmeņa korelāciju.

4.5. attēls

Īpašumā esošs nekustamais īpašums atsevišķās valstīs

Avots: autoru aprēķini, izmantojot Latvijas MFPA datus un *Household Finance and Consumption Network* (14) iekļautos valstu rezultātus.

Neraugoties uz augstajiem īpašumtiesību rādītājiem, nekustamā īpašuma aktīvu vērtība ir samērā neliela. 2014. gadā MGDz mediānas vērtība Latvijā bija 15 100 eiro – vidēji 11 reižu mazāka nekā eiro zonā kopumā un gandrīz trīsreiz mazāka nekā Igaunijā. Gan Latvijā, gan eiro zonā kopumā pensionāriem piederoša nekustamā īpašuma vērtība ir būtiski mazāka nekā nodarbinātajiem, īpaši pašnodarbinātajiem, piederošā nekustamā īpašuma vērtība. Tomēr, lai gan MGDz vērtība visās vecuma grupās bijusi diezgan nemainīga, cita nekustamā īpašuma mediānas vērtība samazinās līdz ar atbildētājpersonas vecumu. Izņēmums ir vecuma grupa 35–44 gadi, kurā reģistrēta augstākā MGDz vērtība Latvijā. Šo tendenci varētu skaidrot ar to, ka šīm mājsaimniecībām ir vislielākie vidējie ienākumi (sk. P12. tabulu) un tās, visticamāk, ņēmušas arī hipotēku kredītu, lai varētu atļauties iegādāties dārgākus īpašumus (MGDz mediānas vērtība, ņemot vērā hipotēku kredītu, ir 29 400 eiro, t.i., divreiz lielāka nekā MGDz bez hipotēku kredīta). Turklāt gados jauni cilvēki parasti, visticamāk, dzīvo Rīgā vai citās pilsētās, kur nekustamā īpašuma cenas ir augstākas un tādējādi arī viņu nekustamā īpašuma vērtība ir lielāka.

4.1.2. Pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātība

Latvijas mājsaimniecības portfeļa trešais svarīgākais komponents ir pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātība. Tas ietver uzņēmumus (t.sk. lauksaimniecības uzņēmumus)¹⁹, kuros aktīvi darbojas vismaz viens mājsaimniecības loceklis. Desmitajai daļai Latvijas mājsaimniecību piederēja pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātība. Šis līdzdalības rādītājs ir ļoti tuvu eiro zonas vidējam līmenim, bet pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātības īpatsvars eiro zonas aktīvu portfelī ir mazāks nekā Latvijā (sk. 4.1. att.).

Pašnodarbināto uzņēmējdarbības mediānas vērtība (visu uzņēmējdarbības aktīvu, t.sk. nemateriālo aktīvu, tirgus vērtība mīnus saistības) Latvijā ir 3 300 eiro (sk. P2. tabulu), t.i., deviņas reizes mazāka nekā eiro zonā. Zemā Latvijas uzņēmumu

¹⁹ Uzņēmumus, kuros neviens mājsaimniecības loceklis aktīvi nedarbojas, klasificē kā finanšu aktīvus.

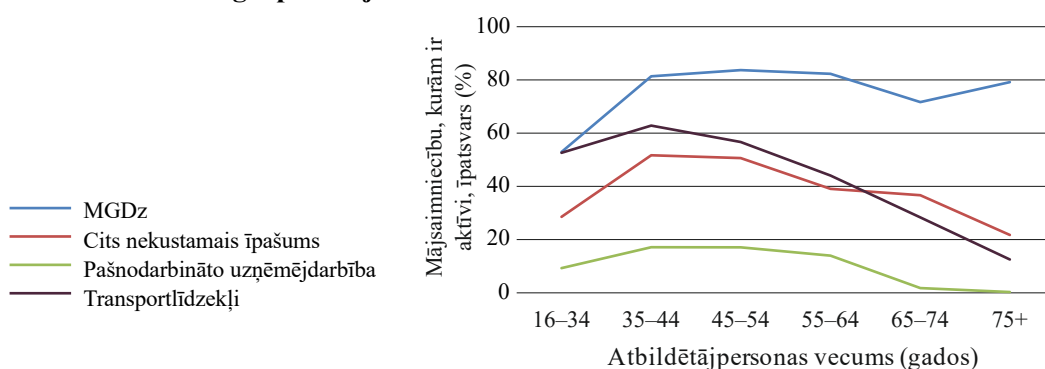
mediānas vērtība daļēji varētu būt saistīta ar plaši izmantoto mikrouzņēmuma nodokļa režīmu. To ieviesa 2008. un 2009. gada krīzes laikā, lai veicinātu mazo privāto uzņēmumu veidošanu, bet esošie uzņēmumi to bieži izmantoja nodokļu un administratīvā sloga mazināšanai (J. Stinka un D. Bonda (22)). Proti, nodokļu saistību optimizēšanas nolūkā lielāki uzņēmumi pastāvīgos darbiniekus aizstāja ar mikrouzņēmumu sniegtiem ārpakalpojumiem. Šādiem pašnodarbināto uzņēmumiem ir zema vērtība, un tie, iespējams, samazina uzņēmumu kopējo mediānas vērtību.

4.1.3. Citi reālie aktīvi

Otrais visizplatītākais Latvijas mājsaimniecību reālais aktīvs ir transportlīdzekļi. Tomēr īpašumā esošs transportlīdzeklis²⁰ Latvijā ir mazāk izplatīts nekā eiro zonā kopumā (sk. 4.4. att.). Šis fakts atbilst makrodatiem par vieglo automobiļu skaitu uz 1 000 iedzīvotājiem; Latvija šajā ziņā ierindojas vienā no zemākajām vietām ES valstu vidū²¹. Latvijas mājsaimniecību transportlīdzekļu mediānas vērtība ir 2 200 eiro (sk. P2. tabulu), savukārt eiro zonā – trīs reizes lielāka.

4.6. attēls

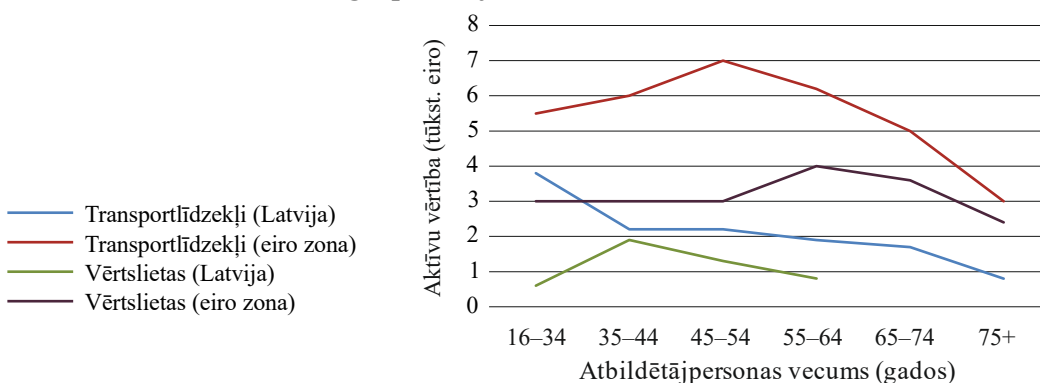
Līdzdalība reālajos aktīvos vecuma grupu dalījumā

Avots: autoru aprēķini par Latviju, izmantojot MFPA datus, un par eiro zonu, izmantojot *Household Finance and Consumption Network* (14) pieejamos rezultātus.

4.7. attēls

Transportlīdzekļu mediānas vērtība vecuma grupu dalījumā

Avots: autoru aprēķini par Latviju, izmantojot MFPA datus, un par eiro zonu, izmantojot *Household Finance and Consumption Network* (14) pieejamos rezultātus.

²⁰ Uzņēmējdarbības veikšanai izmantotos transportlīdzekļus iekļauj tikai tad, ja tie pilnībā vai daļēji pieder tieši mājsaimniecībai. Uzņēmumam piederoši transportlīdzekļi un iznomāti viegie automobiļi netiek ietverti.

²¹ Eurostat dati.

Interesanti, ka Latvijā transportlīdzekļu vērtība ir negatīvi saistīta ar mājstaimniecību locekļu vecumu, jo visvērtīgākie transportlīdzekļi pieder jauniešiem (16–34 gadi; sk. 4.7. att.). Šai vecuma grupai piederošo transportlīdzekļu mediānas vērtība 1.7 reizes pārsniedz nākamajās divās vecuma grupās (35–44 un 45–54 gadi) ietilpstošo mājstaimniecību īpašumā esošo transportlīdzekļu vērtību. Eiro zonā visvērtīgākie transportlīdzekļi pieder mājstaimniecībām, kuru locekļi ir pusmūža vecumā (45–54 gadi).

Saskaņā ar MFPA rezultātiem tikai 3.2% Latvijas mājstaimniecību pieder vērtslietas (juvelierizstrādājumi, senlietas, mākslas darbi utt.). Eiro zonā šis īpatsvars ir būtiski (vairāk nekā 14 reižu) lielāks – 45.4%. Atkarībā no līdzdalības Latvijas mājstaimniecību visu vērtslietu mediānas vērtība ir 900 eiro (eiro zonā – 3 000 eiro, Igaunijā – 2 000 eiro). Tādējādi vērtslietas veido vien 0.2% no Latvijas mājstaimniecību reālajiem aktīviem (eiro zonā – 2.3%).

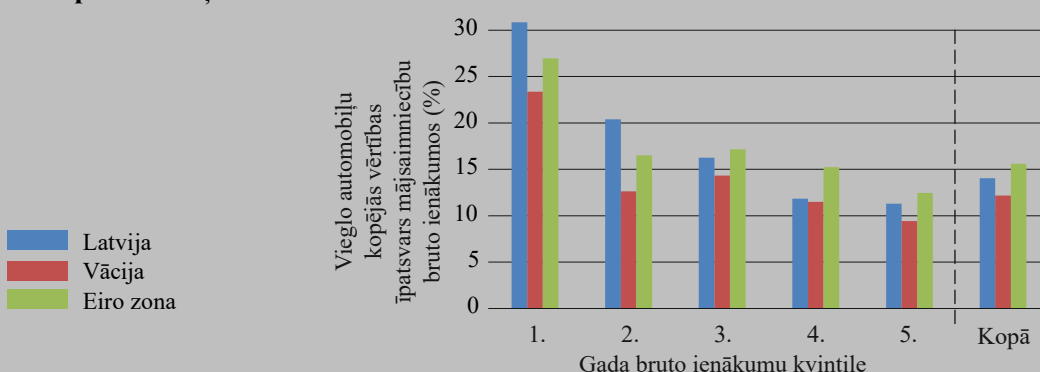
3. ielikums

Izdevumi par vieglajiem automobiļiem

Lai gan transportlīdzekļu mediānas vērtība Latvijā ir daudz zemāka nekā vidēji eiro zonā, detalizētāk aplūkojot transportlīdzekļu vērtību salīdzinājumā ar mājstaimniecību bruto ienākumiem, varētu domāt, ka Latvijas mājstaimniecībās vērojams patēriņa pieaugums (4.8. un 4.9. att.). Latvijā kopējās transportlīdzekļu vērtības attiecība pret gada bruto ienākumiem ir lielāka nekā Vācijā. Turklāt, salīdzinot relatīvos izdevumus par transportlīdzekļiem kvintiļu dalījumā, šķiet, ka zemākās bruto ienākumu kvintilēs esošās Latvijas mājstaimniecības tērē lielāku daļu savu ienākumu vieglo automobiļu iegādei nekā Vācijas un eiro zonas mājstaimniecības ar zemākiem ienākumiem.

4.8. attēls

Kopējās vieglo automobiļu vērtības mediānas īpatsvars mājstaimniecību gada bruto ienākumos ienākumu grupu dalījumā atkarībā no īpašumā esošajiem transportlīdzekļiem

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

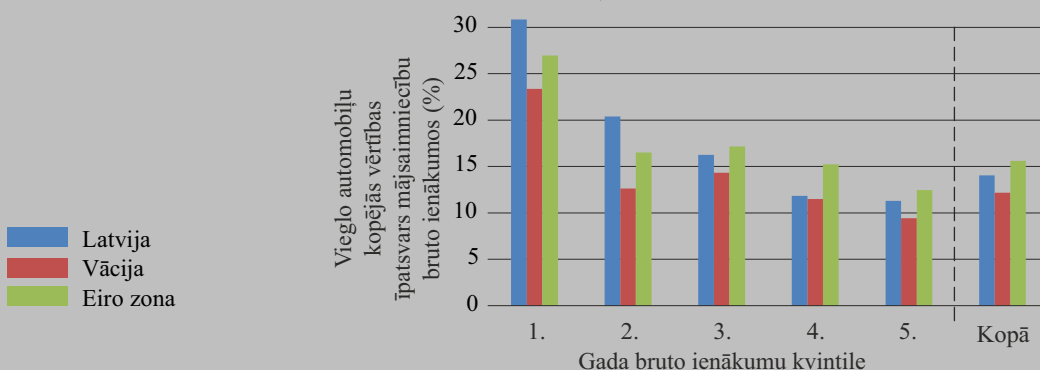
Labākai šīs parādības izpratnei šā diskusijas materiāla autori iesaka salīdzināt mājstaimniecības ar līdzīgu ienākumu līmeni. Šajā nolūkā tiek aprēķināti mājstaimniecības bruto ienākumi, kas koriģēti ar konkrētās valsts salīdzināmo cenu indeksu²². Pēc tam tos izmanto mājstaimniecību apvienošanai grupās atbilstoši Latvijas bruto ienākumu kvintiļu maksimālajām un minimālajām vērtībām. Lai līdzīgā cenu līmenī izveidotās ienākumu

²² Tiek izmantots Eurostat indekss "Privāto mājstaimniecību galapatēriņa, t.sk. netiešo nodokļu, salīdzināmie cenu līmeņi".

grupas varētu nodalīt no klasiskajām ienākumu kvintilēm, grupu nosaukumos izmantots saīsinājums "LV" (sk. 4.10. att.).

4.9. attēls

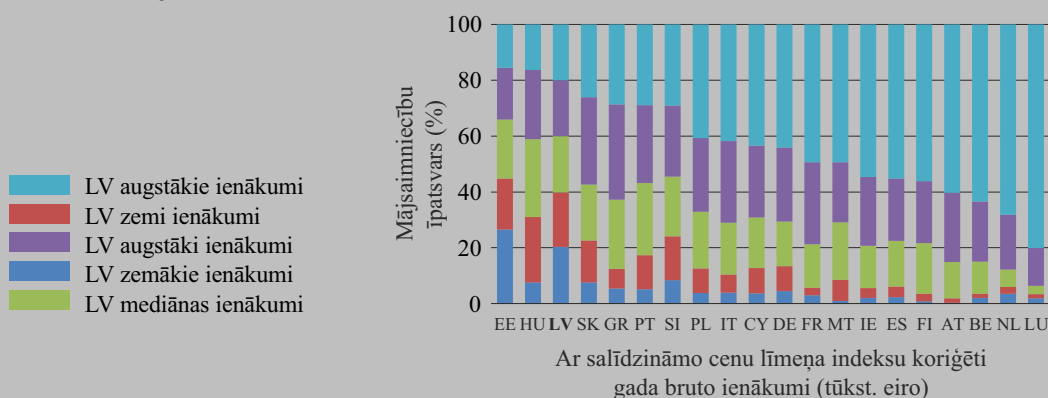
Vieglo automobiļu mediānas vērtība mājsaimniecību ienākumu grupu dalījumā atkarībā no īpašumā esošajiem transportlīdzekļiem

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

4.10. attēls

Mājsaimniecību sadalījums pēc līdzīga ienākumu līmeņa, kas koriģēts ar salīdzināmajām cenām

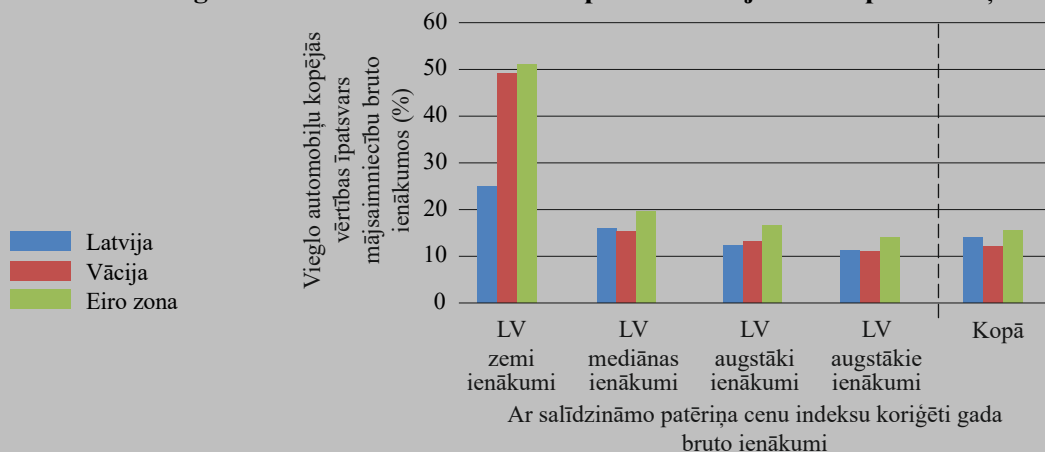
Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

Pirmā grupa "LV zemākie ienākumi" atbilst Latvijas pirmajai bruto ienākumu kvintilei, kurā mājsaimniecības gada bruto ienākumi, kas koriģēti atbilstoši patēriņa cenu indeksam, ir mazāki par 4 731 eiro. Pārējās grupas atbilst atlikušajām četrām Latvijas bruto ienākumu kvintilēm. Rezultātā mājsaimniecību īpatsvars katrā izveidotajā kvintiles grupā dažādās valstīs atšķiras (protams, izņemot Latviju, kur piemērojama tradicionālā kvintiles definīcija). Tādējādi 80% Luksemburgas un 44% Vācijas mājsaimniecību (sk. 4.10. att.) var attiecināt uz "LV augstāko ienākumu" grupu, kurā ietvertas mājsaimniecības, kuru gada bruto ienākumi, kas koriģēti atbilstoši patēriņa cenu indeksam, pārsniedz 28 914 eiro.

Pēc tam tiek salīdzināta vieglo automobiļu vērtības mediānas vērtība un to mediānas vērtības attiecība pret no jauna noteikto mājsaimniecību grupu gada bruto ienākumiem (sk. 4.11. un 4.12. att.). Abas zemāko ienākumu grupas tiek apvienotas, jo eiro zonas valstīs attiecīgajās grupās ietilpstošu mājsaimniecību īpatsvars ir ļoti neliels.

4.11. attēls

Kopējās vieglo automobiļu vērtības mediānas īpatsvars mājsaimniecību gada bruto ienākumos līdzīgā ienākumu līmenī atkarībā no īpašumā esošajiem transportlīdzekļiem

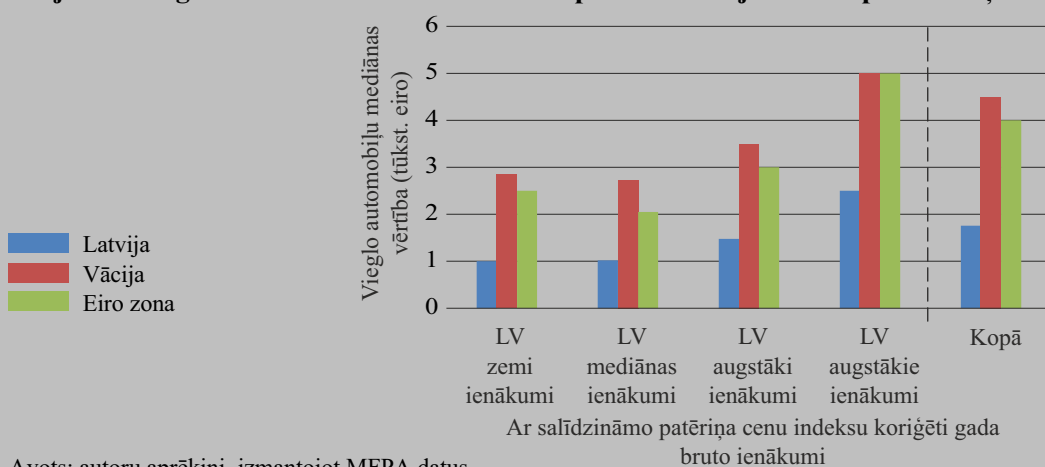

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

Piezīmes. Abas zemāko ienākumu grupas tiek apvienotas grupā "LV zemi ienākumi", jo eiro zonas valstīs attiecīgajās grupās ietilpstošu mājsaimniecību īpatsvars ir ļoti neliels.

4.12. attēls

Vieglo automobiļu vērtības mediānas vērtība mājsaimniecību ienākumu grupu dalījumā līdzīgā ienākumu līmenī atkarībā no īpašumā esošajiem transportlīdzekļiem

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

Piezīmes. Abas zemāko ienākumu grupas tiek apvienotas grupā "LV zemi ienākumi", jo eiro zonas valstīs attiecīgajās grupās ietilpstošu mājsaimniecību īpatsvars ir ļoti neliels.

Latvijas un Vācijas vai eiro zonas vieglo automobiļu vērtības mediānas vērtības atšķirība līdzīgā mājsaimniecību ienākumu līmenī ir mazāka (sk. 4.9. un 4.12. att.), tomēr joprojām būtiska. Turklāt pretēji gaidītajam Vācijas un eiro zonas zemo ienākumu grupas mājsaimniecību īpašumā, šķiet, ir dārgāki transportlīdzekļi nekā ienākumu mediānas grupā ietvertajām mājsaimniecībām.

Izņemot zemo ienākumu grupu, kopējās vieglo automašīnu vērtības attiecība pret mājsaimniecību gada bruto ienākumiem Latvijā un Vācijā ir ļoti līdzīga un mazāka nekā vidēji eiro zonā. Tāpēc cenu līmeņa korekcija atklāj pavisam citu ainu, nekā redzams 4.8. attēlā. Salīdzinot mājsaimniecības ar līdzīgiem ienākumiem, atklājas, ka Latvijas mājsaimniecības ar zemu ienākumu līmeni transportlīdzekļu iegādei tērē būtiski mazāku ienākumu daļu nekā Vācijas vai eiro zonas (kopumā) mājsaimniecības.

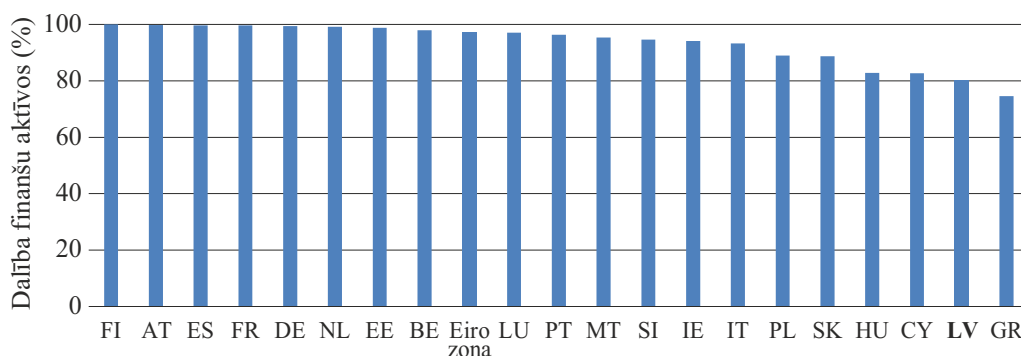
4.2. Finanšu aktīvi

Kopumā finanšu aktīvu īpašumtiesības un portfeļa struktūra atspoguļo mājsaimniecības ienākumus, attieksmi pret risku, kā arī finanšu jautājumu izpratni. MFPA ietvertas deviņas dažādas finanšu aktīvu²³ kategorijas: pieprasījuma noguldījumi un krājnoguldījumi, kopieguldījumu fondi, obligācijas, akcijas (publiski biržā tirgotas), mājsaimniecībai neatmaksātais parāds²⁴, brīvprātīgie privātie pensiju fondi, pilnā dzīvības apdrošināšana un citi finanšu aktīvi. Tā kā Latvijas finanšu tirgus nav pietiekami attīstīts, daži minētie finanšu aktīvi tika ietverti un analizēti lielākās grupās: noguldījumi (pieprasījuma noguldījumi un krājnoguldījumi), mājsaimniecībai neatmaksātais parāds, brīvprātīgie privātie pensiju fondi/pilnā dzīvības apdrošināšana un citi finanšu aktīvi (kopieguldījumu fondi, vērtspapīri, biržas sarakstā neiekļautās akcijas, atvasinātie finanšu instrumenti utt.)²⁵. Jautājumi par mājsaimniecības rīcībā esošo skaidro naudu netika uzdoti²⁶.

Tikai 80.2% Latvijas mājsaimniecību pieder vismaz viens finanšu aktīvu veids. Šis rādītājs ir būtiski mazāks nekā eiro zonā kopumā un Igaunijā un otrais zemākais apsekoto valstu vidū (sk. 4.13. att.). Viszemākā līdzdalība finanšu aktīvos raksturīga vienpersonas mājsaimniecībām, tām, kurām ir mazs ienākumu vai neto bagātības līmenis, tām, kuru atbildētājpersonām ir zems izglītības līmenis, un tām, kuru atbildētājpersonas ir vecāka gadagājuma cilvēki (75+ vai pensionāri).

4.13. attēls

Finanšu aktīvu īpašumtiesības

Avots: Household Finance and Consumption Network (14).

²³ Pilnīgu finanšu aktīvu definīciju sk. 1. pielikumā.

²⁴ Mājsaimniecības aizdevumi draugiem, radniekiem utt., mājokļa īres drošības nauda un citi aizdevumi, kas jāatmaksā mājsaimniecībai kādā brīdī nākotnē.

²⁵ 2. pielikuma P4. tabulā redzama mājsaimniecību līdzdalība dažādos finanšu aktīvos un to sadalījums pēc mājsaimniecību veida. P5. tabulā atspoguļota uzskaitīto aktīvu veidu mediānas vērtība atkarībā no mājsaimniecību līdzdalības. P6. tabulā aplūkots finanšu aktīvu sastāvs, t.i., dažādu veidu aktīvu daļas kopējā finanšu aktīvu vērtībā.

²⁶ Latvijā, kur saskaņā ar aplēsēm ir vēlēta ņemama ēnu ekonomika, datu trūkums par mājsaimniecības skaidrās naudas uzkrājumiem varētu noteikt to, ka mājsaimniecību bagātība tiek novērtēta par zemu. Ēnu ekonomikai raksturīgi šādi elementi: nepilnīga uzņēmējdarbības ienākumu, darbinieku skaita un algu (aploksņu algu) uzrādīšana, un tā, visticamāk, saistīta ar mazāka līdzekļu apjoma plūsmu caur kredītiestādēm un lielākiem skaidrās naudas turētājiem. Apsekojuma veikšanas laikā, 2014. gadā, ēnu ekonomika veidoja gandrīz ceturtdaļu Latvijas iekšzemes kopprodukta (T. Putniņš un A. Sauka (20)). Piemēram, Igaunijā šis skaitlis bija būtiski mazāks (13%). Ēnu ekonomikai mazinoties, iespējams, turpmākajos apsekojumos tiks atspoguļota lielāka daļa mājsaimniecību finanšu aktīvu.

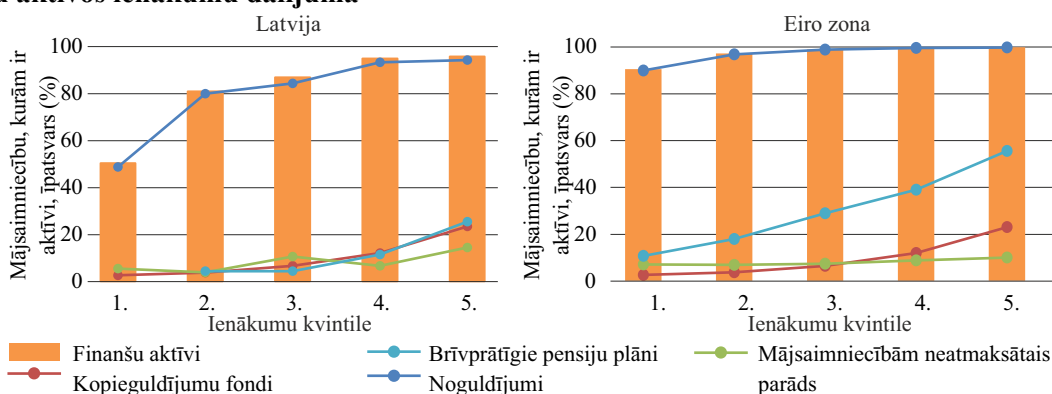
Atkarībā no īpašumtiesībām Latvijas māsaimniecību kopējo finanšu aktīvu mediānas vērtība ir tikai 400 eiro, t.i., ievērojami mazāka nekā reālo aktīvu mediānas vērtība un 30 reižu mazāka nekā eiro zonas finanšu aktīvu mediānas vērtība (10 600 eiro). Igaunijā²⁷ finanšu aktīvu mediānas vērtība ir būtiski lielāka nekā Latvijā (2 100 eiro), tomēr atbilst tikai piektajai daļai no eiro zonas finanšu aktīvu mediānas vērtības. Iespējams, ka Latvijas māsaimniecībām pieder mazāk finanšu aktīvu nekā eiro zonas vai Igaunijas māsaimniecībām, tomēr šī atšķirība ir daudz lielāka, nekā varētu pamatot gaidīt. Iemesli zemajam finanšu aktīvu īpašumtiesību līmenim Latvijā varētu būt zemāki ienākumi, tradīciju trūkums, nepietiekama finanšu izglītība, ēnu ekonomikas apjoms, uzticēšanās (neuzticēšanās) kredītiestāžu sektoram vai vienkārši nepilnīgas informācijas sniegšana (daļēju šo zemo vērtību skaidrojumu sk. 1. ielikumā).

4.2.1. Noguldījumi

Noguldījumi²⁸ (ko veikuši 78.5% māsaimniecību) ir visbiežāk sastopamie finanšu aktīvi ne tikai Latvijā, bet arī katrā eiro zonas valstī. Noguldījumi veido aptuveni pusi no Latvijas māsaimniecību finanšu aktīvu portfeļa un 3.9% no kopējiem aktīviem (sk. 4.1. att.). Eiro zonas māsaimniecību īpašumā esošie noguldījumi dažādu māsaimniecību grupu vidū (pēc atbildētāpersonas vecuma, neto bagātības, ienākumiem utt.) būtiski neatšķiras, savukārt starp Latvijas māsaimniecībām vērojamas nozīmīgas atšķirības (sk. P4. tabulu un 4.14. att.).

4.14. attēls

Līdzdalība finanšu aktīvos ienākumu dalījumā

Avots: autoru aprēķini par Latviju, izmantojot MFPA datus, un par eiro zonu, izmantojot *Household Finance and Consumption Network* (14) pieejamos rezultātus.

Latvijas māsaimniecību noguldījumu mediānas vērtība ir 20 reižu mazāka nekā eiro zonā. Latvijā noguldījumu mediānas vērtības un māsaimniecības locekļu vecuma sakarībai ir kuprveida tendence, t.i., māsaimniecībās, kuru atbildētāpersonu ietilpst vecuma grupā 55–64 gadi, noguldījumu mediāna ir visaugstākā (sk. P5. tabulu).

Savukārt eiro zonā šo mainīgo korelācija ir pozitīva, t.i., noguldījumu mediānas vērtība palielinās līdz ar vecumu, izņemot vecuma grupu 75+, kur šī vērtība nedaudz samazinās (sk. 4.16. att.). Latvijas māsaimniecībās, kuru atbildētāpersonas ir pašnodarbinātie, vērojama visaugstākā noguldījumu mediānas vērtība. Tā divas reizes pārsniedz to māsaimniecību noguldījumu mediānas vērtību, kuru atbildētāpersonas

²⁷ Igaunijā papildus māsaimniecību sniegtajai informācijai dati par noguldījumu apjomu (finanšu aktīvu lielākā sastāvdaļa) tika iegūti lielākajās komercbankās. Tāpēc mazāk ticams, ka Igaunijas dati ir nepilnīgi.

²⁸ Šeit un tālāk tekstā "noguldījumi" definēti kā pieprasījuma kontu un krājkontu summa.

ir nodarbinātie. Eiro zonā kopumā un Igaunijā vislielākie noguldījumi pieder pensionāriem (attiecīgi 8 600 eiro un 2 900 eiro), savukārt Latvijā pārāk mazais izlases lielums neļauj iegūt precīzus statistiskos datus secinājumu izdarīšanai.

4.2.2. Brīvprātīgie privātie pensiju plāni un pilnā dzīvības apdrošināšana

Neietverot noguldījumus, visi pārējie finanšu aktīvi pieder mazāk nekā desmitajai daļai mājsaimniecību (sk. 4.14. att.). Brīvprātīgo pensiju plānu līdzekļi un pilnā dzīvības apdrošināšana ir otrais visbiežāk turējumā esošais finanšu aktīvs (pieder 8.9% Latvijas mājsaimniecību pretstatā gandrīz trešdaļai eiro zonas mājsaimniecību)²⁹. Latvijas mājsaimniecību līdzdalība brīvprātīgajos privātajos pensiju plānos un/vai pilnās dzīvības apdrošināšanas līgumos ir viena no zemākajām eiro zonā, bet uzkrājumu pensijām mediānas vērtība – viszemākā (900 eiro salīdzinājumā ar 13 100 eiro zonā).

Analizējot brīvprātīgos pensiju plānus, svarīgi atcerēties, ka ar pensiju sistēmu un labklājības nodrošināšanu saistītā institucionālā kārtība dažādās valstīs atšķiras. Dažās valstīs būtiska loma ir valstij (piemēram, paaudžu solidaritātes pensiju sistēmas, dāsni bezdarbnieka un slimības pabalsti), savukārt citās valstīs uzkrājumu veidošana pensijai, slimības un bezdarba gadījumiem galvenokārt atstāta pašu iedzīvotāju ziņā. Tāpēc grūti veikt valstu brīvprātīgo pensiju plānu un pilnās dzīvības apdrošināšanas tiešu salīdzināšanu.

Latvijā tāpat kā eiro zonā kopumā līdzdalības līmenis brīvprātīgajos pensiju plānos pieaug līdz ar atbildētājp personas ienākumu, neto bagātības un izglītības līmeņa palielināšanos (sk. P4. tabulu). Saiknei starp izglītības līmeni un pensijas uzkrājumiem pievērsušies dažādi pētnieki (A. Etkinsone (*A. Atkinson*), F. A. Mesija (*F.-A. Messy*), L. Rabinoviča (*L. Rabinovich*) u.c. (3)), sniedzot pietiekamus pierādījumus tam, ka zināšanas un prasmes finanšu jomā pozitīvi saistītas ar ilgtermiņa uzkrājumiem.

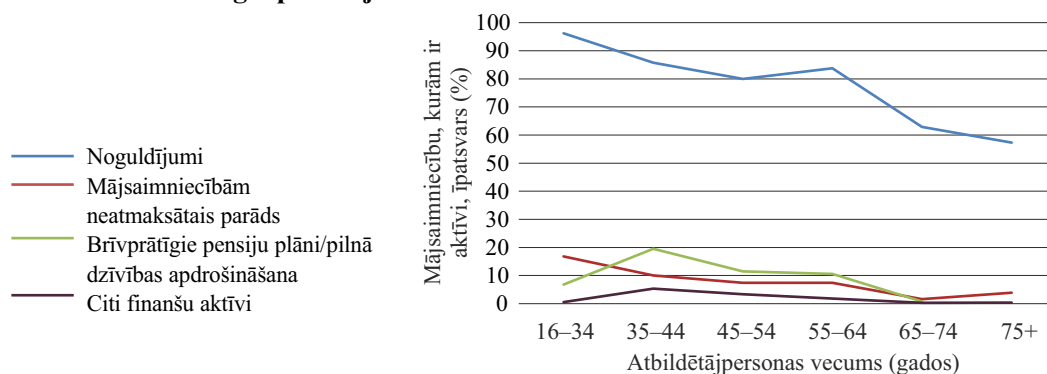
Analizējot līdzdalības līmeni brīvprātīgajos pensiju plānos vai pilnajā dzīvības apdrošināšanā, kā arī šā aktīva mediānas vērtību, visās vecuma grupās vērojama kuprveida tendence, maksimālo līdzdalības līmeni (19.5%) un maksimālo mediānas vērtību sasniedzot vecuma grupā 35–44 gadi (sk. 4.15. un 4.16. att.). Šķiet, ka vērojums ir pretrunā ekonomikas teorijai, kurā norādīts, ka šāda veida bagātību kopumā uzkrāj patēriņa izlīdzināšanas un apdrošināšanas nolūkos, ļaujot cilvēkiem turpināt patēriņu pēc profesionālās darbības beigšanas un radot pārliecību, ka uzkrājumu pietiks visam mūžam. Varētu gaidīt, ka uzkrājumi tiek veidoti pakāpeniski (bagātība brīvprātīgo pensiju plānu veidā) līdz pensijas vecumam, un pēc tam tie pamazām sarūk (kā vērojams eiro zonā; sk. 4.16. att.). Latvijas MFPA datiem ir atšķirīga tendence, ko daļēji varētu skaidrot ar 20. gs. 90. gados piedzīvoto pārejas periodu no centralizēti plānotas ekonomikas, kam raksturīga bagātības iznīcināšana. Pat ja mājsaimniecībām pirms Padomju Savienības sabrukuma bija izveidoti uzkrājumi, tie 20. gs. 90. gados, visticamāk, saruka monetārās reformas un

²⁹ Valsts pensiju plāni jeb pensiju sistēmas 1. līmenis šajā diskusijas materiālā netiek aplūkoti, lai iegūtos rezultātus varētu salīdzināt ar eiro zonas vidējiem rādītājiem un tāpēc, ka ir grūti novērtēt mājsaimniecību pašreizējo valsts pensiju un aroda pensiju plānu neto vērtību. Tāpat netiek apskatīti uzkrājumi valsts pensiju plāna individuālajos kontos jeb pensiju sistēmas 2. līmenī. Tas darīts arī atbilstības eiro zonas vidējiem rādītājiem dēļ, jo šādi līdzekļi nav iekļauti eiro zonas mājsaimniecību finanšu aktīvu tvērumā. Šajā diskusijas materiālā aplūkoti tikai brīvprātīgie pensiju plāni un pilnā dzīvības apdrošināšana, ko mājsaimniecības iegādājušās individuāli un kas nav saistīti ar darba attiecībām.

hiperinflācijas dēļ. Turklāt brīvprātīgie pensiju plāni (pensiju sistēmas 3. līmenis) tika ieviesti tikai 1998. gadā (samērā nesen). Tāpēc salīdzinājumā ar eiro zonu tajos bija mazāk dalībnieku un ievērojami mazāk uzkrātās bagātības vecāka gadagājuma cilvēku grupās.

4.15. attēls

Līdzdalība finanšu aktīvos vecuma grupu dalījumā

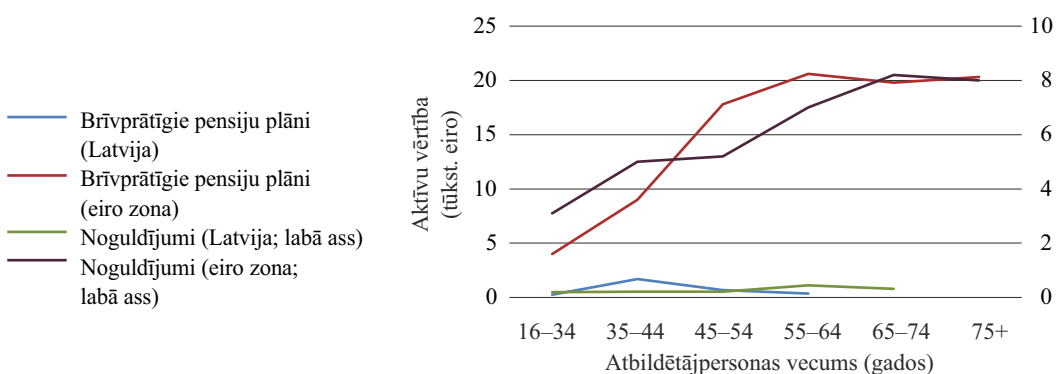

Avots: autoru aprēķini par Latviju, izmantojot MFPA datus, un par eiro zonu, izmantojot *Household Finance and Consumption Network* (14) pieejamos rezultātus.

Piezīme. Rezultāti aprēķināti mājsaimniecībām, kurām ir brīvprātīgo pensijas plānu un/vai pilnās dzīvības apdrošināšanas bagātība.

4.16. attēls

Brīvprātīgo pensijas plānu un noguldījumu mediānas vērtība vecuma grupu dalījumā atkarībā no līdzdalības

Avots: autoru aprēķini par Latviju, izmantojot MFPA datus, un par eiro zonu, izmantojot *Household Finance and Consumption Network* (14) pieejamos rezultātus.

Piezīme. Rezultāti aprēķināti mājsaimniecībām, kurām ir brīvprātīgo pensijas plānu un/vai pilnās dzīvības apdrošināšanas bagātība.

5. PARĀDS

MFPA ietvaros tiek vākta informācija par mājsaimniecību saistībām, tādējādi dodot iespēju analizēt Latvijas mājsaimniecību parāda līmeni. Šajā nodaļā aplūkota mājsaimniecību bilanču saistību puse, t.i., hipotēku kredīts (kura nodrošinājums ir MGDz vai cits īpašums) un ar hipotēku kredītu nesaistīts parāds (kredītlīnijas, norēķinu konta debeta atlikums (*overdraft*), kredītkaršu parāds un cits ar hipotēku kredītu nesaistīts parāds)³⁰. Kredītu pieejamības ierobežojumi analizēti

³⁰ Līdzdalība dažādos parādu veidos (sk. P7. tabulu), parāda mediānas vērtība atkarībā no līdzdalības (sk. P8. tabulu), kā arī Latvijas mājsaimniecību kopējā parāda sastāvs (sk. P9. tabulu) demogrāfisko grupu dalījumā atspoguļots 2. pielikumā.

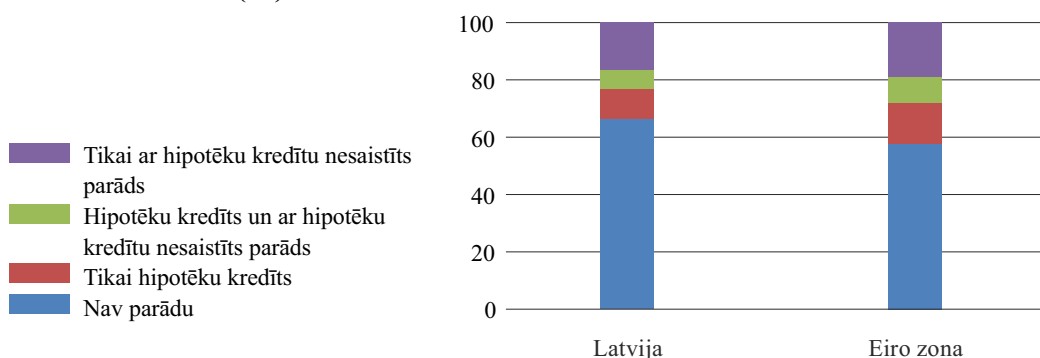
5.2. apakšnodaļā. Visbeidzot, galvenie finansiālā spiediena rādītāji apkopoti, ņemot vērā informāciju par mājsaimniecību aktīviem, parādu un ienākumiem, lai noteiktu finansiāli visievainojamākās mājsaimniecības (sk. 5.3. apakšnodaļu). Jāatzīmē, ka respondentu MFPA ietvaros sniegtās informācijas papildināšanai tika izmantoti Kredītu reģistra³¹ dati, tādējādi palielinot datu par mājsaimniecību saistībām precizitāti.

5.1. Kopējais parāds

Latvijas mājsaimniecībām salīdzinājumā ar eiro zonas mājsaimniecībām retāk ir parādi, un tas attiecas uz visu veidu parādiem. Parādsaistības ir trešdaļai Latvijas mājsaimniecību (sk. 5.1. att.), bet tās ir mazākas nekā eiro zonas mājsaimniecībām un vienas no zemākajām ES valstīs (Itālijā un Grieķijā tās ir vēl mazākas: attiecīgi 21.2% un 27.1%). Gan Latvijā, gan eiro zonā visizplatītākais parāda veids ir ar hipotēku kredītu nesaistīts parāds (sk. 5.2. att.).

5.1. attēls

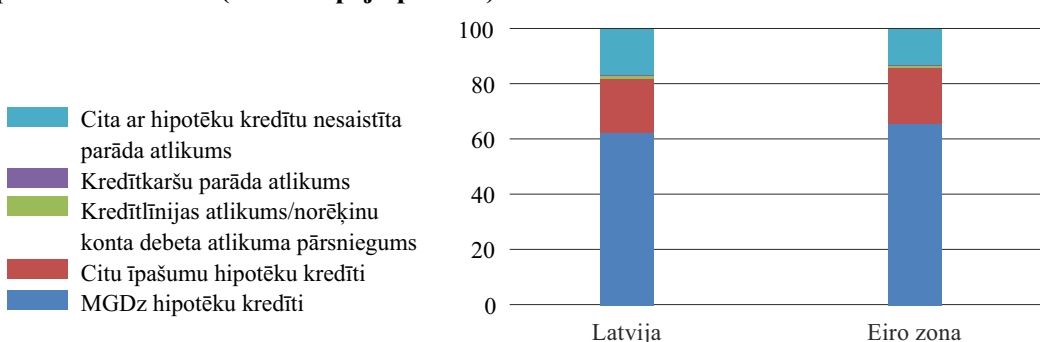
Mājsaimniecību līdzdalība kredītos (%)

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

5.2. attēls

Mājsaimniecību parāda struktūra (% no kopējā parāda)

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

Eiro zonas rezultāti liecina, ka kopējās parāda apjoma vērtības lielāko daļu veido hipotēku kredīts un konkrēti tāds kredīts, kurā MGDz izmantots kā nodrošinājums (sk. 5.2. att.). Lai gan "cits ar hipotēku kredītu nesaistīts parāds" ir visizplatītākais mājsaimniecību parāda veids, tas ir tikai trešais lielākais parāda portfeļa komponents.

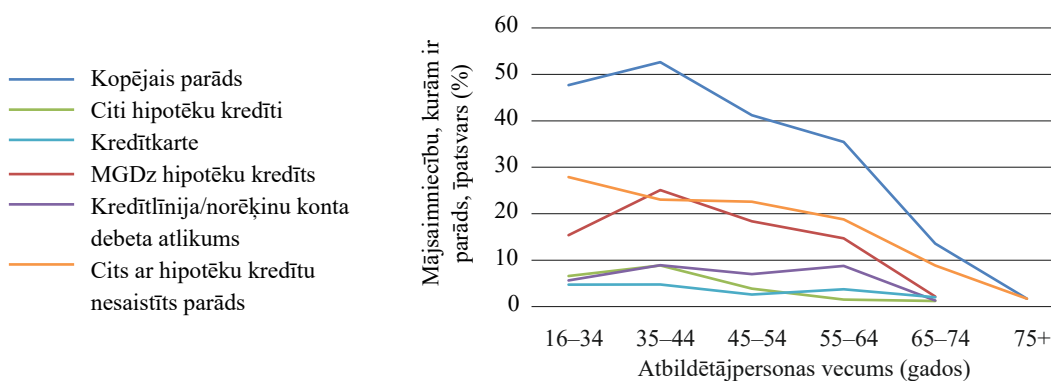
³¹ Kredītu reģistrs ir Latvijas Bankas pārvaldīta valsts informācijas sistēma, kurā tiek apkopota un uzglabāta informācija par Kredītu reģistra dalībnieku klientu saistībām un sniegumu. Kredītu reģistra dalībnieki ir arī tie tautsaimniecības dalībnieki, kuri Latvijā sniedz ar kredītrisku saistītus finanšu pakalpojumus.

Latvijas mājsaimniecību parāda mediānas vērtība ir 7 100 eiro, t.i., lielāka nekā Igaunijā (6 300 eiro), bet gandrīz četras reizes mazāka nekā eiro zonā (28 200 eiro). Parāda mediānas vērtība mājsaimniecībām, kurām ir hipotēku kredīta parāds, ir būtiski augstāka nekā mājsaimniecībām, kurām ir ar hipotēku kredītu nesaistīts parāds (sk. 5.6. att.). Tas liecina, ka augsts parāda līmenis parasti rodas, veicot ieguldījumus nekustamajā īpašumā.

Kopumā līdzīgi kā eiro zonā ir mazāka iespēja, ka nelielai mājsaimniecībai varētu būt parāds, un tās parāda līmenis ir zemāks, ja atbildētājp personas izglītības līmenis ir zemāks, ja atbildētājpersona ir vecāka par 65 gadiem vai ir pensionējusies. Sakārtojot mājsaimniecību atbildētājp personas pēc vecuma, redzams, ka līdzdalībai kredītos un parāda mediānas vērtībai ir kuprveida tendence (augstāko punktu sasniedzot vecuma grupā 35–44 gadi; sk. 5.3. att.), bet attiecībā uz mājsaimniecību ienākumiem tās ir galvenokārt monotonas (mājsaimniecībām ar augstākiem ienākumiem ir lielāks parāds; sk. 5.4. att.). Aplūkojot neto bagātību, iegūtie rezultāti par mājsaimniecībām ienākumu dalījumā atšķiras no novērojumiem, t.i., šajā dalījumā abas grupas ar vislielāko līdzdalību kredītos ir mājsaimniecības ar visaugstāko un viszemāko neto bagātību (sk. 5.5. att.). Daudz mazāk ticams, ka neto bagātības sadalījuma vidū esošajām mājsaimniecībām varētu būt parāds. Tas galvenokārt skaidrojams ar to, ka zemākajā neto bagātības kvintilē esošajām mājsaimniecībām ir augsts līdzdalības līmenis ar hipotēku kredītu nesaistītos parādos, bet bagātākajām mājsaimniecībām ir augsta līdzdalība hipotēku kredītu parādos.

5.3. attēls

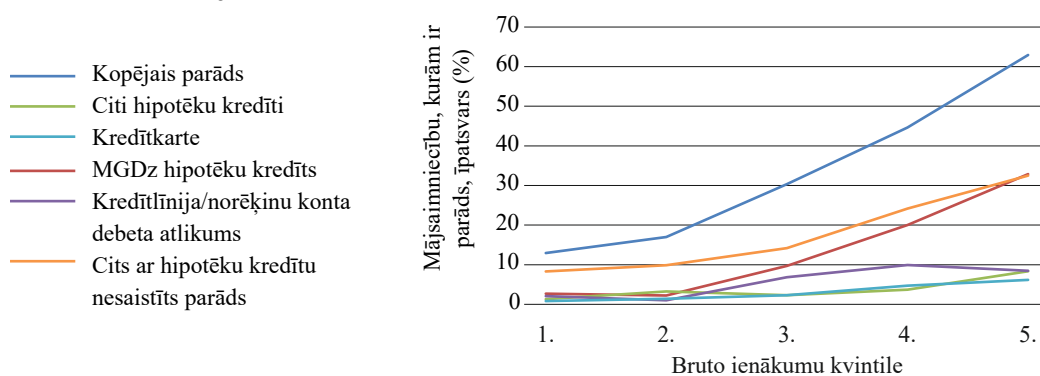
Līdzdalība kredītos vecuma grupu dalījumā

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

5.4. attēls

Līdzdalība kredītos ienākumu dalījumā

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

5.1.1. Hipotēku kredīta parāds

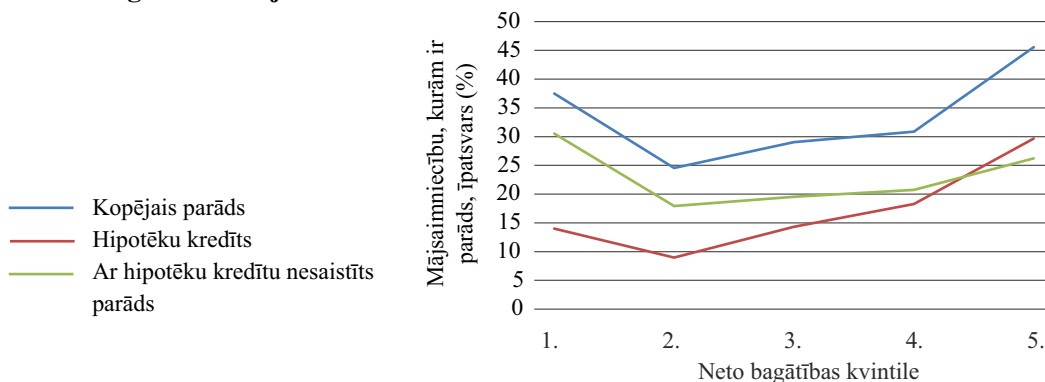
Vislielākā Latvijas mājsaimniecību parādu portfeļa komponenta – hipotēku kredīta – tendences ir aptuveni tādas pašas kā iepriekš aprakstītās kopējā parāda tendences. Latvijā un eiro zonā vērojamo kopējā parāda kuprveida tendenci mājsaimniecību dalījumā pēc vecuma nosaka hipotēku kredīta parāda tendences (sk. 5.3. att.). Tas atbilst patēriņa izlīdzināšanas ieradumiem, kas atspoguļoti literatūrā (piemēram, dzīves cikla modelis, ko pirmoreiz formulējuši F. Modigliāni (*F. Modigliani*) un R. Brambergs (*R. Brumberg*) (17)). Situāciju var ietekmēt arī konkrētām valstīm raksturīgi faktori. Piemēram, kredītu tirgus Latvijā attīstījies samērā nesen (21. gs. pirmajos gados), tāpēc pašreizējiem vecāka gadagājuma mājsaimniecību locekļiem, kuri tajā laikā bija jaunāki, bija pieejama ļoti ierobežota informācija par ilgtermiņa hipotēku kredītiem un to saņemšanu. Visbeidzot, ņemot vērā, ka privatizācijas programmas ietvaros nozīmīga mājsaimniecību nekustamā īpašuma daļa tika iegādāta 20. gs. 90. gadu sākumā, Latvijas mājsaimniecībām, kuru locekļi ir gados vecāki, nekustamā īpašuma iegādei nevajadzēja ņemt hipotēku kredītu un tāpēc tām pašlaik nav parādsaistību.

Latvijā neto bagātība kopumā pozitīvi korelē ar varbūtību, ka mājsaimniecībai ir hipotēku kredīts,³² bagātākām mājsaimniecībām uzrādot lielāku dalību hipotēku kredīta parādsaistībās (sk. 5.5. att.). Taču eiro zonā, kur šai sakarībai ir gandrīz kuprveida izliekums, mājsaimniecībām, kuras atrodas neto bagātības sadalījuma vidū, raksturīga visaugstākā līdzdalība hipotēku kredītos (to nosaka MGDz hipotēku kredītu tendences).

Neto bagātību definē kā mājsaimniecības aktīvu un saistību starpību, tāpēc jāatzīmē, ka mājsaimniecības vieta neto bagātības sadalījumā ir atkarīga no mājsaimniecības hipotēku kredīta parāda. Parāds (īpaši hipotēku kredīta parāds, jo tas ir būtiski lielāks nekā citu veidu parādi) samazina mājsaimniecības neto bagātību. Tādējādi lielākie vidējie hipotēku kredīta atlikumi (ja mājsaimniecībai ir hipotēku kredīts) ir mājsaimniecībām, kas atrodas zemākajā neto bagātības kvintilē; tas attiecas gan uz eiro zonu, gan Latviju (sk. 5.6. att.).

5.5. attēls

Līdzdalība kredītos neto bagātības dalījumā

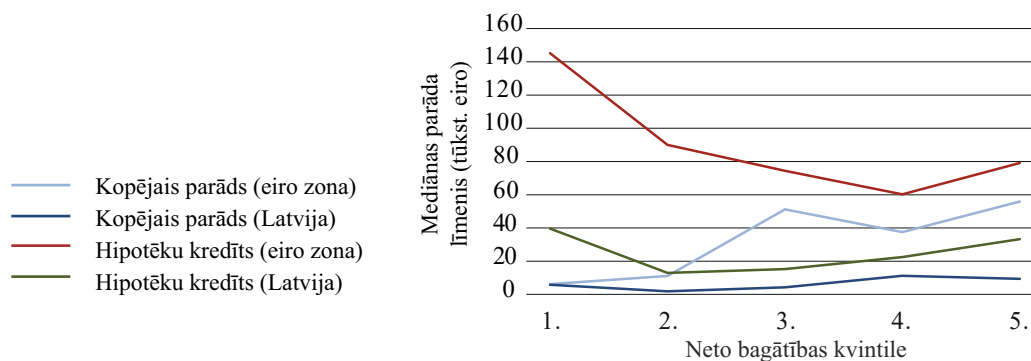

Avots: autoru aprēķini par Latviju, izmantojot MFPA datus, un par eiro zonu, izmantojot *Household Finance and Consumption Network* (15) pieejamos rezultātus.

³² Zemākajā neto bagātības kvintilē esošo mājsaimniecību līdzdalība hipotēku kredītu parādos patiesībā ir tāda pati kā vidējās neto bagātības kvintilē esošo mājsaimniecību līdzdalība. Iespējams, tas varētu būt saistīts ar gadījumiem, kad mājsaimniecība, saņemot hipotēku kredītu nekustamā īpašuma iegādei, aktīvus un atbilstošās saistības grāmato savā bilanci. Šīs saistības, iespējams, var gandrīz izbeigties, liekot mājsaimniecībai nonākt zemākajā neto bagātības kvintilē, neraugoties uz apjomīgiem aktīviem.

5.6. attēls

Parāda mediānas vērtība neto bagātības dalījumā eiro zonā un Latvijā

Avots: autoru aprēķini par Latviju, izmantojot MFPA datus, un par eiro zonu, izmantojot *Household Finance and Consumption Network* (15) pieejamos rezultātus.

5.1.2. Nenodrošināts parāds

Gandrīz ceturkdaļai Latvijas mājsaimniecību (nedaudz mazāk nekā eiro zonā) ir nenodrošināts parāds, kas veido aptuveni 18% no kopējā mājsaimniecību parāda portfeļa (sk. 5.2. att.). Šis parāds sastāv no kredītlīnijām vai norēķinu konta debeta atlikuma, kredītkaršu parāda un tā vislielākā komponenta – cita ar hipotēku kredītu nesaistīta parāda. Cits ar hipotēku kredītu nesaistīts parāds ietver radnieku vai draugu aizdevumus (kuri mājsaimniecībai būs jāatmaksā) un citus nenodrošinātus mājsaimniecību aizņēmumus (patēriņa kredītus, studentu kredītus, aizņēmumus uzņēmējdarbības finansēšanai, kā arī īstermiņa aizdevumus³³).

Ar hipotēku kredītu nesaistīta parāda mediānas atlikums uz vienu Latvijas mājsaimniecību ir 1 000 eiro atkarībā no tā, vai tai ir šāds parāds. Tas ir būtiski mazāks nekā reģistrētais hipotēku kredīta atlikums un eiro zonā novērotais atlikums (5 000 eiro), bet nedaudz lielāks nekā mediānas atlikums Igaunijā (700 eiro)³⁴.

Nenodrošināta aizņēmuma atlikuma tendences atšķiras no hipotēku kredīta parāda tendencēm. Nenodrošināta parāda iespējamība samazinās līdz ar mājsaimniecības locekļu vecuma palielināšanos; šī iespējamība neuzrāda tādu pašu kuprveida tendenci kā hipotēku kredīta parāds (sk. 5.3. att.). Turklāt lielākā atšķirība starp līdzdalību citās ar hipotēku kredītu nesaistītās parādsaistībās un līdzdalību hipotēku kredīta parādsaistībās ir mājsaimniecībās, kuru locekļiem ir zems ienākumu (sk. 5.4. att.) un zemāks izglītības līmenis nekā mājsaimniecībās, kuru locekļiem ir vislielākie ienākumi un augstāks izglītības līmenis, t.i., hipotēku kredīta parāds izlīdzinās ar dalību kredītos, kas nav hipotēku kredīti, tikai augstākajos ienākumu līmeņos. Runājot par neto bagātību, citi nenodrošināti parādi ir ļoti izplatīti mājsaimniecībās, kuru neto bagātība ir neliela (sk. 5.5. att.) un mājsaimniecībās, kuru atbildētājpersona klasificēta kā "cits; nestrādā"³⁵.

³³ Atsevišķi jautājumi par ātrajiem kredītiem netika uzdoti; tie ietverti sadaļā "citi nenodrošināti parādi".

³⁴ MFPA dati par parādiem Igaunijā tika papildināti ar lielāko komercbanku sniegtajiem datiem (*Household Finance and Consumption Network* (13)), kas salīdzinājumā tikai ar mājsaimniecību sniegto informāciju nodrošina pilnīgāku ainu. Latvijas gadījumā tika izmantots Kredītu reģistrs (kam ir plašs tvērums), tādējādi iegūstot precīzākus datus. Šā iemesla dēļ, iespējams, dati par mājsaimniecību saistībām Igaunijā ir nepilnīgi.

³⁵ Šīs grupas līdzdalība citās nenodrošinātās parādsaistībās ir gandrīz tikpat augsta kā bezdarbnieku un pašnodarbināto līdzdalība, lai gan viņu ienākumu mediāna ir četras reizes zemāka.

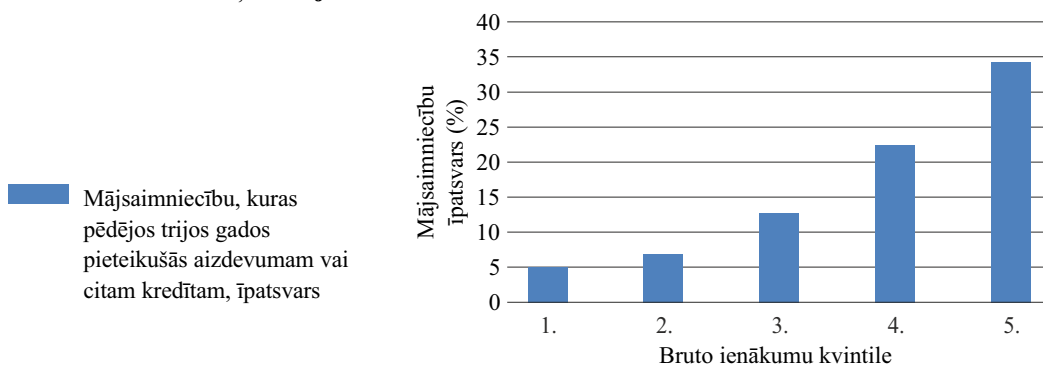
5.2. Kredītu pieejamības ierobežojumi

Šajā apakšnodaļā sniegtas mājsaimniecību atbildes saistībā ar kredītu pieteikumiem un grūtībām tos saņemt (gan kredītiestāžu atteikumi izsniegt kredītus, gan nepieteikšanās kredītu saņemšanai, pieņemot, ka to pieejamība ir ierobežota). Jāpiebilst, ka šis ir vispārīgs jautājums, kas nediskriminē kredītu veidus (hipotēku kredītus, ātros kredītus, kredītkaršu kredītus utt.) un kredītiestādes (gan bankas, gan nebankas).

2010.–2014. gadā kopumā 16.2% mājsaimniecību bija pieteikušās aizdevumam vai citam kredītam (sk. P15. tabulu) līdzīgi kā eiro zonā (18.6%). Interviju laikā (2014. gadā) vairāk nekā trešdaļa Latvijas mājsaimniecību, kurām bija parādi, minēja, ka iepriekšējos trijos gados tās bija pieteikušās kredīta saņemšanai. Salīdzinot mājsaimniecības pēc ienākumu līmeņa (sk. 5.7. att.), vērojama spēcīga pozitīva korelācija starp mājsaimniecības bruto ienākumiem un aizdevumu pieteikumiem atbilstoši kopējām parāda tendencēm. Līdzīgi ir arī lielāka iespēja, ka mājsaimniecības, kuru atbildētājpersona ir jaunāka (16–34 un 35–44 gadi) un kurām vidēji ir visaugstākie ienākumi, pieteiksies aizdevumam vai citam kredītam (sk. 5.8. att.).

5.7. attēls

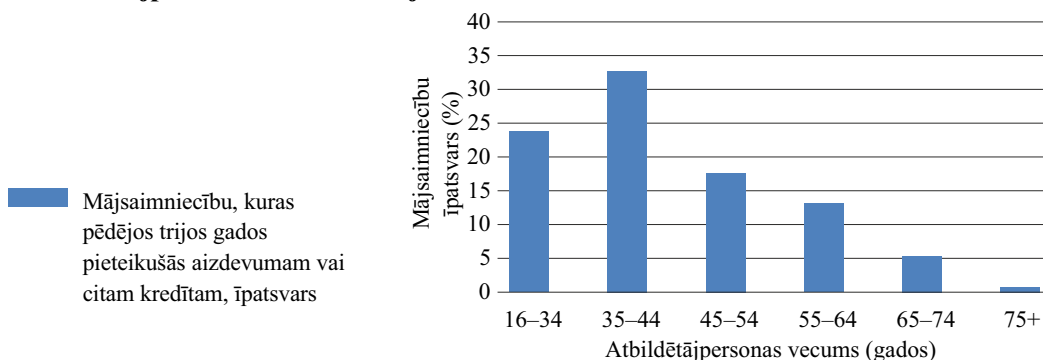
Kredītu pieteikumi ienākumu kvintīļu dalījumā

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

5.8. attēls

Kredītu pieteikumi atbildētājpersonu vecuma dalījumā

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

Kredītiestādes noraidījušas vidēji 26% mājsaimniecību aizdevumu pieteikumu (divreiz vairāk nekā eiro zonā (13.3%)). Pēc pirmā aizdevumu pieteikuma noraidīšanas gandrīz piektdaļa Latvijas mājsaimniecību varēja iegūt nepieciešamos līdzekļus, vēlreiz piesakoties tajā pašā vai citā kredītiestādē. Mājsaimniecībām ar

lielāku neto bagātību bija vairāk izredžu saņemt aizdevumu pēc atkārtotas pieteikuma iesniegšanas.

8.1% mājsaimniecību atbildēja, ka 2011.–2014. gadā tās nepieteicās kredītu saņemšanai, pieņemot, ka to pieejamība ir ierobežota (sk. P15. tabulu). Šis skaitlis ir tuvu eiro zonas vidējam rādītājam (6.4%). Bija lielāka iespēja, ka mājsaimniecības, kuru neto ienākumi bija nelieli (1. neto ienākumu kvintile), visticamāk, iespējas saņemt kredītu vērtēja negatīvi, tāpēc nemaz nepieteicās.

4. ielikums

Hipotēku kredītu procentu likmju šoka analīze

Reaģējot uz pasaules finanšu krīzi un tai sekojošo valsts parāda krīzi, ECB Padome kopš 2008. gada ievērojami pazeminājusi monetārās politikas procentu likmi, tādējādi veicinot hipotēku kredītu procentu likmes sarukumu daudzās eiro zonas valstīs. Šā samazinājuma pozitīvo ietekmi īpaši izjuta mājsaimniecības, kuru hipotēku kredītu līgumos bija paredzētas elastīgas procentu likmes. Latvijā šādu līgumu īpatsvars ir otrais lielākais eiro zonā (vairāk nekā 80%). Tas *ceteris paribus* nozīmē ātrāku procentu likmju ietekmi nekā eiro zonā (līdzīgu kā Portugālē, bet lēnāku nekā Kiprā)³⁶. Tautsaimniecības izaugsmei turpinoties un inflācijai atgriežoties, turpmākajos gados gaidāma pakāpeniska monetārās politikas normalizēšanās, un tas nozīmē augstākas hipotēku kredītu procentu likmes mājsaimniecībām.

Saskaņā ar M. Ērmana (*M. Ehrmann*) un M. Cīgelmeiera (*M. Ziegelmeyer*) pētījumu (7) un *Household Finance and Consumption Network* (14) datiem aprēķināta hipotēku kredītu procentu likmju pārmaiņu tiešā sākotnējā ietekme uz Latvijas mājsaimniecību parāda apkalpošanas izmaksu attiecību pret ienākumiem, nemainot pārējos mājsaimniecību budžeta elementus, piemēram, ienākumus, uzkrājumus un pamatizdevumus. Paredzamā ietekme ir hipotēku kredītu procentu likmju pieaugums par 378 bāzes punktiem, kas atbilst novērotajam lielajam vēsturiskajam kritumam no 2008. gada oktobrī sasniegtā augstākā līmeņa (6.3%) līdz 2.5% 2014. gada decembrī. Tas nenozīmē, ka procentu likmes tuvākajā laikā varētu sasniegt 2008. gada līmeni; tām drīzāk tiek ļauts ievērojami palielināties no vēsturiski zemā līmeņa, lai pārbaudītu maksimālo tiešo sākotnējo ietekmi. Tādējādi, nemainot nevienu citu mājsaimniecību 2014. gada raksturlielumu, tiek izvērtēts potenciālais parāda apkalpošanas izmaksu attiecības pret ienākumiem pieaugums, hipotēku kredīta procentu likmei palielinoties par 3.78 pp.

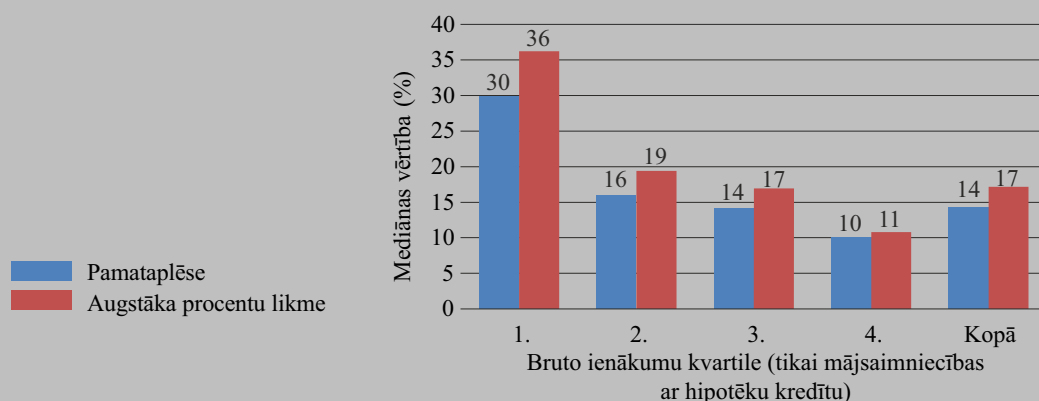
5.9. attēlā redzamas parāda mediānas apkalpošanas izmaksu attiecības pret ienākumiem pārmaiņas visās ienākumu kvartilēs. Grafiskajā attēlā atspoguļots hipotēku kredīta procentu likmju kāpuma nevienāda ietekmes sadalījums. Mājsaimniecībās ar viszemākajiem ienākumiem šī ietekme ir spēcīgāka. Visaugstāko ienākumu kvartilē iekļautajām mājsaimniecībām hipotēku kredīta procentu likmju paaugstināšana par 3.78 pp nozīmē parāda apkalpošanas izmaksu attiecības pret ienākumiem pieaugumu vidēji par 1 pp. Mājsaimniecībās ar viszemākajiem ienākumiem parāda apkalpošanas izmaksu attiecība pret ienākumiem palielinās par 6 pp. Lai gan procentu likmju kāpums, iespējams, radīs lielāku slogu mājsaimniecībām ar zemākiem ienākumiem, pat hipotēku kredītu procentu likmju ļoti būtiska kāpuma gadījumā iespējamā kopējā ietekme ir samērā neliela (3 pp). Turklāt, ņemot vērā, ka tautsaimniecības atveseļošanās, visticamāk, ļāvisi mājsaimniecībām gūt lielākus ienākumus un ka periodā pēc krīzes banku kreditēšanas

³⁶ Sk. *Household Finance and Consumption Network* (14) 3.10.C. att.

politika bijusi daudz piesardzīgāka, mājsaimniecību noturība pret procentu likmju šokiem, šķiet, ir ievērojami lielāka, nekā liecina šie aprēķini.

5.9. attēls

Parāda apkalpošanas izmaksu attiecība pret ienākumiem bruto ienākumu kvartīļu dalījumā (tikai mājsaimniecības ar hipotēku kredītu)

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

Piezīme. Mediānas vērtība aprēķināta mājsaimniecībām ar hipotēku kredītu.

5.3. Parādu slogs un mājsaimniecību finansiālā ievainojamība

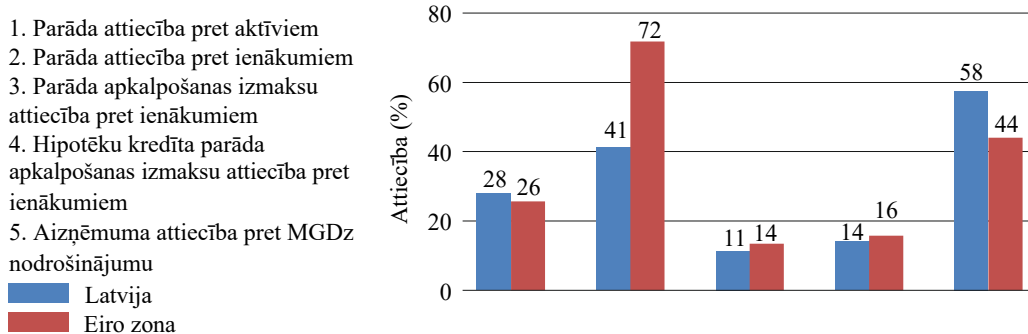
Mājsaimniecības ņem aizņēmumus patēriņa izlīdzināšanai vai lielāku ieguldījumu finansēšanai, bet pārmērīga parāda uzkrāšana var samazināt mājsaimniecības labklājību un palielināt ievainojamību nabadzības un sociālās atstumtības dēļ. Finansiālo ievainojamību un pārmērīgas parādsaistības var noteikt divos veidos: izmantojot mājsaimniecību pašnovērtējumu vai objektīvāku metodi, t.i., aprēķinot rādītājus, kas balstās uz mājsaimniecības līdzekļu plūsmu un tās bilanci. MFPA var noderēt mājsaimniecību finansiālās ievainojamības analizēšanai, raugoties no šiem diviem aspektiem. Šajā apakšnodaļā aplūkoti dažādi rādītāji, ko parasti izmanto mājsaimniecību finansiālās ievainojamības noteikšanai. Šie rādītāji ietver parāda attiecību pret aktīviem, parāda attiecību pret ienākumiem, parāda apkalpošanas izmaksu attiecību pret ienākumiem, hipotēku kredīta parāda apkalpošanas izmaksu attiecību pret ienākumiem, kā arī aizņēmuma attiecību pret nodrošinājumu. Tie visi atainoti 5.10. attēlā (šos rādītājus attiecībā uz demogrāfiskajām grupām sk. P10. tabulā)³⁷. Šīs apakšnodaļas beigās ietvertais 5. ielikums pievēršas mājsaimniecību finansiālās ievainojamības pašnovērtējuma un "objektīvu" rādītāju salīdzinājumam.

Šķiet, ka redzami rādītāji neliecina par to, ka Latvijā finansiālās ievainojamības līmenis ir ievērojami augstāks vai zemāks nekā eiro zonā. Piemēram, eiro zonā parāda attiecības pret ienākumiem mediānas vērtība ir daudz augstāka nekā Latvijā. Tas liecina, ka Latvijas mājsaimniecību parādsaistības salīdzinājumā ar eiro zonas mājsaimniecību parādsaistībām vidēji ir mazākas. Savukārt MGDz aizņēmuma attiecības pret nodrošinājumu mediāna norāda uz lielāku Latvijas mājsaimniecību finansiālo ievainojamību. Pārējie eiro zonas un Latvijas rādītāji ir diezgan līdzīgi.

³⁷ Šo rādītāju aprēķināšanas apraksts ietverts 1. pielikumā.

5.10. attēls

Parāda sloga un finansiālās ievainojamības rādītāji Latvijā un eiro zonā kopumā (mediānas)

Avots: autoru aprēķini par Latviju, izmantojot MFPA datus, un par eiro zonu, izmantojot *Household Finance and Consumption Network* (14) pieejamos rezultātus.

Piezīme. Visi skaitļi, izņemot neto likvido aktīvu attiecību pret ienākumiem, atspoguļo rādītāja mediānas vērtību atkarībā no tā, vai mājsaimniecībām ir parāds. Mediānas vērtība aprēķināta mājsaimniecībām ar parādsaistībām.

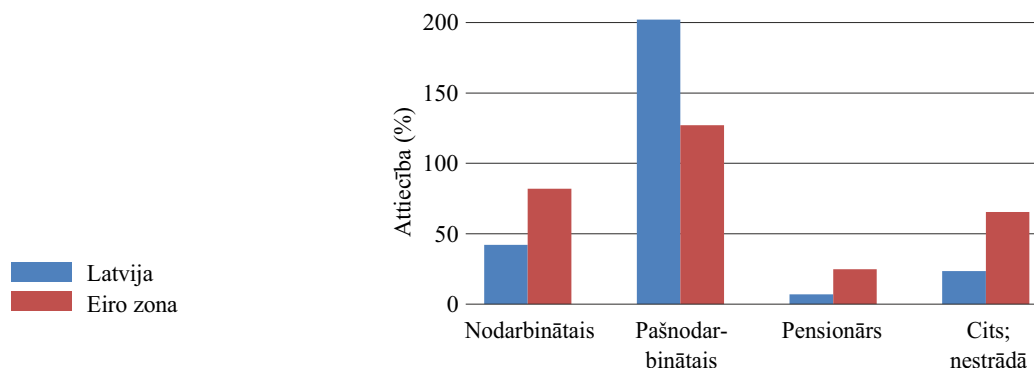
Parāda attiecība pret ienākumiem salīdzina mājsaimniecību parāda līmeni ar to gada ienākumiem un liecina par mājsaimniecību spēju atmaksāt parādus, gūstot ienākumus. Šis rādītājs ļauj novērtēt, cik ilgā laikā mājsaimniecība varētu atmaksāt parādu, ja tā šim mērķim izmantotu pilnīgi visus pašreizējos ienākumus. Ja visi ienākumi tiktu izmantoti tikai parādu atmaksai, vidējai Latvijas mājsaimniecībai šim nolūkam būtu nepieciešami aptuveni pieci mēneši, bet vidējai eiro zonas mājsaimniecībai – astoņarpus mēneši. Latvijas gadījumā tas, visticamāk, skaidrojams ar zemākajās ienākumu kvintilēs esošo mājsaimniecību mazāku dalību parādsaistībās un mazāku hipotēku kredītu īpatsvaru kopējā parādā (sk. 5.1. un 5.2. att.). Makroekonomikas dati arī liecina, ka Latvijā salīdzinājumā ar eiro zonu parāda attiecība pret ienākumiem ir būtiski mazāka (*Eurostat* (8)). Saskaņā ar šiem datiem parāda attiecība pret ienākumiem Latvijā periodā pirms 2008. un 2009. gada krīzes strauji palielinājās un tuvojās eiro zonas līmenim, bet pēc krīzes ievērojami samazinājās. To, visticamāk, noteica Latvijā vērotā bezkredītu atveseļošanās (ienākumu kāpums apvienojumā ar nepārtrauktu aizņemto līdzekļu īpatsvara samazināšanos).

Parāda attiecība pret ienākumiem nozīmīgi atšķiras dažādu mājsaimniecību demogrāfisko grupu vidū, bet Latvijā gandrīz visās šajās grupās tā ir mazāka nekā eiro zonā. Kuprveida attiecība starp vecumu un parāda attiecību pret ienākumiem augstāko punktu sasniedz vecumā no 35 līdz 44 gadiem³⁸ (sk. P10. tabulu). Mājsaimniecību parāda attiecība pret ienākumiem būtiski atšķiras atbildētājp personas nodarbinātības statusa dalījumā (sk. 5.11. att.). Visaugstākā šīs attiecības mediāna gan Latvijā, gan eiro zonā kopumā vērojama mājsaimniecībās, kuru atbildētājp persona ir pašnodarbinātais, bet Latvijā attiecīgie skaitļi ir būtiski lielāki nekā eiro zonā. Šis rezultāts liecina par iespējamu ievainojamību attiecībā uz šo mājsaimniecību parāda atmaksājamību vidējā termiņā un ilgtermiņā. Latvijas mājsaimniecības, kuru atbildētājp persona ir nodarbinātais, šajā ziņā ir daudz mazāk finansiāli ievainojamas nekā eiro zonas mājsaimniecības.

³⁸ Šī tendence atbilst iepriekšējiem novērojumiem par aizņēmumu atlikumiem.

5.11. attēls

Parāda attiecība pret ienākumiem nodarbinātības statusa dalījumā

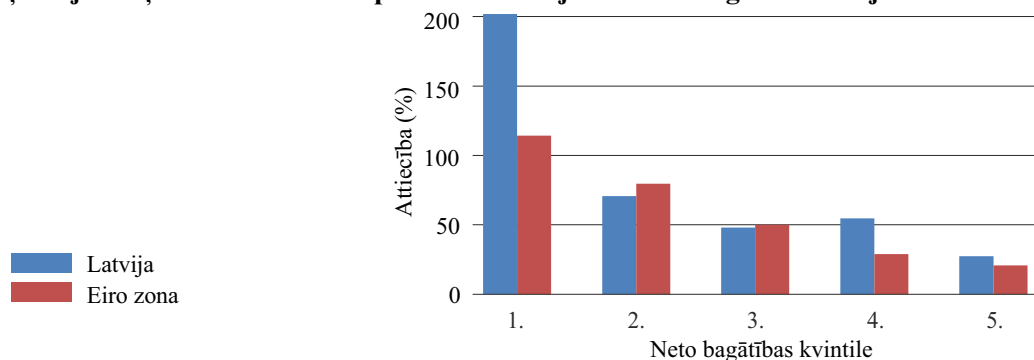

Avots: autoru aprēķini par Latviju, izmantojot MFPA datus, un par eiro zonu, izmantojot *Household Finance and Consumption Network* (15) pieejamos rezultātus.

Aizdevuma attiecību pret nodrošinājumu aprēķina, dalot hipotēku kredīta atlikumu ar MGDz vērtību. Iegūtā mediānas attiecība Latvijā ir augstāka nekā eiro zonā un ir viena no augstākajām salīdzinājumā ar pārējām eiro zonas valstīm. Pievērsoties neto bagātības grupām, redzams, ka rezultātu nosaka lielas (gandrīz divkārtas) atšķirības aizņēmuma attiecībā pret nodrošinājumu viszemākajā mājsaimniecību neto bagātības kvintilē, kas ir finansiāli visievainojamākā grupa (sk. 5.12. att.).

5.12. attēls

Hipotēku kredīta ņēmēju aizņēmumu attiecība pret nodrošinājumu neto bagātības dalījumā

Avots: autoru aprēķini par Latviju, izmantojot MFPA datus, un par eiro zonu, izmantojot *Household Finance and Consumption Network* (15) pieejamos rezultātus.

Nozīmīgo atšķirību starp Latviju un eiro zonu varētu skaidrot ar minēto faktu kombināciju: Latvijas hipotēku kredītu tirgus sāka attīstīties ap 2000. gadu un lielākā daļa nodrošināto kredītu tika izsniegta ekonomiskā uzplaukuma periodā (2005.–2008. gadā). Vecāku eiro zonas valstu mājsaimniecībām piekļuve kredītu tirgum bijusi daudz ilgāk. Tāpēc aizņēmumu atlikumi (attiecībā uz MGDz) vecākās eiro zonas valstīs varētu būt mazāki vienkārši tāpēc, ka kopš kredītu izsniegšanas vidēji pagājis vairāk laika un atmaksāta lielāka daļa parāda. Turklāt uzplaukuma gados nekustamā īpašuma cenas Latvijā bieži bija pārlieku augstas, un, saņemot aizņēmumu, tā attiecība pret nodrošinājumu bija ļoti augsta (dažreiz pārsniedza 100%). Krīzes laikā mājokļu cenas ievērojami kritās (aptuveni par 50%) un MFPA veikšanas laikā (2014. gadā) joprojām bija par trešdaļu zemākas. Gadījumos, kad mājokļa vērtības imputācijai tika izmantoti Valsts zemes dienesta dati, kuru pamatā, kā izklāstīts iepriekš (sk. 1. ielikumu), ir 2012. gada (kad mājokļu cenas bija par 42% zemākas nekā uzplaukuma gados sasniegtais augstais līmenis) tirgus vērtība, rādītāji bija vēl

zemāki. Tāpēc MGDz reģistrētā vērtība salīdzinājumā ar nekustamā īpašuma vērtību tā iegādes brīdī, iespējams, ir zema, tādējādi palielinot aizņēmuma attiecību pret nodrošinājumu. Tomēr nekustamā īpašuma tirgum atgūstoties un augot nekustamā īpašuma vērtībai, šī attiecība, visticamāk, uzlabosies.

Pārējās aprēķinātās attiecības Latvijā lielā mērā atbilst eiro zonas rezultātiem.

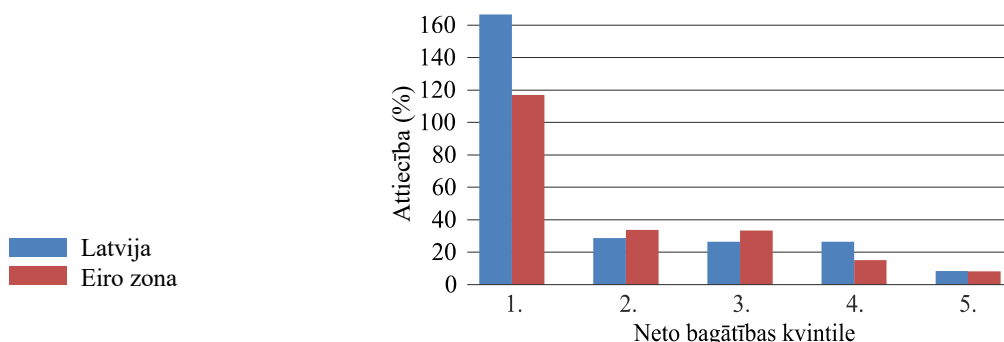
Parāda attiecību pret aktīviem var interpretēt kā mājsaimniecības spēju atmaksāt parādus no saviem resursiem. Vērtības, kas pārsniedz 75%, norāda uz augstu maksātnespējas risku. Rādītājs 28% liecina, ka vidēja mājsaimniecība, kurai ir parādsaistības, tās var segt no saviem aktīviem 3.5 reizes.

Latvijas un eiro zonas mājsaimniecību parāda attiecība pret aktīviem liecina, ka finansiāli visievainojamākās ir mājsaimniecības ar zemiem ienākumiem un gados jaunas ģimenes. Latvijā šī attiecība ir īpaši augsta mājsaimniecībās, kuru locekļiem ir pamatizglītība vai tās nav (66.3%). Parāda attiecības pret aktīviem pārmaiņas neto bagātības dalījumā (sk. 5.13. att.) ir ļoti lielas un atspoguļo aizņēmuma attiecību pret MGDz: zemākajā neto bagātības kvintilē esošajām mājsaimniecībām ir ārkārtīgi augsta parāda mediānas attiecība pret aktīviem. Šī attiecība tāpat kā eiro zonā ievērojami samazinās 2. kvintiles mājsaimniecībās un pēc tam, neto bagātībai pieaugot, lēni sarūk.

Lai gan zemākās neto kvintiles mājsaimniecībām ir ļoti augsta parāda attiecība pret aktīviem (sk. 5.13. att.), to parāda apkalpošanas izmaksu attiecība pret ienākumiem atrodas daudz tuvāk izlases mediānai (sk. 5.14. att.). Tāpēc, lai gan šo mājsaimniecību parāda slogs ir liels, parāda apkalpošanas izmaksu attiecība pret ienākumiem liecina, ka šo parādu apkalpošana nerada pārmērīgu spiedienu uz mājsaimniecību finansiālo situāciju.

5.13. attēls

Parāda attiecība pret aktīviem neto bagātības dalījumā

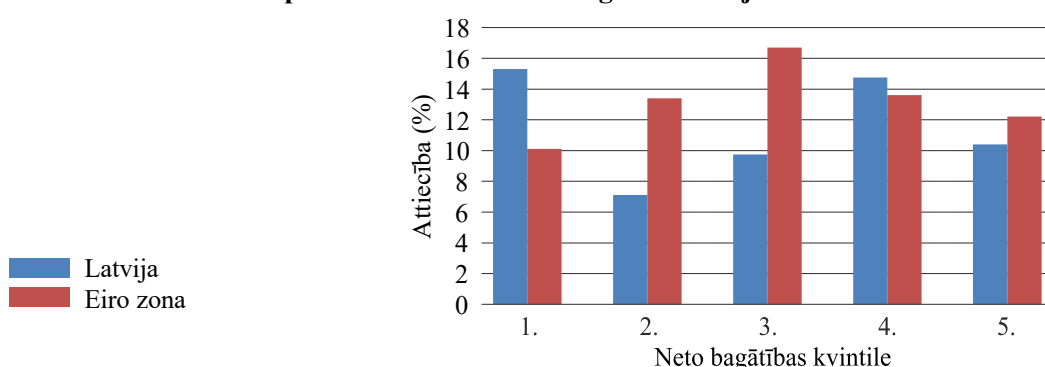
Avots: autoru aprēķini par Latviju, izmantojot MFPA datus, un par eiro zonu, izmantojot *Household Finance and Consumption Network* (15) pieejamos rezultātus.

Parāda apkalpošanas izmaksu mediānas attiecība pret ienākumiem atspoguļo to, cik lielā mērā parāda maksājumi samazina mājsaimniecības pašreizējos mēneša ienākumus un raksturo mājsaimniecību, kurām ir parādsaistības, īstermiņa maksātnespēju. Latvijas mediānas mājsaimniecībai parāda apkalpošanai nepieciešami 11.4% mēneša ienākumu – nedaudz mazāk nekā vidēji eiro zonā (sk. 5.10. att.). Aplūkojot tikai hipotēku kredīta parādu, šī attiecība ir nedaudz augstāka un atšķirība starp Latvijas un eiro zonas mājsaimniecībām – pat mazāka. Starpība starp parāda apkalpošanas izmaksu attiecību pret ienākumiem un parāda attiecību pret ienākumiem (sk. 5.10. att.) izriet no tā, ka parāda apkalpošanas izmaksu attiecība pret ienākumiem atspoguļo arī mājsaimniecības aizņēmuma termiņus un procentu likmes. Ilgāki

termiņi un zemākas procentu likmes samazina parāda apkalpošanas izmaksu attiecību pret ienākumiem, savukārt tie *ceteris paribus* neietekmē parāda attiecību pret ienākumiem. Turklāt šeit aprēķinātajā parāda apkalpošanas izmaksu attiecībā pret ienākumiem ņemtas vērā tikai tās mājsaimniecības, kuras veic parādu maksājumus. Tas, ka vidējā hipotēku kredīta parāda apkalpošanas izmaksu attiecība pret ienākumiem eiro zonā kopumā un Latvijā nav tik atšķirīga kā parāda un ienākumu attiecība, šķiet, liecina, ka hipotēku kredītiem Latvijā vidēji ir augstākas procentu likmes un/vai īsāki atmaksas termiņi nekā aizņēmumiem eiro zonā.

5.14. attēls

Parāda apkalpošanas izmaksu attiecība pret ienākumiem neto bagātības dalījumā

Avots: autoru aprēķini par Latviju, izmantojot MFPA datus, un par eiro zonu – izmantojot *Household Finance and Consumption Network* (15) pieejamos rezultātus.

5. ielikums

Mājsaimniecību finansiālā ievainojamība

Papildus tradicionālajiem finansiālās ievainojamības rādītājiem, piemēram, parāda apkalpošanas izmaksu attiecībai pret ienākumiem vai parāda attiecībai pret aktīviem (šī attiecība abos gadījumos atkarīga no mājsaimniecības, kurai ir parāds), iespējams izmantot citus MFPA iekļautos finansiālās ievainojamības rādītājus. Viens no tiem ir mājsaimniecības pašnovērtējums par finansiālajām grūtībām (mājsaimniecības atbild, vai pēdējo 12 mēnešu laikā regulārie izdevumi pārsnieguši ienākumus; sk. 6. nodaļu), otrs ir mājsaimniecības finanšu rezerve, kas aprēķināta, izmantojot informāciju par aktīviem, saistībām, ienākumiem un izdevumiem (sk. N. Albasete (*N. Albacete*) un P. Lindners (*P. Lindner*) (2) un N. Albasete un P. Fessler (*P. Fessler*) (1)).

Mājsaimniecības *i* finanšu rezerve FM_i definēta kā $FM_i = DI_i + HS_i - BE_i - LP_i$, kur DI_i ir mājsaimniecības *i* rīcībā esošie ienākumi; HS_i ir mājsaimniecības *i* uzkrājumi; BE_i ir mājsaimniecības *i* galvenie ikdienas izdevumi (pārtikas, patēriņa preču un komunālo pakalpojumu iegādei) un LP_i ir mājsaimniecības *i* kopējie kredīta maksājumi. Negatīvas finanšu rezerves īpatsvars varētu būt nedaudz mazāks nekā mājsaimniecību pašnovērtējuma rādītājs (regulārie izdevumi pārsniedz ienākumus), jo tajā iekļauti arī uzkrājumi, ko var izmantot īslaicīgu ienākumu problēmu mazināšanai.

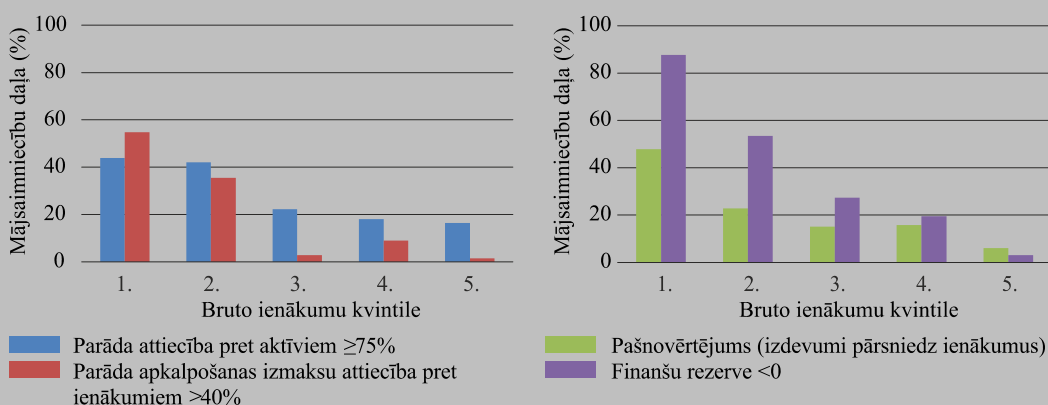
Šajā nodaļā izmantoti četri dažādi finansiālās ievainojamības rādītāji mājsaimniecībām ar parādsaistībām. Pirmkārt, mājsaimniecība ir nonākusi grūtībās (kļuvusi finansiāli ievainojama), ja tās finanšu rezerve ir negatīva; otrkārt, mājsaimniecība ir finansiāli ievainojama, ja tās parāda apkalpošanas izmaksu attiecība pret ienākumiem pārsniedz 40%; un, treškārt, tiek pieņemts, ka mājsaimniecība ir finansiāli ievainojama, ja tās parāda attiecība pret aktīviem pārsniedz 75%. Iegūtie rādītāji tiek salīdzināti arī ar mājsaimniecības finansiālās ievainojamības pašnovērtējumu.

Finansiāli ievainojamo mājsaimniecību īpatsvars kopējā to mājsaimniecību skaitā, kurām ir parādsaistības, ir 15%, aprēķinā izmantojot mājsaimniecību pašnovērtējumu, 11%, mērot pēc parāda apkalpošanas izmaksu attiecības pret ienākumiem, 24%, aprēķinā izmantojot mājsaimniecību finanšu rezerves, un 23%, mērot pēc parāda attiecības pret aktīviem (sīkāku parāda apkalpošanas izmaksu attiecības pret ienākumiem un parāda attiecības pret aktīviem analīzi sk. 5.3. apakšnodaļā).

Finansiāli ievainojamu mājsaimniecību sadalījums pēc ienākumu kvintiles visos četros rādītājos ir līdzīgs, t.i., finansiāli ievainojamu mājsaimniecību īpatsvars samazinās līdz ar mājsaimniecību bruto ienākumu pieaugumu (sk. 5.15. att.). Interesanti, ka finansiāli ievainojamu mājsaimniecību īpatsvars, ko aprēķina, izmantojot mājsaimniecību finanšu rezerves, vidēji ir daudz lielāks, nekā pamatojoties uz mājsaimniecību pašnovērtējumu. Tas skaidrojams ar to, ka mājsaimniecības, iespējams, sniegušas nepilnīgu informāciju par finanšu aktīviem (sk. 1. ielikumu).

5.15. attēls

Finansiāli ievainojamas mājsaimniecības ienākumu kvintiles dalījumā (mājsaimniecības ar parādsaistībām)

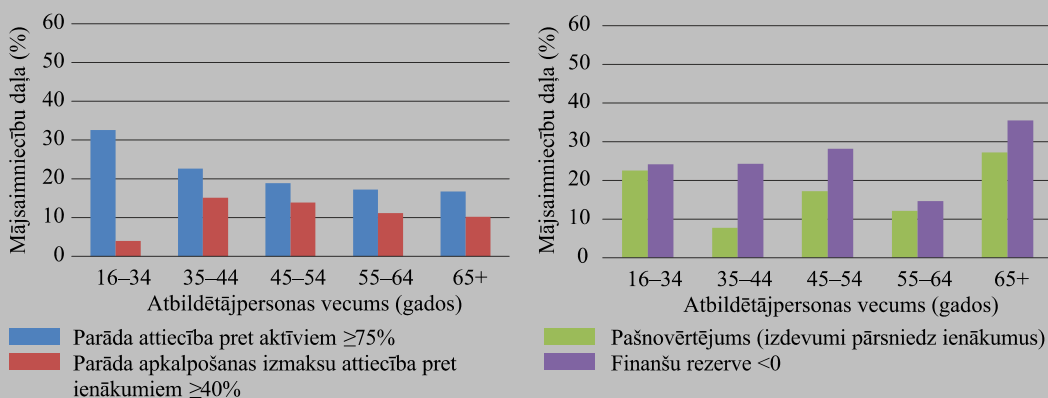
Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

Piezīme. Mediānas vērtība aprēķināta mājsaimniecībām ar parādsaistībām (dažāda apjoma parāda maksājumi).

Vēl viens svarīgs aspekts ir finansiālās ievainojamības rādītāju atšķirība atkarībā no mājsaimniecības atbildētājp personas vecuma (sk. 5.16. att.). Interesanti, ka finansiālās ievainojamības aprēķini vecuma grupās būtiski atšķiras.

Mājsaimniecību grupā, kuru locekļi ir visjaunākie (16–34 gadi) to mājsaimniecību īpatsvars, kuru parāda apkalpošanas izmaksu attiecība pret ienākumiem ir augstāka par 40%, ir zema (4%). Tas skaidrojams ar to, ka ir liels ar hipotēku kredītu nesaistīto parādu īpatsvars, tāpēc šāda veida mājsaimniecību kopējo parādsaistību vērtība apvienojumā ar augstiem ienākumiem ir samērā zema (sk. P7. un P12. tabulu). Vienlaikus to mājsaimniecību īpatsvars, kuru parāda attiecība pret aktīviem pārsniedz 75%, ir samērā liels (33%); tas skaidrojams ar jauno ģimeņu kopējo aktīvu zemo vērtību. Abu rādītāju apvienojums liecina, ka, neraugoties uz parāda atmaksai pieejamo aktīvu nelielo apjomu, parāda maksājumi salīdzinājumā ar mēneša ienākumiem mājsaimniecībām ar visjaunākajiem locekļiem vidēji neuzliek pārmērīgu slogu. Šo secinājumu apstiprina mājsaimniecību pašnovērtējums un finanšu rezerves aprēķini, jo saskaņā ar šiem rādītājiem finansiāli neaizsargātu mājsaimniecību īpatsvars atrodas intervālā starp minētajiem aprēķiniem un ir aptuveni 23%.

5.16. attēls

Finansiāli ievainojamas mājsaimniecības atbildētājp personas vecuma dalījumā (mājsaimniecības ar parādsaistībām)

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

Piezīme. Mediānas vērtība aprēķināta mājsaimniecībām ar parādsaistībām (dažāda apjoma parāda maksājumi).

Vidēja vecuma mājsaimniecību (35–44 gadi) pašnovērtējums norāda, ka finansiāli ievainojamu mājsaimniecību īpatsvars ir daudz mazāks (8%), nekā atklāj pārējie trīs rādītāji. Tas varētu liecināt, ka ienākumu vai aktīvu apjoms pilnībā netiek izpausts, un tāpēc pastāv iespējamība, ka mājsaimniecības ir iesaistītas ēnu ekonomikā.

Mājsaimniecībās, kuru atbildētājp persona ir gados vecāka (65+ gadi), pašnovērtējuma un finanšu rezerves rādītāji (attiecīgi 27% un 35%) salīdzinājumā ar parāda attiecību pret aktīviem un parāda apkalpošanas izmaksu attiecību pret ienākumiem liecina par lielāku finansiāli ievainojamu mājsaimniecību īpatsvaru. Tas skaidrojams ar mazām gados vecāku mājsaimniecību vidējām parādsaistībām un lielākas kopējo ienākumu daļas izmantošanu pamatizdevumiem (sk. 6.2. att.).

Kopumā, balstoties uz šiem četriem rādītājiem, Latvijā augstāks finansiālās ievainojamības īpatsvars saistīts ar zemāku ienākumu līmeni. Rezultāti vecuma kategoriju dalījumā ir neviendabīgāki, atspoguļojot līdzdalības kredītos un ienākumu sadales atšķirības.

6. PATĒRIŅŠ UN UZKRĀJUMI

MFPA anketas patēriņa daļā galvenā uzmanība pievērsta tipiskiem mājsaimniecību izdevumiem patēriņa preču un pakalpojumu iegādei. Galvenie aplūkoti komponenti ir pārtikas patēriņš mājās un ārpus tām, komunālie pakalpojumi (elektrība, ūdens, gāze, tālrunis, apkure, internets utt.), izņemot īres maksājumus,³⁹ un ar komunālajiem pakalpojumiem nesaistīti izdevumi (veselība, izglītība, izklaide utt.).^{40, 41}

Šajā nodaļā uzmanība pievērsta mājsaimniecību finansiālajai labklājībai, analizējot mājsaimniecību budžeta ienākumu un patēriņa pusi, kā arī mājsaimniecību izdevumu

³⁹ Izņemot īres maksu, aizdevumu atmaksu, apdrošināšanas polises, remontdarbus, ilglietojuma patēriņa preces (vieglās automobiļus, mājsaimniecības ierīces utt.).

⁴⁰ Ar komunālajiem pakalpojumiem nesaistītus izdevumus aprēķina kā starpību starp kopējiem izdevumiem patēriņa preču un pakalpojumu iegādei (īslaicīga lietojuma preces) un izdevumiem pārtikai un komunālajiem pakalpojumiem.

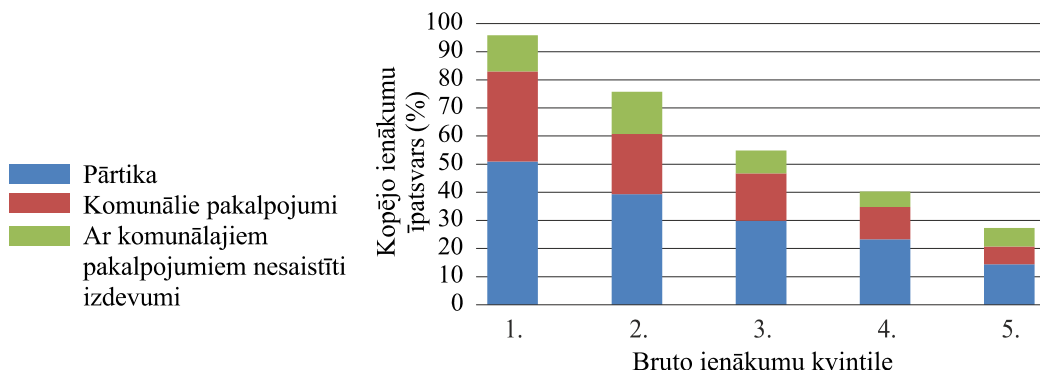
⁴¹ 2. pielikuma P1. un P14. tabulā sniegta sīkāka informācija par patēriņu mājsaimniecību demogrāfiskajā dalījumā.

un ienākumu bilances pašnovērtējumu. Izdevumu un ienākumu bilance dod iespēju novērtēt mājsaimniecības spēju veidot uzkrājumus, tādējādi nodrošinot būtisku pamatu Latvijas un eiro zonas mājsaimniecību uzkrājumu veidošanas prakses atšķirību izpratnei.

Patēriņa īpatsvars kopējos bruto ienākumos liecina par mājsaimniecības finansiālo ievainojamību. Ja mājsaimniecībai jāiztērē lielākā daļa ienākumu, tai, visticamāk, ekonomisku vai ar nodarbinātību saistītu satricinājumu gadījumā būs jāsaskaras ar nelabvēlīgiem budžeta ierobežojumiem. Zemākajā ienākumu kvintilē esošās Latvijas mājsaimniecības gandrīz visus ienākumus tērē pārtikai, komunālajiem pakalpojumiem un ar komunālajiem pakalpojumiem nesaistītiem izdevumiem (sk. 6.1. att. un P14. tabulu). Vidējo ienākumu kvintilē šie tēriņi ir vairāk nekā 50% no mājsaimniecību bruto ienākumiem, savukārt augstākajā ienākumu kvintilē – tikai 25%. Mājsaimniecības, kuru atbildētājpersona ir gados vecāka, parasti ir finansiāli visievainojamākās, jo lielāko ienākumu daļu tērē pārtikai, komunālajiem pakalpojumiem un ar komunālajiem pakalpojumiem nesaistītiem izdevumiem (sk. 6.2. att.). Mājsaimniecībās, kuru locekļi ir jaunākā un vidēja vecuma, izdevumiem izmantotā kopējo ienākumu daļa ir diezgan līdzīga (aptuveni 40%), pārtikas izmaksām veidojot 22% no bruto ienākumiem (sk. P13. tabulu).

6.1. attēls

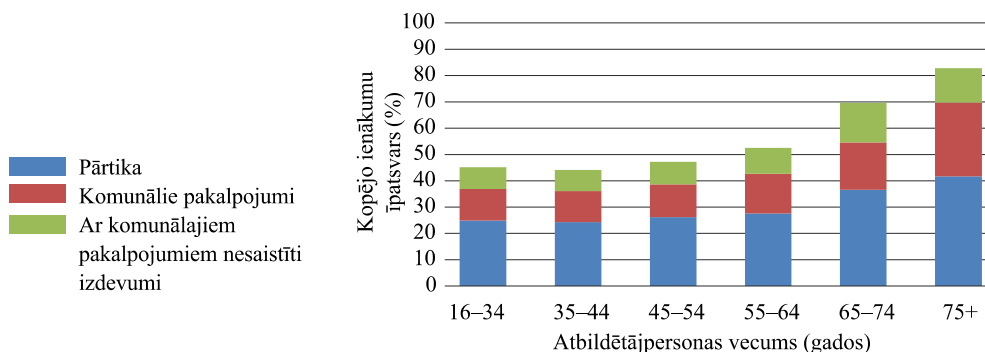
Pārtikas, komunālo pakalpojumu un ar komunālajiem pakalpojumiem nesaistītiem izdevumiem izmantotā daļa no kopējiem bruto ienākumiem mājsaimniecību ienākumu kvintīļu dalījumā

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

6.2. attēls

Pārtikas, komunālo pakalpojumu un ar komunālajiem pakalpojumiem nesaistītiem izdevumiem izmantotā daļa no kopējiem bruto ienākumiem mājsaimniecību atbildētājpersonu vecuma dalījumā

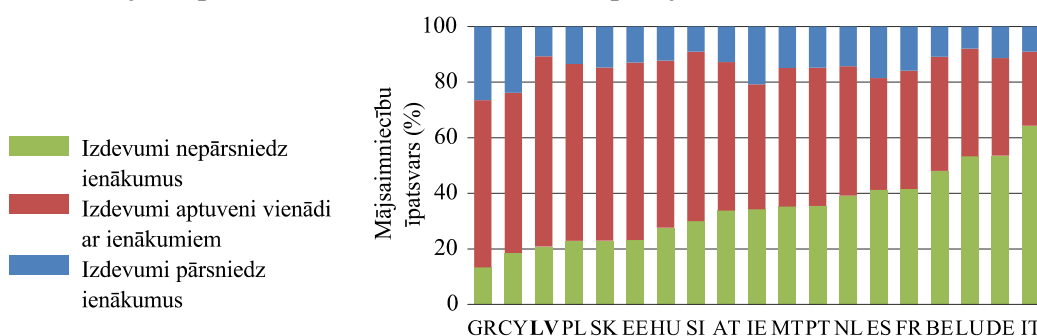

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

Lai izprastu mājsaimniecību finansiālo labklājību, vienlaikus jāaplūko ienākumu un patēriņa puse. Mājsaimniecību izdevumu un ienākumu bilances pašnovērtējums liecina, ka 69% Latvijas mājsaimniecību uzskata, ka iepriekšējā gadā to ienākumi bija līdzsvaroti ar izdevumiem. 12% mājsaimniecību izdevumi pārsniedza ienākumus un 18% mājsaimniecību ienākumi pārsniedza izdevumus (sk. 6.3. att.).

6.3. attēls

Mājsaimniecību pašnovērtējums par izdevumiem un ienākumiem pēdējo 12 mēnešu laikā

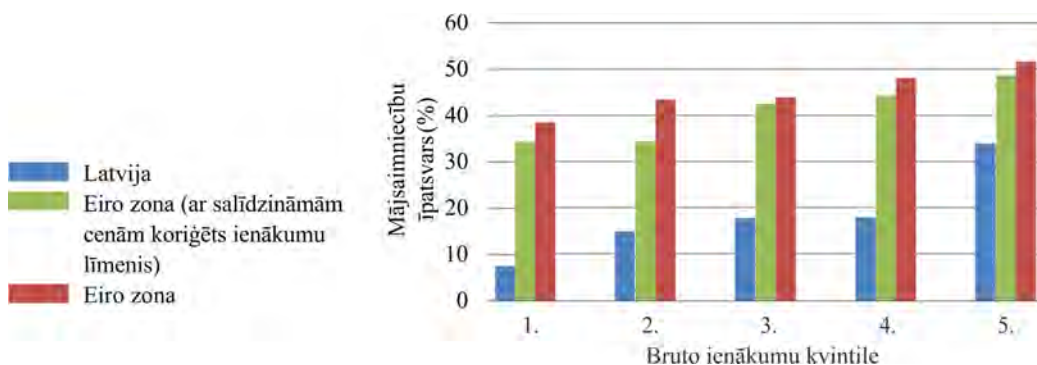
Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

Spējai veidot uzkrājumus vajadzētu cieši korelēt ar mājsaimniecības finansiālās labklājības pašnovērtējumu. Tiek pieņemts, ka mājsaimniecība spēj veidot uzkrājumus, ja pēdējo 12 mēnešu laikā tās ienākumi pārsnieguši izdevumus. 6.3. attēlā redzams, ka 2014. gadā to eiro zonas mājsaimniecību īpatsvars, kurām bija pozitīvs budžets un tāpēc arī spēja veidot uzkrājumus, bija vidēji 40% (divreiz lielāks nekā Latvijā).

Vislielākā atšķirība vērojama mājsaimniecībās, kuras atrodas zemākajā ienākumu grupā (sk. 6.4. att.), t.i., vairāk nekā trešdaļa (39%) eiro zonas mājsaimniecību spēj veidot uzkrājumus, bet Latvijā – tikai 7% mājsaimniecību). Svarīgi, ka augstākajā ienākumu grupā attiecīgais īpatsvars eiro zonā un Latvijā ir daudz tuvāks (attiecīgi 34% un 52%), liecinot par nevienlīdzīgu ienākumu sadalījumu Latvijā. Šī atšķirība saglabājas, salīdzinot Latvijas un eiro zonas mājsaimniecību spēju veidot uzkrājumus, ja ienākumu līmenis ir līdzīgs (sīkākai informācijai par ienākumu grupām, kas koriģētas ar salīdzināmām cenām, sk. 3. ielikumā). Eiro zonas mājsaimniecību spēja veidot uzkrājumus palielinās līdz ar to atbildētājpersonas vecumu (sk. 6.5. att.). Tomēr Latvijā biežāk tieši mājsaimniecības, kuru locekļi ir jaunāki, spēj veidot uzkrājumus, un tas atbilst vidēji lielākiem jauno ģimeņu ienākumiem un zemiem pensiju ienākumiem vecuma kategorijā 75+ gadi.

6.4. attēls

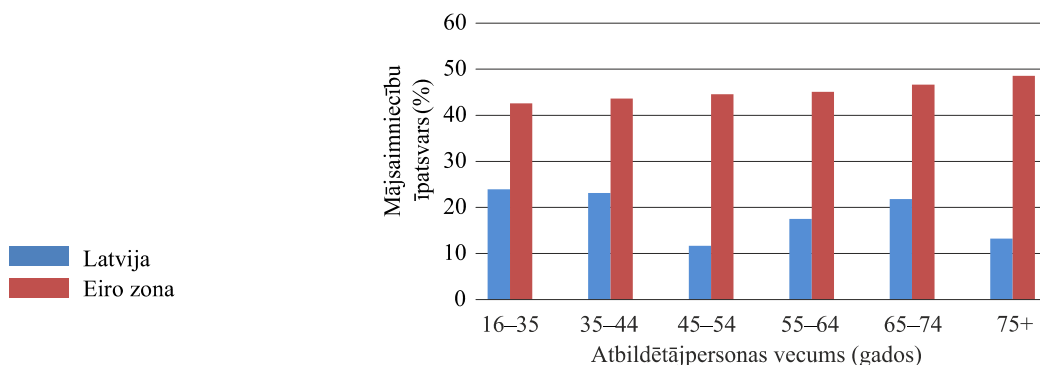
Spēja veidot uzkrājumus (ienākumi pārsniedz izdevumus) mājsaimniecību ienākumu kvintīļu dalījumā

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

6.5. attēls

Spēja veidot uzkrājumus (ienākumi pārsniedz izdevumus) mājsaimniecību atbildētājpersonu vecuma dalījumā

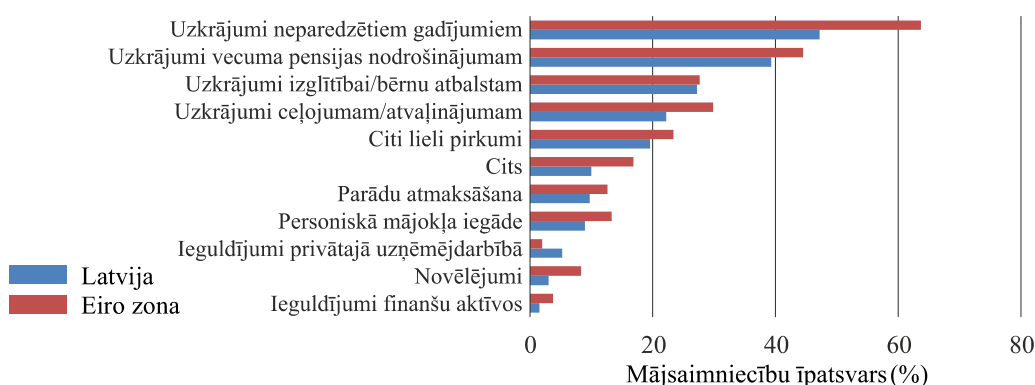

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

MFPA anketā bija ietverts arī jautājums par mājsaimniecību attieksmi pret uzkrājumu veidošanu. Jautājuma formulējums bija šāds: "Kāds ir jūsu (mājsaimniecības) vissvarīgākais uzkrājumu veidošanas iemesls?". 6.6. attēlā redzams, ka 47% Latvijas mājsaimniecību kā vienu no svarīgākajiem iemesliem minējušas uzkrājumus neparedzētiem gadījumiem. Otrs populārākais uzkrājumu veids ir vecuma pensijas nodrošinājums, kam seko uzkrājumi bērnu izglītībai vai atbalstam un uzkrājumi ceļošanas un atvaļinājumu izdevumu segšanai. Līdzīgi rezultāti iegūti arī eiro zonā, tomēr kopējais uzkrājumu līmenis ir augstāks, īpaši uzkrājumiem neparedzētiem gadījumiem un ceļošanai vai atvaļinājumiem. Šie rezultāti skaidrojami ar atšķirīgu Latvijas un eiro zonas mājsaimniecību spēju veidot uzkrājumus, piemēram, izmantojot ienākumus, kas palikuši pēc regulāro izdevumu segšanas.

6.6. attēls

Uzkrājumu veidošanas iemesli (mājsaimniecības, kuras minējušas konkrētos iemeslus kā vissvarīgākos; %)

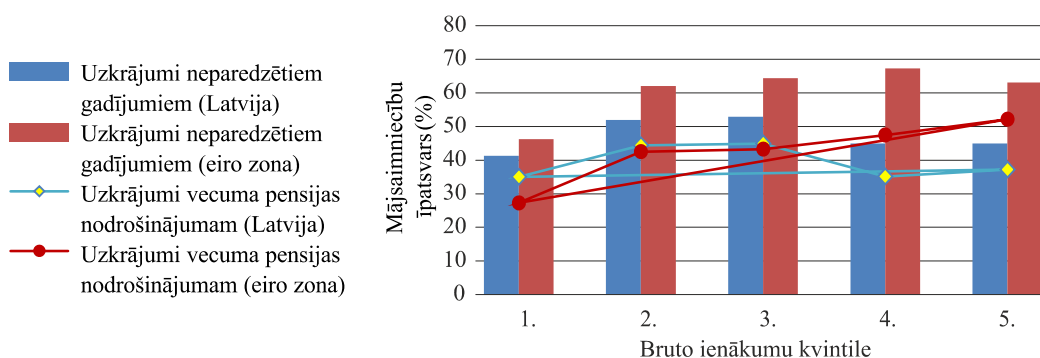
Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

Dažādu uzkrājumu veidu nozīmīgums mainās līdz ar ienākumu līmeni un vecumu. Eiropa zonā kopumā uzkrājumi neparedzētiem gadījumiem ir vienlīdz svarīgi gandrīz visās ienākumu un vecuma grupās (izņemot mājsaimniecības ar viszemākajiem ienākumiem un visjaunākajiem mājsaimniecību locekļiem (sk. 6.7. un 6.8. att.). Latvijā tieši vidējo ienākumu grupā esošās mājsaimniecības un pensijas vecuma mājsaimniecības biežāk minēja uzkrājumu veidošanu neparedzētiem gadījumiem. Interesanti, ka eiro zonā mājsaimniecībām ar augstākiem ienākumiem svarīgāka ir uzkrājumu veidošana vecuma pensijas nodrošinājumam (sk. 6.7. att.). Savukārt

Latvijā uzkrājumu veidošana vecumdienām svarīgāka šķiet māsaimniecībām ar vidējiem ienākumiem.

6.7. attēls

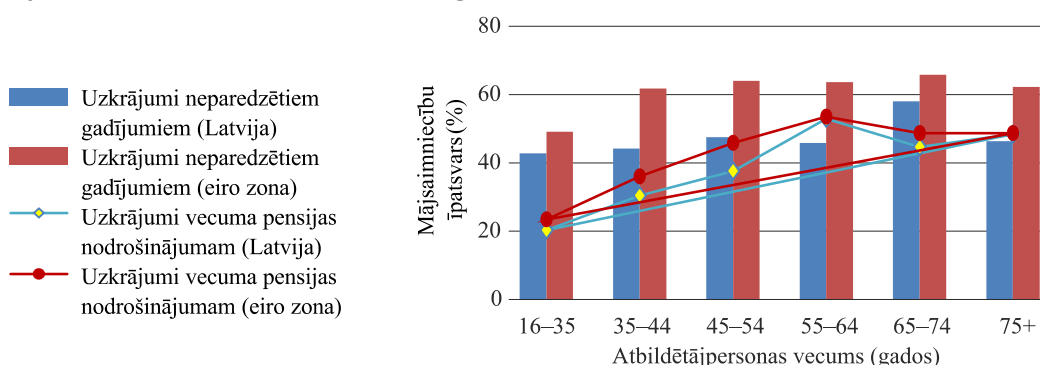
To māsaimniecību īpatsvars ienākumu dalījumā, kuras minējušas uzkrājumu veidošanu neparedzētiem gadījumiem un vecumdienām kā svarīgākos iemeslus uzkrāšanai

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

6.8. attēls

To māsaimniecību īpatsvars vecuma grupu dalījumā, kuras minējušas uzkrājumu veidošanu neparedzētiem gadījumiem un vecumdienām kā svarīgākos iemeslus

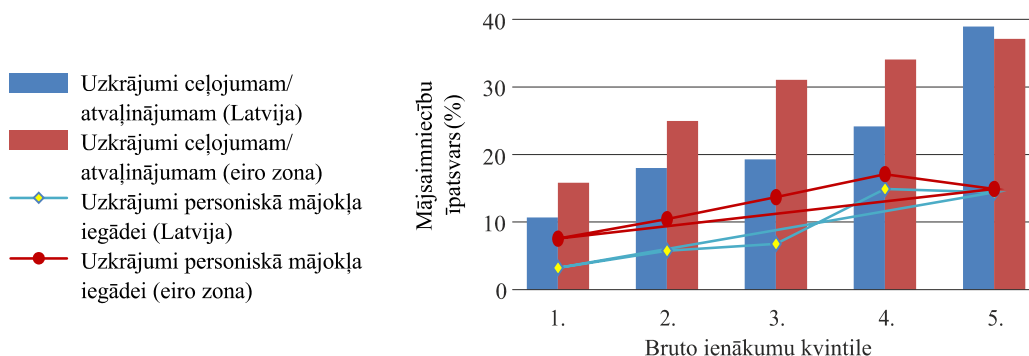
Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

Uzkrājumu veidošanas personiskā mājokļa iegādei vai ceļojumam nozīmīgums būtiski palielinās, pieaugot ienākumiem, un samazinās līdz ar māsaimniecības locekļu vecuma palielināšanos gan Latvijā, gan eiro zonā (sk. 6.9. un 6.10. att.). Augstāko ienākumu grupās to eiro zonas un Latvijas māsaimniecību īpatsvars, kuras nosauc minētos uzkrājumu veidus, ir gandrīz vienāds (aptuveni 30% ceļošanai un 15% mājokļa iegādei). Runājot par abām zemākajām ienākumu grupām, uzkrājumi mājokļa iegādei vai atvaļinājumam Latvijas māsaimniecību prioritāšu sarakstā ieņem daudz zemāku vietu nekā eiro zonas māsaimniecībām. Vidējā ienākumu grupā atšķirības salīdzināmā ienākumu līmenī ir mazākas.

Vairāk nekā ceturtdaļa Latvijas un eiro zonas māsaimniecību vecuma grupā 16–35 gadi veido uzkrājumus sava mājokļa iegādei. Pārējās vecuma grupās priekšroka šāda veida uzkrājumu veidošanai tiek dota biežāk. Tas skaidrojams ar to, ka Latvijas māsaimniecības, kuru locekļi ir jaunāki, vidēji pelna vairāk un tāpēc spēj veidot uzkrājumus citiem mērķiem. Arī to māsaimniecību īpatsvars, kuras veido uzkrājumus ceļojumu vai atvaļinājumu izdevumu segšanai, jaunākajā vecuma grupā (16–44 gadi) un māsaimniecībās ar augstākiem ienākumiem eiro zonā un Latvijā ir līdzīgs (vairāk nekā 35%).

6.9. attēls

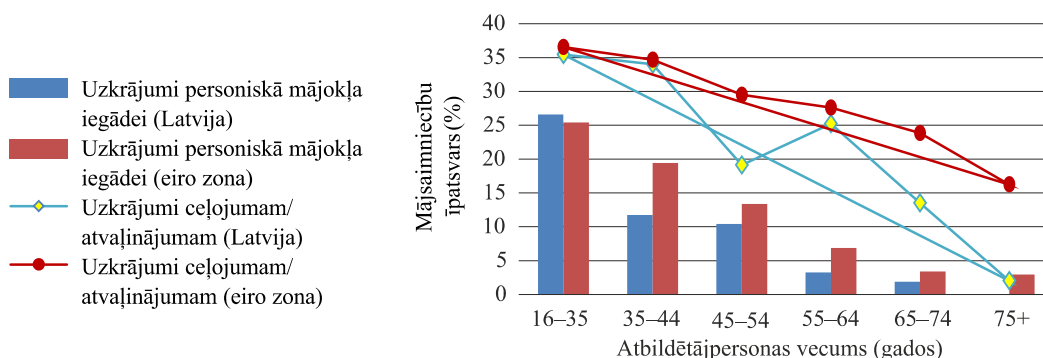
To mājsaimniecību īpatsvars ienākumu dalījumā, kuras minējušas uzkrājumu veidošanu mājokļa iegādei vai ceļošanai vai atvaļinājumam kā svarīgākos iemeslus

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

6.10. attēls

To mājsaimniecību īpatsvars vecuma grupu dalījumā, kuras minējušas uzkrājumu veidošanu sava mājokļa iegādei vai ceļošanai vai atvaļinājumam kā svarīgākos iemeslus uzkrāšanai

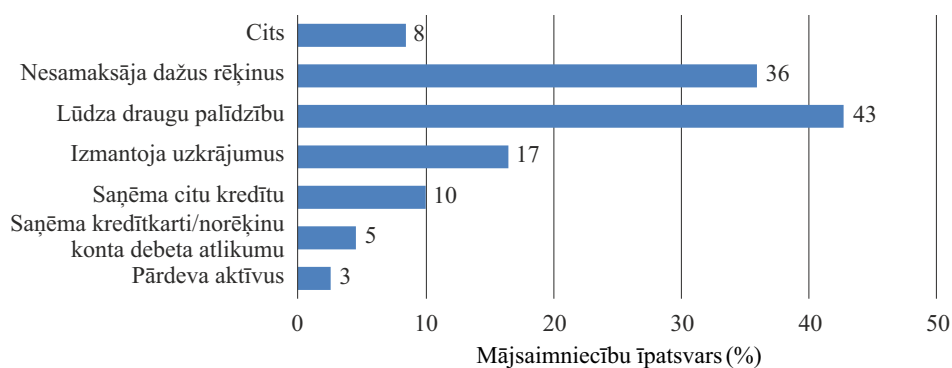

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

Ja mājsaimniecībai bijusi negatīva neto balance (izdevumi pārsnieguši ienākumus), tai tika uzdoti jautājumi par izdevumu segšanai izmantotajiem līdzekļiem (sk. 6.11. att.). Lielākā daļa Latvijas mājsaimniecību (43%) atbildēja, ka tās lūgušas radnieku vai draugu palīdzību. Citas populārākās atbildes bija: "nesamaksājām dažus rēķinus" (36%) vai "izmantojām uzkrājumus" (17%). Interesanti, ka finansiālās palīdzības iegūšanas veidi būtiski atšķiras atkarībā no mājsaimniecību ienākumu līmeņa (sk. 6.12. att.). Mājsaimniecības ar zemākiem un vidējiem ienākumiem mēdz lūgt radnieku vai draugu palīdzību un biežāk nesamaksā dažus rēķinus, savukārt mājsaimniecības ar augstākiem ienākumiem izdevumu segšanai izvēlas izmantot aizņēmumus, uzkrājumus un kredītkaršu piedāvātās iespējas.

6.11. attēls

To mājsaimniecību daļa, kuras izmanto atbilstošo iespēju

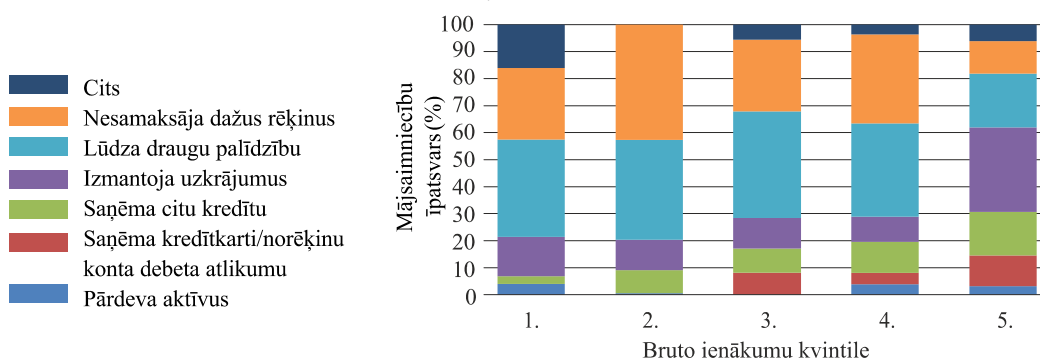

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

Piezīme. To mājsaimniecību rezultāti, kuru izdevumi pēdējo 12 mēnešu laikā pārsnieguši ienākumus.

6.12. attēls

Mājsaimniecības, kuras izmanto attiecīgo iespēju, kvintīļu dalījumā

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

Piezīme. To mājsaimniecību rezultāti, kuru izdevumi pēdējo 12 mēnešu laikā pārsnieguši ienākumus.

7. SECINĀJUMI

Pētījumā sniegts pārskats par Latvijā 2014. gadā veiktā Mājsaimniecību finanšu un patēriņa apsekojuma galvenajiem rezultātiem. Šā apsekojuma laikā atbildes uz apsekojuma jautājumiem tika saņemtas no 2 814 personām (1 202 mājsaimniecībām). Apsekojumā uzmanība galvenokārt pievērsta bagātībai, vācot datus par mājsaimniecību aktīviem, saistībām, ienākumiem un patēriņu.

Iegūtie dati par Latviju ir unikāli gan apjoma, gan kvalitātes ziņā. Visaptverošā divposmu izlases veidošanas procedūra nodrošina reprezentatīvus rezultātus par visu mājsaimniecību kopu. Lai papildinātu un precizētu informāciju par mājsaimniecību kredītiem, nekustamo īpašumu cenām un ienākumiem, izmantoti administratīvie dati. Tomēr par daudziem bagātības komponentiem (īpaši par finanšu aktīviem) nebija pieejami mājsaimniecību sniegtajām ziņām alternatīvi datu avoti, tādējādi iegūtā informācija, iespējams, ir nepilnīga. Tomēr kvalitatīva izlases veidošanas procedūra nodrošina to, ka nepilnīgas informācijas sniegšana visās demogrāfiskajās grupās, visticamāk, ir homogēna. Tādējādi pat tad, ja aktīvu vērtība, iespējams, noteikta par zemu, datu modeļi joprojām ir reprezentatīvi dažādās mājsaimniecību grupās.

Viens no galvenajiem apsekojuma rezultātiem ir Latvijas mājsaimniecību neto bagātības (ko definē kā mājsaimniecības aktīvu un saistību starpību) aplēses. Latvijas mājsaimniecību neto bagātības mediāna ir 14 200 eiro – vairāk nekā septiņas reizes mazāka salīdzinājumā ar eiro zonas valstu mājsaimniecībām kopumā. Latvijā un eiro zonā vērojamas atšķirīgas neto bagātības un tās komponentu tendences saistībā ar atbildētājpersonas vecumu. Eiro zonas mājsaimniecībām, kuru atbildētājpersona ir pirmspensijas vecumā, pieder vislielākā neto bagātība, bet Latvijā vislielākā neto bagātība atrodas gados jaunu atbildētājpersonu mājsaimniecībās (īpaši vecuma grupā 35–44 gadi). Šai grupai pieder ne tikai lielākie vidējie aktīvi, bet arī lielākā daļa kopējās neto bagātības Latvijā (28.6%), un tai ir visaugstākie vidējie bruto ienākumi (eiro zonā šāda situācija vērojama mājsaimniecību grupā, kuras locekļi ir 45–54 gadus veci).

Atšķirībā no citiem datu avotiem MFPA sniedz arī iespēju papildus ienākumu vai patēriņa nevienlīdzībai analizēt neto bagātības nevienlīdzību. Neto bagātības nevienlīdzība ir vispusīgāks rādītājs nekā, piemēram, ienākumu nevienlīdzība, jo tā ņem vērā visu mājsaimniecības aktīvu un saistību kopumu. Bagātības nevienlīdzība kopumā ir lielāka nekā ienākumu nevienlīdzība, un Latvijas rādītājs salīdzinājumā ar citām ES valstīm ir augsts.

Latvijas mājsaimniecību reālo aktīvu mediānas vērtība ir septiņas reizes mazāka nekā eiro zonā, lai gan to mājsaimniecību īpatsvars, kurām pieder vissvarīgākais aktīvs – galvenā dzīvesvieta –, ir daudz lielāks. Reģistrētā finanšu aktīvu mediānas vērtība arī ir daudz zemāka nekā eiro zonas finanšu aktīvu mediāna. Saistību pusē redzams, ka trešdaļai Latvijas mājsaimniecību ir parādsaistības. Tās ir zemākas nekā vidēji eiro zonā un vienas no zemākajām eiro zonas valstīs. Līdzdalības kredītos tendences atkarībā no mājsaimniecību ienākumiem galvenokārt ir monotonas un atbildētājpersonas vecuma dalījumā – kuprveida. Mājsaimniecību finansiālās ievainojamības analīze liecina, ka Latvijas mājsaimniecībām vidēji ir samērā zems parādsaistību līmenis, bet dažas demogrāfiskās grupas (piemēram, mājsaimniecības ar zemākiem ienākumiem) ir ļoti finansiāli ievainojamas.

MFPA ir unikāla datubāze, kas sniedz saskaņotu informāciju par ES valstu mājsaimniecību bagātību un tās komponentiem. Šī datubāze ļauj veikt pētījumus par mājsaimniecību uzvedības makroekonomisko ietekmi un sniedz ieskatu daudzās politikai būtiskās jomās. Otrā apsekojuma (eiro zonas MFPA trešā posma sastāvdaļas) datu vākšana uz vietas Latvijā tika pabeigta 2017. gada beigās. Trešā posma rezultāti kļūs pieejami 2019. gadā. Šie jaunie dati dos iespēju pētīt mājsaimniecību labklājības pārmaiņas laika gaitā.

PIELIKUMI

1. pielikums

GALVENO MAINĪGO DEFINĪCIJAS⁴²

MĀJSAIMNIECĪBAS ATBILDĒTĀJPERSONA

Mājsaimniecības atbildētājpersonu izvēlas saskaņā ar Kanberas grupas starptautiskajiem standartiem (UNECE (23)), kuros unikālas mājsaimniecības atbildētājpersonas noteikšanai paredzēti šādi secīgi soļi:

- mājsaimniecības veids [ko nosaka pēc: a) viena no reģistrētas laulības vai neregistrētas kopdzīves partneriem, kura apgādībā ir bērni, b) viena no reģistrētas laulības vai neregistrētas kopdzīves partneriem, kura apgādībā nav bērnu, un c) vientuļās mātes/vientuļā tēva, kuras/kura apgādībā ir bērni];
- persona ar vislielākajiem ienākumiem;
- visvecākā persona.

NETO BAGĀTĪBA

Neto bagātību definē kā **kopējo (bruto) aktīvu** un **kopējo saistību** starpību. **Kopējos (bruto) aktīvus** veido reālie aktīvi un finanšu aktīvi (neietverot pašreizējo valsts un aroda pensiju plānu vērtību).

Reālie aktīvi ietver:

- MGDz vērtību (īpašniekiem);
- cita nekustamā īpašuma vērtību;
- transportlīdzekļu (vieglo automobiļu un citu transportlīdzekļu, piemēram, laivu, lidmašīnu vai motociklu) vērtību;
- vērtslietu vērtību;
- pašnodarbināto mājsaimniecības locekļu uzņēmumu vērtību.

Finanšu aktīvi ietver:

- noguldījumus (pieprasījuma kontus, krājkontus);
- ieguldījumus kopieguldījumu fondos;
- obligācijas;
- ieguldījumus privātos uzņēmumos, kas nav pašnodarbināto uzņēmumi;
- publiski biržā tirgotas akcijas;
- pārvaldītos ieguldījumu kontus;
- mājsaimniecībām neatmaksātos privātos aizdevumus;
- citus finanšu aktīvus: iespējas līgumus, biržā tirgotus nākotnes līgumus, indeksam piesaistītus noguldījumu sertifikātus, dārgmetālus, naftas un gāzes līzinga līgumus, nākotnē no tiesas procesa vai īpašuma, par kuru panākta vienošanās, gūstamos ieņēmumus, autoratlīdzību vai citus;
- privātos pensiju fondus un pilnās dzīvības apdrošināšanas polises.

Kopējās saistības (parādi) ietver:

- MGDz un cita nekustamā īpašuma hipotēku kredīta atlikumu;
- kredītkaršu parādu un kredītlīniju/kredītiestāžu norēķinu konta debeta atlikumu (*overdraft*) parādu;
- citu (nenodrošināto) aizņēmumu (t.sk. komerciālo un privāto aizņēmumu) atlikumu.

⁴² Izmantoti šādi definīciju avoti: *Eurosystem Household Finance and Consumption Network* (10) un *Household Finance and Consumption Network* (13).

MĀJSAIMNIECĪBAS IENĀKUMI

Mājsaimniecības ienākumus mēra kā bruto ienākumus un definē kā visu mājsaimniecības locekļu darba ienākumu un ar darba samaksu nesaistītu ienākumu summu. Informācija par darba ienākumiem tiek vākta par visiem mājsaimniecības locekļiem vecumā no 16 gadiem; informācija par citiem ienākumu avotiem tiek vākta mājsaimniecības līmenī. Ja respondenti īsti nezina, cik lieli ir viņu bruto ienākumi, tos aprēķina, izmantojot respondentu sniegto informāciju par neto ienākumiem.

Konkrēti, bruto ienākumu rādītāju veido šādi komponenti: nodarbināto ienākumi, pašnodarbināto ienākumi, pensiju ienākumi, regulāri sociālie pārvedumi, regulāri privātie pārvedumi, ienākumi no nekustamā īpašuma (ienākumi no īpašuma vai zemes izīrēšanas pēc izmaksu, piemēram, hipotēku kredīta procentu, nelielu remontdarbu, uzturēšanas, apdrošināšanas un citu maksu, atņemšanas), finanšu ieguldījumu ienākumi (no publiski biržā tirgotiem uzņēmumiem saņemtie procenti un dividendes, procenti no aktīviem, piemēram, kredītiestāžu kontiem, noguldījumu sertifikātiem, obligācijām, publiski biržā tirgotām akcijām utt., kas saņemti ienākumu atsauces periodā, mīnus izdevumi), privāto uzņēmumu un personālsabiedrību ienākumi un citi nenorādīti ienākumu avoti.

PARĀDU SLOGA RĀDĪTĀJI, FINANSIĀLĀ IEVAINOJAMĪBA UN KREDĪTU PIEEJAMĪBAS IEROBEŽOJUMI

Parāda attiecība pret aktīviem ir kopējo saistību attiecība pret kopējiem bruto aktīviem. To nosaka mājsaimniecībām, kuras uzņēmušās parādsaistības.

Parāda attiecība pret ienākumiem ir kopējo saistību attiecība pret mājsaimniecības kopējiem bruto ienākumiem. To nosaka mājsaimniecībām, kuras uzņēmušās parādsaistības.

Parāda apkalpošanas izmaksu attiecība pret ienākumiem ir kopējo mēneša parāda maksājumu attiecība pret mājsaimniecības mēneša bruto ienākumiem. To nosaka mājsaimniecībām, kuras uzņēmušās parādsaistības, izņemot mājsaimniecības, kurām ir tikai kredītlīniju/norēķinu konta debeta atlikuma (*overdraft*) parāds vai kredītkaršu parāds, jo par šādiem parāda veidiem netiek vākti parāda apkalpošanas izmaksu dati; vērā tiek ņemtas tikai mājsaimniecības, kurām jāveic parādu maksājumi.

Mājsaimniecības kopējā parāda maksājumi ir mājsaimniecības mēneša maksājumi (vai cita biežuma uz mēnesi attiecināti maksājumi) aizdevējam aizņēmuma atmaksai. Tajos ietverta procentu un pamatsummas atmaksa, bet nav iekļautas nodokļu, apdrošināšanas un citas maksas. Mājsaimniecības kopējie maksājumi ietver maksājumus par hipotēku kredītiem un citiem aizņēmumiem, piemēram, kredītiem vieglā automobiļa iegādei, patēriņa kredītiem un nomaksas kredītiem, radnieku, draugu, darba devēju utt. aizdevumiem. Parādu maksājumos nav iekļauti līzings maksājumi.

MGDz iegādei saņemtā aizņēmuma attiecība pret nodrošinājumu ir MGDz hipotēku kredīta atlikuma attiecība pret MGDz pašreizējo vērtību. Nosaka mājsaimniecībām, kurām ir MGDz hipotēku kredīta parādsaistības.

Tīro likvīdo aktīvu attiecība pret ienākumiem ir tīro likvīdo aktīvu attiecība pret mājsaimniecības gada bruto ienākumiem. Tīros likvīdos aktīvus aprēķina kā noguldījumu, kopieguldījumu fondu, obligāciju, uzņēmumu, kuri nav pašnodarbināto uzņēmumi, bagātības, (publiski biržā tirgotos) akciju un pārvaldīto kontu vērtības summu (neietverot kredītlīniju/kontu ar pārsnieguma iespēju (*overdraft*) atlikuma un

kredītkaršu parādu, kā arī citu ar hipotēku kredītu nesaistītu parādu) vērtības summu. Nosaka visām mājsaimniecībām.

Mājsaimniecība ar ierobežotu kredītu pieejamību ir mājsaimniecība, kura pieteikusies kredītam, bet noraidīta un vēlāk nav atkārtoti iesniegusi veiksmīgu pieteikumu, vai mājsaimniecība, kura pieteikusies kredītam, bet nav saņēmusi visu pieteikumā norādīto summu, vai arī mājsaimniecība, kura nav pieteikusies kredītam, pieņemot, ka kredītu pieejamība ir ierobežota.

PATĒRIŅA RĀDĪTĀJI

Patēriņa attiecība pret ienākumiem ir mājsaimniecības patēriņa attiecība pret tās kopējiem bruto ienākumiem. Mājsaimniecības patēriņu raksturo trīs dažādi rādītāji: a) mājsaimniecības kopējie izdevumi par pārtiku mājās un ārpus tām, b) kopējie mājsaimniecības izdevumi par patēriņa precēm un pakalpojumiem un c) kopējie mājsaimniecības izdevumi par komunālajiem pakalpojumiem.

2. pielikums

GALVENĀS SITUĀCIJU LATVIJĀ RAKSTUROJOŠĀS TABULAS

P1. tabula

Līdzdalība reālajos aktīvos (%)

Demogrāfiskās iezīmes	(Jebkādi) reālie aktīvi	Reālie aktīvi				
		MGDz	Cits nekus- tamaiss īpašums	Transport- līdzekļi	Vērtis- lietas	Pašnodarbi- nāto uzņēmē- mējdarbības bagātība
Visas mājsaimniecības	86.7	76.0	39.1	44.4	3.2	10.8
<i>Standartklūda</i>	1.4	1.8	1.9	1.8	0.7	1.3
Mājsaimniecības lielums						
1	73.1	66.4	25.5	12.1	2.8	2.6
2	91.5	77.8	39.5	45.8	3.1	7.8
3	95.0	81.6	46.2	62.6	3.2	16.8
4	93.1	84.4	57.3	74.2	4.4	15.1
5 un vairāk	93.5	82.4	48.0	81.4	3.2	35.5
Statuss attiecībā pret mājokli						
Pilntiesīgs īpašnieks	100.0	100.0	43.3	44.7	2.6	8.7
Īpašnieks ar hipotēku kredītu	100.0	100.0	48.5	69.2	7.0	29.7
Īrnieks vai cits	44.4	Nav pie- mērojams	22.8	29.6	2.6	5.6
Ienākumu procentile						
Zemāka nekā 20.	65.4	61.2	21.1	7.3	1.4	1.9
20.–39.	82.3	70.6	32.8	21.7	1.1	6.0
40.–59.	92.0	80.2	38.5	45.9	4.7	7.3
60.–79.	94.9	84.3	43.5	63.2	2.4	15.2
80.–100.	99.1	84.2	60.0	84.3	6.4	23.5
Neto bagātības procentile						
Zemāka nekā 20.	35.5	21.7	8.0	16.7	1.7	5.4
20.–39.	98.0	73.1	30.5	36.1	1.8	2.1
40.–59.	99.9	94.7	37.2	44.3	4.0	6.2
60.–79.	100.0	96.4	44.5	45.8	2.3	9.0
80.–100.	100.0	94.4	75.5	78.9	6.2	31.2
Atbildētājpersonas vecums						
16–34	79.1	52.9	28.6	52.7	2.5	9.3
35–44	91.3	81.4	51.7	62.8	5.1	17.1
45–54	92.4	83.7	50.7	56.7	2.2	17.1
55–64	89.3	82.3	39.1	44.1	4.0	13.9
65–74	81.7	71.6	36.7	28.4	3.1	1.8
75+	82.4	79.2	21.7	12.5	1.9	0.3
Atbildētājpersonas nodarbinātības statuss						
Darba ņēmējs	92.3	78.3	42.9	60.0	3.5	9.3
Pašnodarbinātais	100.0	94.5	73.8	77.4	6.1	77.7
Pensionārs	80.6	74.7	27.0	17.4	2.2	0.4
Cits; nestrādā	67.5	56.5	34.1	25.3	2.7	6.4
Atbildētājpersonas izglītība						
Pamatzglītība vai nav izglītības	79.0	71.5	24.5	23.1	0.8	2.3
Vidējā izglītība	85.5	74.1	36.0	42.6	2.9	9.0
Augstākā izglītība	92.9	81.5	52.3	59.3	5.1	18.4

Piezīmes. Tabulā norādīts to mājsaimniecību īpatsvars, kurām pieder konkrētais aktīvu veids. N nozīmē "nav aprēķināts", jo pieejami mazāk nekā 5 vērojumi; N/P nozīmē "nav publicēts lielas izlases veidošanas kļūdas dēļ"; "." apzīmē trūkstošu vērtību; standartklūda aprēķināta ar Rao–Wu mainītā mēroga bûtstrepas metodi (*rescaled bootstrap method*), izmantojot replicētus svarus (1 000 replikātu); sīkāku informāciju sk. *Household Finance and Consumption Network* (13) 7. nodaļā. Nodarbinātības statuss "Cits; nestrādā" attiecas uz mājsaimniecībām, kuru atbildētājpersona ir bezdarbnieks, students, pastāvīgi darbnespējīga persona u.tml. 4. un 5. sadaļā mājsaimniecības iedalītas pēc ienākumiem un neto bagātības, kur ienākumu un neto bagātības procentiles (kvintiles) noteiktas,

izmantojot visas izlasē iekļautās mājsaimniecības. Atbildētājp personas dalījums pēc vecuma, nodarbinātības statusa un izglītības līmeņa aprēķināts vienai katras mājsaimniecības personai (atbildētājp personas definīciju sk. 1. pielikumā). Attiecīgie MFPA otrā posma dati par eiro zonu sniegti *Household Finance and Consumption Network* (14) A1.A. tabulā.

P2. tabula

Reālo aktīvu mediānas vērtība atkarībā no līdzdalības (tūkst. eiro)

Demogrāfiskās iezīmes	(Jebkādi) reālie aktīvi	Reālie aktīvi				
		MGDz	Cits nekusta- mais īpašums	Transport- līdzekļi	Vērtis- lietas	Pašnodarbi- nāto uzņē- mējdarbības bagātība
Visas mājsaimniecības	19.9	15.1	10.0	2.2	0.9	3.3
<i>Standartklūda</i>	0.9	1.3	1.2	0.3	0.3	2.6
Mājsaimniecības lielums						
1	14.6	13.0	5.9	1.2	0.8	N/P
2	18.9	15.0	7.8	2.0	0.9	4.9
3	21.6	15.0	16.4	2.5	0.8	17.9
4	35.5	20.2	15.1	2.5	0.9	0.8
5 un vairāk	47.7	29.9	11.8	3.6	N	2.5
Statuss attiecībā pret mājokli						
Pilntiesīgs īpašnieks	19.8	14.5	10.0	2.3	1.0	6.8
Īpašnieks ar hipotēku kredītu	45.4	29.4	17.5	3.2	1.8	2.4
Īrnieks vai cits	4.3	Nav pie- mērojams	7.3	1.9	0.1	N/P
Ienākumu procentile						
Zemāka nekā 20.	9.7	7.7	5.0	0.9	N	N
20.–39.	12.4	11.8	6.3	1.0	N	N/P
40.–59.	19.9	17.4	6.1	1.8	0.9	N/P
60.–79.	20.6	17.8	10.2	1.9	1.6	1.9
80.–100.	48.8	29.5	20.2	4.8	1.0	8.5
Neto bagātības procentile						
Zemāka nekā 20.	1.4	10.8	7.3	0.8	N	0.9
20.–39.	5.0	4.4	2.9	1.3	0.2	N/P
40.–59.	14.6	12.0	6.1	1.8	1.0	N/P
60.–79.	29.8	21.8	11.8	2.0	0.6	1.3
80.–100.	87.1	44.4	35.1	4.8	1.9	25.5
Atbildētājp personas vecums						
16–34	16.2	15.5	17.3	3.8	0.6	41.4
35–44	24.9	18.6	14.0	2.2	1.9	N/P
45–54	20.4	14.9	10.3	2.2	1.3	1.1
55–64	20.4	15.4	9.9	1.9	0.8	N/P
65–74	17.3	14.6	7.0	1.7	N/P	30.7
75+	14.5	14.1	4.8	0.8	N	N
Atbildētājp personas nodarbinātības statuss						
Darba ņēmējs	21.3	18.3	11.8	2.1	1.1	1.9
Pašnodarbinātais	72.0	24.5	24.2	4.6	2.6	7.5
Pensionārs	14.9	14.0	5.6	1.4	0.3	N
Cits; nestrādā	14.0	10.0	8.1	3.2	N	N
Atbildētājp personas izglītība						
Pamatizglītība vai nav izglītības	9.4	9.0	5.3	0.9	N	3.7
Vidējā izglītība	16.8	14.9	7.1	2.1	0.9	2.0
Augstākā izglītība	36.0	22.4	19.0	2.9	1.1	5.7

Piezīmes. Tabulā atspoguļota mājsaimniecību reālo aktīvu mediānas vērtība un izšķirtas piecas dažādas aktīvu kategorijas atkarībā no mājsaimniecību īpašumā esošā attiecīgā reālo aktīvu veida. Attiecīgie MFPA otrā posma dati par eiro zonu sniegti *Household Finance and Consumption Network* (14) A2.A. tabulā. Sk. P1. tabulas piezīmes.

P3. tabula

Reālo aktīvu sastāvs (%)

Demogrāfiskās iezīmes	(Jebkādi) reālie aktīvi	Reālie aktīvi				
		MGDz	Cits nekusta- mais īpašums	Transport- līdzekļi	Vērtslietas	Pašnodarbi- nāto uzņē- mējdarbības bagātība
Visas mājsaimniecības	100.0	52.7	27.2	4.5	0.2	15.4
<i>Standartklūda</i>		4.9	3.8	0.5	0.1	4.1
Mājsaimniecības lielums						
1	100.0	65.5	25.7	1.9	0.2	6.8
2	100.0	51.5	24.1	4.6	0.2	19.5
3	100.0	37.2	34.3	4.7	0.1	23.7
4	100.0	58.9	28.0	5.9	0.2	7.0
5 un vairāk	100.0	69.5	18.4	5.0	N	7.0
Statuss attiecībā pret mājokli						
Pilntiesīgs īpašnieks	100.0	55.2	25.2	4.3	0.2	15.2
Īpašnieks ar hipotēku kredītu	100.0	68.9	18.3	5.2	0.2	7.4
Īrnieks vai cits	100.0	Nav pie- mērojams	60.1	4.7	<0.05	35.1
Ienākumu procentile						
Zemāka nekā 20.	100.0	70.3	18.8	1.4	N	N
20.–39.	100.0	64.0	28.1	1.5	N	6.4
40.–59.	100.0	59.6	26.1	5.8	0.2	8.3
60.–79.	100.0	50.4	18.8	5.2	0.3	25.3
80.–100.	100.0	47.5	31.3	5.0	0.1	16.1
Neto bagātības procentile						
Zemāka nekā 20.	100.0	73.1	16.5	7.2	N	3.1
20.–39.	100.0	71.8	16.1	11.0	0.2	0.9
40.–59.	100.0	76.4	15.0	7.3	0.3	1.0
60.–79.	100.0	76.8	17.2	4.7	0.1	1.3
80.–100.	100.0	43.4	31.5	3.9	0.2	21.0
Atbildētājpersonas vecums						
16–34	100.0	39.6	21.7	8.8	0.1	29.8
35–44	100.0	47.0	36.8	4.2	0.2	11.8
45–54	100.0	56.6	26.7	5.5	0.1	11.0
55–64	100.0	54.3	19.3	3.1	0.1	23.3
65–74	100.0	57.3	33.1	3.5	0.5	5.7
75+	100.0	79.6	18.4	1.8	N	N
Atbildētājpersonas nodarbinātības statuss						
Darba ņēmējs	100.0	58.4	25.1	6.2	0.3	10.0
Pašnodarbinātais	100.0	40.0	22.2	3.1	0.1	34.7
Pensionārs	100.0	73.1	23.3	2.7	0.1	N
Cits; nestrādā	100.0	21.1	58.6	2.5	N	N
Atbildētājpersonas izglītība						
Pamatizglītība vai nav izglītības	100.0	69.5	26.1	3.5	N	0.9
Vidējā izglītība	100.0	60.7	17.9	6.0	0.1	15.3
Augstākā izglītība	100.0	47.0	32.1	3.9	0.2	16.7

Piezīmes. Tabulā atspoguļots piecu veidu reālo aktīvu īpatsvars mājsaimniecību kopējo reālo aktīvu vērtībā. Īpatsvars aprēķināts, saskaitot katrā reālo aktīvu veidā iekļautos visu mājsaimniecību kopējos reālos aktīvus un iegūto summu dalot ar kopējo reālo aktīvu vērtību. Attiecīgie MFPA otrā posma dati par eiro zonu sniegti *Household Finance and Consumption Network* (14) A3.A. tabulā. Sk. P1. tabulas piezīmes.

P4. tabula

Līdzdalība finanšu aktīvos (%)

Demogrāfiskās iezīmes	Finanšu aktīvi	Finanšu aktīvi			
		Noguldījumi	Mājsaimniecībām neatmaksātais parāds	Brīvprātīgie pensiju fondi/pilnā dzīvības apdrošināšana	Pārējie finanšu aktīvi
Visas mājsaimniecības	80.2	78.5	8.0	8.9	2.1
<i>Standartklūda</i>	1.5	1.6	1.1	1.2	0.6
Mājsaimniecības lielums					
1	66.7	65.6	5.6	4.1	1.1
2	82.5	80.2	10.0	6.6	2.0
3	90.5	88.7	8.6	11.8	3.9
4	90.3	88.6	6.6	19.1	2.0
5 un vairāk	85.7	85.3	11.0	14.7	3.1
Statuss attiecībā pret mājokli					
Pilntiesīgs īpašnieks	79.0	76.9	5.2	7.1	2.2
Īpašnieks ar hipotēku kredītu	95.1	93.5	14.0	22.2	2.2
Īrnieks vai cits	74.7	74.3	11.8	6.0	1.9
Ienākumu procentile					
Zemāka nekā 20.	49.4	47.8	5.3	<0.05	0.9
20.–39.	79.4	78.5	3.7	4.2	1.5
40.–59.	85.3	82.8	10.3	4.2	1.2
60.–79.	93.2	91.6	6.4	11.2	1.8
80.–100.	94.0	92.5	14.1	24.9	5.4
Neto bagātības procentile					
Zemāka nekā 20.	66.6	66.5	4.3	3.6	0.3
20.–39.	72.1	70.4	12.4	4.5	0.3
40.–59.	83.1	79.3	5.5	8.3	2.0
60.–79.	86.7	86.4	5.3	8.6	1.1
80.–100.	92.3	90.2	12.3	19.5	7.0
Atbildētājpersonas vecums					
16–34	96.3	96.2	16.8	6.8	0.6
35–44	87.3	85.7	10.0	19.5	5.4
45–54	83.4	80.0	7.4	11.5	3.3
55–64	84.5	83.8	7.4	10.6	1.8
65–74	64.3	62.9	1.6	0.8	0.3
75+	59.6	57.3	3.9	N	0.4
Atbildētājpersonas nodarbinātības statuss					
Darba ņēmējs	90.9	89.0	9.1	12.8	2.3
Pašnodarbinātais	87.5	87.0	17.4	22.2	3.7
Pensionārs	61.6	60.4	2.7	N	0.3
Cits; nestrādā	77.0	74.7	12.3	7.1	6.1
Atbildētājpersonas izglītība					
Pamatizglītība vai nav izglītības	55.8	53.5	6.4	1.4	<0.05
Vidējā izglītība	81.8	80.1	8.8	5.9	1.6
Augstākā izglītība	91.8	90.7	7.8	17.6	4.2

Piezīmes. Attiecīgie MFPA otrā posma dati par ciro zonu sniegti *Household Finance and Consumption Network* (14) A4.A. tabulā. Sk. P1. tabulas piezīmes.

P5. tabula

Finanšu aktīvu mediānas vērtība atkarībā no līdzdalības (tūkst. eiro)

Demogrāfiskās iezīmes	Finanšu aktīvi	Finanšu aktīvi			
		Noguldījumi	Mājsaimniecībām neatmaksātais parāds	Brīvprātīgie pensiju fondi/pilnā dzīvības apdrošināšana	Pārējie finanšu aktīvi
Visas mājsaimniecības	0.4	0.3	0.7	0.9	N/P
<i>Standartkļūda</i>	0.1	<0.05	0.4	0.2	N/P
Mājsaimniecības lielums					
1	0.2	0.2	0.1	1.0	N/P
2	0.4	0.3	1.1	0.5	N/P
3	0.4	0.3	1.9	1.3	48.6
4	0.7	0.4	N/P	1.1	1.6
5 un vairāk	0.4	0.4	N/P	0.2	N
Statuss attiecībā pret mājokli					
Pilntiesīgs īpašnieks	0.4	0.3	0.6	1.0	0.5
Īpašnieks ar hipotēku kredītu	0.6	0.4	N/P	0.5	2.1
Īrnieks vai cits	0.2	0.1	N/P	N/P	N
Ienākumu procentile					
Zemāka nekā 20.	0.1	0.1	0.1	N	N
20.–39.	0.2	0.1	0.2	1.2	N
40.–59.	0.3	0.2	0.5	0.5	N
60.–79.	0.3	0.3	N/P	0.7	0.9
80.–100.	1.5	0.9	1.4	0.9	N/P
Neto bagātības procentile					
Zemāka nekā 20.	0.1	0.1	<0.05	0.3	N
20.–39.	0.2	0.2	0.5	0.3	N
40.–59.	0.2	0.2	0.3	1.0	N
60.–79.	0.4	0.4	2.8	0.5	0.5
80.–100.	1.7	1.1	2.9	1.3	N/P
Atbildētājpersonas vecums					
16–34	0.2	0.2	1.2	0.3	N
35–44	0.4	0.2	N/P	1.7	N/P
45–54	0.3	0.2	0.5	0.7	0.8
55–64	0.5	0.4	1.5	0.3	N/P
65–74	0.3	0.3	N	N/P	N
75+	0.3	N	N/P	N	N
Atbildētājpersonas nodarbinātības statuss					
Darba ņēmējs	0.4	0.3	1.1	0.7	1.0
Pašnodarbinātais	1.6	0.7	N/P	1.6	N
Pensionārs	0.2	N	0.1	N	N
Cits; nestrādā	0.1	0.1	N/P	0.9	N
Atbildētājpersonas izglītība					
Pamatizglītība vai nav izglītības	0.1	0.1	N/P	0.4	N
Vidējā izglītība	0.2	0.2	0.5	0.3	0.4
Augstākā izglītība	1.0	0.6	2.0	1.2	N/P

Piezīmes. Attiecīgie MFPA otrā posma dati par eiro zonu sniegti *Household Finance and Consumption Network* (14) A5.A. tabulā.
Sk. P1. tabulas piezīmes.

P6. tabula

Finanšu aktīvu sastāvs (%)

Demogrāfiskās iezīmes	Finanšu aktīvi	Finanšu aktīvi			
		Noguldījumi	Mājsaimniecībām neatmaksātais parāds	Brīvprātīgie pensiju fondi/pilnā dzīvības apdrošināšana	Pārējie finanšu aktīvi
Visas mājsaimniecības	100.0	48.5	23.1	7.3	21.0
<i>Standartklūda</i>		11.4	16.0	2.8	9.8
Mājsaimniecības lielums					
1	100.0	83.6	1.9	8.8	5.6
2	100.0	53.9	9.9	6.4	29.8
3	100.0	45.6	9.5	8.7	36.2
4	100.0	36.1	55.8	7.1	1.0
5 un vairāk	100.0	48.5	24.2	4.3	N
Statuss attiecībā pret mājokli					
Pilntiesīgs īpašnieks	100.0	67.6	3.4	8.1	20.9
Īpašnieks ar hipotēku kredītu	100.0	21.9	68.1	6.6	3.4
Īrnieks vai cits	100.0	43.0	9.7	7.3	N
Ienākumu procentile					
Zemāka nekā 20.	100.0	86.4	6.3	N	N
20.–39.	100.0	80.8	5.3	13.2	N
40.–59.	100.0	82.0	9.3	2.3	N
60.–79.	100.0	33.5	60.7	4.6	1.2
80.–100.	100.0	48.1	10.4	8.9	32.6
Neto bagātības procentile					
Zemāka nekā 20.	100.0	88.8	2.2	7.4	N
20.–39.	100.0	72.7	22.2	4.5	N
40.–59.	100.0	81.7	4.6	12.6	N
60.–79.	100.0	72.0	14.9	11.8	1.4
80.–100.	100.0	42.0	25.5	6.5	26.0
Atbildētājpersonas vecums					
16–34	100.0	72.0	22.8	4.6	N
35–44	100.0	31.2	33.6	9.3	25.8
45–54	100.0	50.5	36.7	9.1	3.6
55–64	100.0	71.3	12.8	11.6	4.4
65–74	100.0	89.4	N	1.9	N
75+	100.0	50.5	1.1	N	N
Atbildētājpersonas nodarbinātības statuss					
Darba ņēmējs	100.0	47.3	38.7	9.7	4.4
Pašnodarbinātais	100.0	73.8	5.0	14.9	N
Pensionārs	100.0	57.9	0.9	N	N
Cits; nestrādā	100.0	34.0	14.1	6.0	N
Atsauces personas izglītība					
Pamatizglītība vai nav izglītības	100.0	80.8	16.4	2.9	N
Vidējā izglītība	100.0	39.2	55.8	2.4	2.6
Augstākā izglītība	100.0	52.7	9.4	9.4	28.6

Piezīmes. Attiecīgie MFPA otrā posma dati par eiro zonu sniegti *Household Finance and Consumption Network* (14) A6.A. tabulā. Sk. P1. un P3. tabulas piezīmes.

P7. tabula

Līdzdalība parādsaistībās (%)

Demogrāfiskās iezīmes	Kopējais parāds							
	Kopējais parāds	Hipotēku kredīta parāds			Ar hipotēku kredītu nesaistīts parāds			
		Hipotēku kredīta parāds	MGDz hipotēku kredīts	Cita nekustamā īpašuma hipotēku kredīts	Ar hipotēku kredītu nesaistīts parāds	Kredīt-līnija/norēķinu konta debeta atlikums	Kredīt-karšu parāds	Cits ar hipotēku kredītu nesaistīts parāds
Visas mājsaimniecības	33.5	17.0	13.5	3.8	23.0	5.7	3.1	17.8
<i>Standartklūda</i>	1.6	1.5	1.4	0.7	1.5	0.9	0.7	1.4
Mājsaimniecības lielums								
1	14.4	5.4	4.4	1.0	9.9	3.4	0.6	6.6
2	30.3	14.9	13.0	2.2	22.0	4.0	2.8	16.8
3	45.0	17.9	12.5	5.6	31.4	8.2	3.8	25.6
4	56.3	38.8	29.3	10.4	31.4	8.8	4.3	24.5
5 un vairāk	61.8	36.7	30.3	6.4	48.5	10.7	10.9	39.1
Statuss attiecībā pret mājokli								
Pilntiesīgs īpašnieks	21.0	4.1	.	4.1	17.8	4.3	1.9	14.5
Īpašnieks ar hipotēku kredītu	100.0	100.0	100.0	1.6	43.4	16.9	8.7	28.0
Īrnieks vai cits	28.8	4.2	Nav piemērojams	4.2	25.1	2.9	3.0	20.6
Ienākumu procentile								
Zemāka nekā 20.	12.9	4.0	2.7	1.3	11.2	2.1	0.8	8.3
20.–39.	17.0	5.5	2.2	3.3	11.5	1.0	1.4	9.9
40.–59.	30.3	12.0	9.7	2.3	20.8	6.9	2.3	14.2
60.–79.	44.6	23.6	20.0	3.7	31.9	9.9	4.7	24.2
80.–100.	62.9	40.3	32.9	8.3	39.7	8.5	6.2	32.5
Neto bagātības procentile								
Zemāka nekā 20.	37.5	14.0	12.8	1.6	30.5	6.9	4.9	22.5
20.–39.	24.5	9.0	7.9	1.1	17.9	2.3	1.7	15.8
40.–59.	29.1	14.3	10.7	3.7	19.5	4.8	1.4	15.5
60.–79.	30.9	18.3	16.9	1.3	20.7	6.7	2.6	15.2
80.–100.	45.6	29.7	19.1	11.1	26.2	7.7	4.8	19.9
Atbildētāpersonas vecums								
16–34	47.7	21.2	15.4	6.6	32.1	5.6	4.7	27.9
35–44	52.6	33.7	25.1	8.9	32.3	8.9	4.8	23.0
45–54	41.2	22.0	18.4	3.9	28.1	7.0	2.6	22.6
55–64	35.4	16.1	14.7	1.5	27.2	8.8	3.8	18.8
65–74	13.6	3.4	2.2	1.2	10.4	1.3	2.0	8.8
75+	1.7	<0.05	<0.05	<0.05	1.7	<0.05	<0.05	1.7
Atbildētāpersonas nodarbinātības statuss								
Darba ņēmējs	46.0	24.0	19.9	4.4	31.6	8.8	4.1	24.0
Pašnodarbinātais	53.5	41.7	29.7	13.1	30.5	7.4	3.8	24.9
Pensionārs	8.5	1.9	1.4	0.5	6.6	0.8	0.9	5.9
Cits; nestrādā	33.1	11.7	7.1	4.5	24.0	3.3	4.1	17.6
Atbildētāpersonas izglītība								
Pamatizglītība vai nav izglītības	13.3	6.1	3.7	2.4	9.5	0.8	1.2	8.0
Vidējā izglītība	29.9	12.9	12.1	0.8	22.7	4.5	2.0	18.5
Augstākā izglītība	50.6	29.6	21.2	9.0	31.2	10.2	5.7	22.3

Piezīmes. Tabulā atspoguļota to mājsaimniecību procentuālā daļa, kurām ir dažādu veidu parādsaistības. Kopējās parādsaistības iedalītas hipotēku kredīta parādos un ar hipotēku kredītu nesaistītos parādos. Hipotēku kredīta parāds ietver MGDz hipotēku kredītu un cita nekustamā īpašuma hipotēku kredītu. Ar hipotēku kredītu nesaistītu parādu veido kredītlīnijas vai kontu ar pārsnieguma iespēju (*overdraft*) atlikums, kredītkaršu parāds un cits ar hipotēku kredītu nesaistīts parāds. Cits ar hipotēku kredītu nesaistīts parāds ietver aizņēmumus vieglā automobiļa iegādei, patēriņa kredītus, nomaksas kredītus (*instalment loans*), radnieku, draugu, darba devēju u.c. privātos aizņēmumus un citus aizņēmumus. Attiecīgjie MFPA otrā posma dati par eiro zonu sniegti *Household Finance and Consumption Network* (14) A7.A. tabulā. Sk. P1. tabulas piezīmes.

P8. tabula

Parādsaistību mediānas vērtība atkarībā no līdzdalības (tūkst. eiro)

Demogrāfiskās iezīmes	Kopējais parāds							
	Kopējais parāds	Hipotēku kredīta parāds			Ar hipotēku kredītu nesaistīts parāds			
		Hipotēku kredīta parāds	MGDz hipotēku kredīts	Cita nekustamā īpašuma hipotēku kredīts	Ar hipotēku kredītu nesaistīts parāds	Kredīt-līnija/norēķinu konta debeta atlikums	Kredīt-karšu parāds	Cits ar hipotēku kredītu nesaistīts parāds
Visas mājsaimniecības	7.1	25.7	20.5	31.4	1.0	0.5	0.3	1.2
<i>Standartkļūda</i>	1.8	4.0	3.7	8.1	0.2	0.1	0.2	0.3
Mājsaimniecības lielums								
1	1.5	13.5	10.1	N	0.4	0.4	N	0.7
2	6.4	16.1	16.1	30.5	0.9	0.6	0.3	0.8
3	4.0	25.5	22.6	36.6	0.7	0.4	0.3	0.8
4	19.9	31.2	29.1	27.9	1.7	0.2	0.2	2.5
5 un vairāk	9.0	35.3	35.1	52.9	3.6	1.5	2.1	2.7
Statuss attiecībā pret mājokli								
Pilntiesīgs īpašnieks	2.1	27.4	.	27.4	1.2	0.5	0.3	1.4
Īpašnieks ar hipotēku kredītu	22.7	21.0	20.5	34.0	1.3	0.5	0.5	1.5
Īrnieks vai cits	0.7	49.7	Nav piemērojams	49.7	0.6	0.4	0.1	0.7
Ienākumu procentile								
Zemāka nekā 20.	1.5	17.8	5.8	N	0.7	N	N	0.7
20.–39.	N/P	21.3	9.8	N	N/P	N	N	N/P
40.–59.	1.8	11.9	12.9	N	0.6	0.3	0.1	0.7
60.–79.	7.0	17.6	16.0	24.0	1.0	0.6	0.4	1.0
80.–100.	15.4	35.4	34.6	52.0	1.9	0.8	0.6	2.0
Neto bagātības procentile								
Zemāka nekā 20.	5.8	39.6	38.5	44.3	0.6	0.4	0.1	0.7
20.–39.	1.8	13.0	12.5	N	1.4	0.7	N	1.3
40.–59.	4.2	15.3	14.1	13.2	0.6	0.5	N	1.1
60.–79.	11.2	22.4	25.6	N	1.1	0.4	0.1	1.2
80.–100.	9.5	33.3	25.6	35.4	1.8	0.6	1.2	1.6
Atbildētājpersonas vecums								
16–34	2.4	25.9	26.0	7.8	1.2	0.4	0.3	1.4
35–44	15.5	30.8	18.1	58.8	1.0	0.5	N/P	2.1
45–54	7.2	19.4	13.3	20.4	0.9	0.5	0.2	1.9
55–64	3.8	22.6	25.8	N	1.3	0.6	1.0	1.2
65–74	0.6	45.9	59.2	N	0.5	N	N	0.4
75+	N	.	.	.	N	.	.	N
Atbildētājpersonas nodarbinātības statuss								
Darba ņēmējs	7.3	21.6	19.8	30.3	1.2	0.5	0.3	1.5
Pašnodarbinātais	32.2	33.1	32.7	28.6	4.5	1.3	N	N/P
Pensionārs	0.6	N/P	N/P	N	0.4	0.2	N	0.3
Cits; nestrādā	N/P	34.6	N/P	N	0.6	N	N	0.5
Atbildētājpersonas izglītība								
Pamatizglītība vai nav izglītības	2.2	28.1	10.1	N	0.7	N	N	0.4
Vidējā izglītība	3.1	18.1	18.2	6.7	1.0	0.9	0.1	1.0
Augstākā izglītība	11.3	32.8	27.6	33.4	1.3	0.4	0.5	2.1

Piezīmes. Tabulā atspoguļots mājsaimniecību dažāda veida parādu mediānas atlikums atkarībā no konkrētā parāda veida. Attiecīgie MFPA otrā posma dati par eiro zonu sniegti *Household Finance and Consumption Network* (14) A8.A. tabulā. Sk. P1. un P7. tabulas piezīmes.

P9. tabula

Parāda sastāvs (%)

Demogrāfiskās iezīmes	Kopējais parāds							
	Kopējais parāds	Hipotēku kredīta parāds			Ar hipotēku kredītu nesaistīts parāds			
		Hipotēku kredīta parāds	MGDz hipotēku kredīts	Cita nekustamā īpašuma hipotēku kredīts	Ar hipotēku kredītu nesaistīts parāds	Kredīt-līnija/norēķinu konta debeta atlikums	Kredīt-karšu parāds	Cits ar hipotēku kredītu nesaistīts parāds
Visas mājsaimniecības	100.0	82.1	62.4	19.7	17.9	1.0	0.5	16.4
<i>Standartklūda</i>		4.9	5.6	4.4	4.9	0.3	0.3	5.0
Mājsaimniecības lielums								
1	100.0	73.8	55.9	N	26.2	1.7	N	24.3
2	100.0	85.7	73.5	12.2	14.3	1.5	0.4	12.4
3	100.0	70.8	45.3	25.4	29.2	0.5	0.2	28.6
4	100.0	87.2	65.6	21.7	12.8	0.3	0.1	12.4
5 un vairāk	100.0	87.0	69.7	17.3	13.0	2.0	1.8	9.2
Statuss attiecībā pret mājokli								
Pilntiesīgs īpašnieks	100.0	61.1	N	61.1	38.9	1.6	0.7	36.5
Īpašnieks ar hipotēku kredītu	100.0	94.5	92.9	1.6	5.5	0.9	0.5	4.0
Īrnieks vai cits	100.0	51.2	Nav piemērojams	51.2	48.8	0.4	0.2	48.2
Ienākumu procentile								
Zemāka nekā 20.	100.0	79.2	37.8	N	20.8	N	N	18.6
20.–39.	100.0	41.4	14.7	N	58.6	N	N	58.3
40.–59.	100.0	73.5	64.5	N	26.5	2.5	0.3	23.7
60.–79.	100.0	84.2	66.8	17.4	15.8	1.2	0.3	14.3
80.–100.	100.0	88.9	69.4	19.5	11.1	0.8	0.7	9.6
Neto bagātības procentile								
Zemāka nekā 20.	100.0	68.1	60.4	7.7	31.9	0.4	0.2	31.3
20.–39.	100.0	75.0	61.9	N	25.0	0.9	N	23.4
40.–59.	100.0	79.4	60.7	18.8	20.6	0.7	N	19.8
60.–79.	100.0	88.9	84.0	N	11.1	1.7	0.1	9.3
80.–100.	100.0	90.8	55.5	35.3	9.2	1.2	1.0	6.9
Atbildētājpersonas vecums								
16–34	100.0	80.8	64.8	16.0	19.2	0.5	0.3	18.4
35–44	100.0	91.8	58.5	33.3	8.2	1.0	0.8	6.4
45–54	100.0	70.6	59.0	11.7	29.4	0.5	0.1	28.8
55–64	100.0	77.0	71.1	N	23.0	2.3	0.9	19.8
65–74	100.0	83.2	78.3	N	16.8	N	N	16.3
75+	100.0	N	N	N	N	N	N	N
Atbildētājpersonas nodarbinātības statuss								
Darba ņēmējs	100.0	85.3	67.0	18.3	14.7	1.0	0.3	13.4
Pašnodarbinātais	100.0	71.7	56.6	15.1	28.3	1.2	N	26.0
Pensionārs	100.0	76.9	71.9	N	23.1	0.4	N	22.5
Cits; nestrādā	100.0	93.3	34.7	N	6.7	N	N	5.4
Atbildētājpersonas izglītība								
Pamatizglītība vai nav izglītības	100.0	92.5	44.4	N	7.5	N	N	6.3
Vidēja izglītība	100.0	68.7	64.0	4.7	31.3	1.3	0.1	29.9
Augstākā izglītība	100.0	88.1	62.7	25.4	11.9	0.9	0.7	10.3

Piezīmes. Tabulā atspoguļots katra parāda veida īpatsvars mājsaimniecību kopējās parādsaistībās. Īpatsvars aprēķināts, saskaitot mājsaimniecību kopējos parādus katrā parāda kategorijā un iegūto summu dalot ar visu mājsaimniecību kopējo parādu. Attiecīgie MFPA otrā posma dati par eiro zonu sniegti *Household Finance and Consumption Network* (14) A9.A. tabulā. Sk. P1. un P7. tabulas piezīmes.

P10. tabula

Mājsaimniecību finansiālās ievainojamības rādītāji (mediānas; %)

Demogrāfiskās iezīmes	Parāda attiecība pret aktīviem	Parāda attiecība pret ienākumiem	Parāda apkalpošanas izmaksu attiecība pret ienākumiem	Hipotēku kredītu parāda apkalpošanas izmaksu attiecība pret ienākumiem	MGDz iegādei saņemtā aizņēmuma attiecība pret nodrošinājumu	Tīro likvido aktīvu attiecība pret ienākumiem
Visas mājsaimniecības	28.0	41.3	11.4	14.1	57.6	0.4
<i>Standartklūda</i>	3.3	8.7	1.2	0.9	6.8	0.2
Mājsaimniecības lielums						
1	18.1	24.1	15.1	15.9	61.2	0.1
2	39.7	47.7	9.8	14.5	51.9	0.6
3	15.6	32.5	10.8	13.3	77.3	0.5
4	33.2	74.4	13.1	14.8	59.8	1.0
5 un vairāk	25.3	40.5	10.0	10.6	42.4	<0.05
Statuss attiecībā pret mājokli						
Pilntiesīgs īpašnieks	6.3	14.6	6.7	27.8	.	0.8
Īpašnieks ar hipotēku kredītu	48.8	107.1	14.7	14.1	57.6	0.3
Īrnieks vai cits	48.0	5.8	6.5	10.1	Nav piemērojams	<0.05
Ienākumu procentile						
Zemāka nekā 20.	47.2	69.3	73.5	N/P	120.0	<0.05
20.–39.	N/P	N/P	34.1	46.9	70.4	0.9
40.–59.	25.3	19.1	13.8	16.5	48.0	0.5
60.–79.	32.2	47.5	12.0	14.4	66.7	0.8
80.–100.	25.6	42.0	9.1	10.3	57.4	1.0
Neto bagātības procentile						
Zemāka nekā 20	166.6	77.4	15.3	17.6	201.8	<0.05
20.–39.	28.7	13.4	7.1	15.0	70.6	<0.05
40.–59.	26.4	36.1	9.7	13.4	48.1	0.4
60.–79.	26.5	69.8	14.8	15.6	54.6	1.4
80.–100.	8.3	42.6	10.4	12.4	27.5	4.0
Atbildētājpersonas vecums						
16–34	33.3	28.4	8.5	12.6	76.7	0.3
35–44	32.5	71.4	12.6	13.6	59.1	0.5
45–54	26.6	45.5	13.0	15.0	46.0	0.5
55–64	22.1	25.5	13.7	15.3	42.9	1.2
65–74	4.7	8.4	4.7	10.3	81.8	N/P
75+	N	N	N	.	.	<0.05
Atbildētājpersonas nodarbinātības statuss						
Darba ņēmējs	28.2	42.1	10.6	13.8	61.5	0.6
Pašnodarbinātais	31.3	202.0	30.1	23.1	54.2	2.0
Pensionārs	13.7	7.0	4.6	15.1	22.5	<0.05
Cits; nestrādā	28.2	23.4	13.7	19.3	28.1	<0.05
Atbildētājpersonas izglītība						
Pamatzglītība vai nav izglītības	66.3	19.7	13.4	44.9	43.2	<0.05
Vidējā izglītība	29.0	23.7	10.8	16.6	69.5	0.4
Augstākā izglītība	25.7	57.3	11.2	13.4	54.8	1.9

Piezīmes. Tabulā atspoguļoti dažādi finansiālā sloga rādītāji. Tie aprēķināti dažādām mājsaimniecību grupām. 1. un 2. grupā parāda attiecību pret aktīviem un parāda attiecību pret ienākumiem aprēķina visām mājsaimniecībām, kuras uzņēmušas parādsaistības. 3. grupā parāda apkalpošanas izmaksu attiecību pret ienākumiem nosaka mājsaimniecībām, kurām ir parādsaistības, neietverot mājsaimniecības, kurām ir tikai kredītlīniju/kontu ar pārsnieguma iespēju (*overdraft*) atlikuma parāds vai kredītkaršu parāds, jo par šādiem parādiem netiek vākti parāda apkalpošanas maksājumu dati; netiek ietvertas arī mājsaimniecības, kurām nav parāda maksājumu. 4. grupā hipotēku kredīta parāda apkalpošanas izmaksu attiecību pret ienākumiem aprēķina mājsaimniecībām, kurām ir hipotēku kredīta parāds. 5. grupā aizņēmuma attiecību pret nodrošinājumu aprēķina mājsaimniecībām, kurām ir MGDz hipotēku kredīts. 6. grupā tīro likvido aktīvu attiecību pret ienākumiem aprēķina visām mājsaimniecībām. Attiecīgie MFPA otrā posma dati

par eiro zonu sniegti *Household Finance and Consumption Network* (14) A10.A. tabulā. Sk. P1. tabulas piezīmes, kā arī 1. pielikumā iekļautās definīcijas.

P11. tabula

Neto bagātība

Demogrāfiskās iezīmes	Mediāna (1 000 eiro)	Vidējais rādītājs (1 000 eiro)	Kopējās neto bagātības īpatsvars (%)	Mājsaimniecību īpatsvars (%)
Visas mājsaimniecības	14.2	40.0	100	100
<i>Standartkļūda</i>	0.9	5.0		
Mājsaimniecības lielums				
1	8.0	17.6	13.9	31.7
2	14.9	36.0	27.3	30.3
3	17.9	70.4	32.0	18.2
4	19.3	46.1	14.2	12.3
5 un vairāk	24.1	67.8	12.6	7.5
Statuss attiecībā pret mājokli				
Pilntiesīgs īpašnieks	19.8	46.0	71.9	62.6
Īpašnieks ar hipotēku kredītu	24.0	49.9	16.8	13.5
Īrnieks vai cits	0.1	18.9	11.3	24.0
Ienākumu procentile				
Zemāka nekā 20.	3.0	9.3	4.7	20.3
20.–39.	9.2	23.1	11.4	19.8
40.–59.	15.8	29.1	14.7	20.2
60.–79.	17.5	40.5	20.0	19.8
80.–100.	40.1	98.8	49.2	19.9
Neto bagātības procentile				
Zemāka nekā 20.	0.0	–5.1	–2.5	20.0
20.–39.	5.1	5.0	2.5	20.1
40.–59.	14.2	14.3	7.1	20.0
60.–79.	29.2	29.2	14.5	19.9
80.–100.	82.2	157.2	78.4	20.0
Atbildētājp personas vecums				
16–34	7.0	32.2	12.1	15.1
35–44	17.0	64.6	28.6	17.7
45–54	15.9	32.2	15.3	19.0
55–64	17.5	48.8	24.1	19.8
65–74	9.5	29.8	10.4	14.0
75+	12.7	26.3	9.5	14.4
Atbildētājp personas nodarbinātības statuss				
Darba ņēmējs	16.1	36.7	47.8	52.2
Pašnodarbinātais	64.6	139.8	22.9	6.6
Pensionārs	10.6	23.5	18.2	31.1
Cits; nestrādā	5.6	43.4	11.0	10.2
Atbildētājp personas izglītība				
Pamatizglītība vai nav izglītības	5.3	12.3	5.8	18.8
Vidējā izglītība	12.5	25.9	31.6	48.8
Augstākā izglītība	29.7	77.4	62.6	32.4

Piezīmes. Tabulā iekļauta statistika par mājsaimniecību neto bagātību un tās galvenajām sastāvdaļām. Statistika aprēķināta tikai mājsaimniecībām, kurām ir neto bagātība. Īpatsvars kopējā neto bagātībā aprēķināts, summējot visu mājsaimniecību kopējo neto bagātību (katrā klasifikācijas mainīgajā) un dalot to ar kopējās neto bagātības vērtību. Attiecīgie MFPA otrā posma dati par eiro zonu sniegti *Household Finance and Consumption Network* (14) A11.A. tabulā. Sk. P1. tabulas piezīmes, kā arī 1. pielikumā iekļautās definīcijas.

P12. tabula

Mājsaimniecību ienākumi

Demogrāfiskās iezīmes	Mediāna (1 000 eiro)	Vidējais rādītājs (1 000 eiro)	Kopējo ienākumu īpatsvars (%)	Mājsaimniecību īpatsvars (%)
Visas mājsaimniecības	8.7	14.2	100	100
<i>Standartklūda</i>	0.5	0.9		
Mājsaimniecības lielums				
1	3.3	5.5	12.1	31.7
2	8.9	12.8	27.3	30.3
3	12.8	17.6	22.5	18.2
4	16.7	22.3	19.4	12.3
5 un vairāk	19.6	35.7	18.7	7.5
Statuss attiecībā pret mājokli				
Pilntiesīgs īpašnieks	8.1	12.1	53.3	62.6
Īpašnieks ar hipotēku kredītu	19.0	30.3	28.7	13.5
Īrnieks vai cits	5.5	10.7	18.0	24.0
Ienākumu procentile				
Zemāka nekā 20.	2.8	2.5	3.5	20.3
20.–39.	4.6	4.7	6.6	19.8
40.–59.	8.8	8.8	12.5	20.2
60.–79.	14.6	15.3	21.3	19.8
80.–100.	31.1	40.0	56.1	19.9
Neto bagātības procentile				
Zemāka nekā 20.	4.1	8.2	11.6	20.0
20.–39.	6.2	9.6	13.5	20.1
40.–59.	8.5	10.7	15.0	20.0
60.–79.	9.9	13.6	19.0	19.9
80.–100.	19.1	29.1	40.9	20.0
Atbildētājpersonas vecums				
16–34	13.4	16.3	17.2	15.1
35–44	12.1	22.9	28.6	17.7
45–54	12.8	15.6	20.8	19.0
55–64	10.0	14.0	19.5	19.8
65–74	5.1	8.4	8.3	14.0
75+	3.2	5.6	5.6	14.4
Atbildētājpersonas nodarbinātības statuss				
Darba ņēmējs	13.9	17.7	65.0	52.2
Pašnodarbinātais	14.3	34.2	15.8	6.6
Pensionārs	3.7	6.2	13.5	31.1
Cits; nestrādā	3.5	8.0	5.7	10.2
Atbildētājpersonas izglītība				
Pamatizglītība vai nav izglītības	3.3	6.3	8.3	18.8
Vidējā izglītība	7.9	11.3	38.8	48.8
Augstākā izglītība	15.8	23.2	52.9	32.4

Piezīmes. Tabulā iekļauta statistika par mājsaimniecību bruto ienākumiem. Īpatsvars kopējā neto bagātībā aprēķināts, summējot visu mājsaimniecību kopējos ienākumus (katrā klasifikācijas mainīgajā) un dalot iegūto summu ar kopējās neto bagātības vērtību. Attiecīgie MFPA otrā posma dati par eiro zonu sniegti *Household Finance and Consumption Network* (14) A12.A. tabulā. Sk. P1. tabulas piezīmes.

P13. tabula

Pārtikas un komunālo pakalpojumu patēriņš

Demogrāfiskās iezīmes	Pārtikas patēriņš			Komunālo pakalpojumu patēriņš		
	Mediāna (1 000 eiro)	Vidējais rādītājs (1 000 eiro)	Kopējo ienākumu daļas mediānas vērtība (%)	Mediāna (1 000 eiro)	Vidējais rādītājs (1 000 eiro)	Kopējo ienākumu daļas mediānas vērtība (%)
Visas mājsaimniecības	2.5	3.1	29.2	1.4	1.6	14.5
<i>Standartklūda</i>	0.1	0.1	0.8	0.1	<0.05	0.5
Mājsaimniecības lielums						
1	1.4	1.7	37.5	1.0	1.1	22.2
2	2.5	2.9	28.2	1.4	1.6	14.4
3	3.5	3.9	27.3	1.8	1.8	12.8
4	3.9	4.5	23.2	1.8	2.1	9.7
5 un vairāk	5.1	5.2	22.6	1.8	2.1	9.0
Statuss attiecībā pret mājokli						
Pilntiesīgs īpašnieks	2.4	2.9	30.0	1.3	1.5	14.8
Īpašnieks ar hipotēku kredītu	4.1	4.6	20.4	1.8	2.2	9.9
Īrnieks vai cits	2.1	2.5	33.2	1.2	1.4	16.6
Ienākumu procentile						
Zemāka nekā 20.	1.1	1.4	45.7	0.7	0.9	30.1
20.–39.	1.9	2.1	41.9	1.1	1.1	22.7
40.–59.	2.5	2.7	28.9	1.4	1.5	16.7
60.–79.	3.5	3.8	22.9	1.8	1.9	12.3
80.–100.	4.9	5.3	15.0	2.2	2.4	6.6
Neto bagātības procentile						
Zemāka nekā 20.	1.9	2.3	37.0	0.9	1.1	16.3
20.–39.	2.1	2.5	32.3	1.2	1.4	15.9
40.–59.	2.4	2.9	30.8	1.4	1.5	16.8
60.–79.	2.6	3.1	28.0	1.4	1.6	14.6
80.–100.	4.1	4.5	20.8	1.9	2.2	9.1
Atbildētājp personas vecums						
16–34	3.1	3.6	26.7	1.7	1.7	10.5
35–44	3.3	4.1	25.8	1.8	2.0	12.6
45–54	2.7	3.2	25.6	1.4	1.5	12.4
55–64	2.4	2.9	26.8	1.4	1.6	14.0
65–74	2.0	2.5	36.1	1.1	1.2	18.1
75+	1.2	1.7	37.4	1.1	1.2	26.9
Atbildētājp personas nodarbinātības statuss						
Darba ņēmējs	3.3	3.8	24.5	1.7	1.8	11.6
Pašnodarbinātais	3.6	4.2	21.9	1.7	2.0	8.8
Pensionārs	1.6	2.0	38.0	1.1	1.1	23.1
Cits; nestrādā	1.7	2.1	35.0	0.9	1.1	16.7
Atbildētājp personas izglītība						
Pamatzglītība vai nav izglītības	1.4	2.0	37.2	0.9	1.1	18.5
Vidējā izglītība	2.4	2.9	30.9	1.3	1.4	14.8
Augstākā izglītība	3.6	3.9	21.7	1.8	2.0	12.1

Piezīmes. Tabulā iekļauta statistika par mājsaimniecību patēriņu. Ir divi dažādi mājsaimniecību patēriņa rādītāji: a) kopējie mājsaimniecību izdevumi par pārtiku mājās un ārpus tām un b) kopējie mājsaimniecību izdevumi par komunālajiem pakalpojumiem. Pirmajās divās ailēs redzama izdevumu par pārtiku mājās/ārpus mājām mediāna un vidējie izdevumi par pārtiku mājās/ārpus mājām (eiro). Trešajā ailē atspoguļoti izdevumi par pārtiku kā ienākumu daļa. Attiecīgie MFPA otrā posma dati par eiro zonu sniegti *Household Finance and Consumption Network* (14) A14.A. tabulā. Sk. P1. tabulas piezīmes.

P14. tabula

Īslaicīga lietojuma preču kopējais patēriņš

Demogrāfiskās iezīmes	Mediāna (1 000 eiro)	Vidējais rādītājs (1 000 eiro)	Kopējo ienākumu daļa (%)
Visas mājsaimniecības	4.7	5.7	55.6
<i>Standartklūda</i>	0.2	0.2	1.4
Mājsaimniecības lielums			
1	2.9	3.3	73.5
2	4.8	5.5	54.0
3	6.0	6.9	48.7
4	7.2	8.0	38.2
5 un vairāk	8.1	9.5	34.9
Statuss attiecībā pret mājokli			
Pilntiesīgs īpašnieks	4.5	5.3	57.0
Īpašnieks ar hipotēku kredītu	7.3	9.1	38.3
Īrnieks vai cits	3.5	4.6	63.1
Ienākumu procentile			
Zemāka nekā 20.	2.5	2.6	95.9
20.–39.	3.3	4.0	75.7
40.–59.	4.7	5.0	54.9
60.–79.	6.1	6.6	40.4
80.–100.	8.4	10.1	27.4
Neto bagātības procentile			
Zemāka nekā 20.	3.0	4.1	66.5
20.–39.	3.6	4.4	58.9
40.–59.	4.3	5.4	57.4
60.–79.	4.8	5.7	56.8
80.–100.	7.2	8.7	37.2
Atbildētājpersonas vecums			
16–34	5.9	6.5	45.2
35–44	6.0	7.4	44.1
45–54	4.8	5.8	47.3
55–64	4.7	5.6	52.5
65–74	3.5	4.7	69.5
75+	2.9	3.5	82.8
Atbildētājpersonas nodarbinātības statuss			
Darba ņēmējs	5.9	6.8	43.3
Pašnodarbinātais	6.9	8.4	37.4
Pensionārs	3.0	3.8	76.6
Cits; nestrādā	3.2	4.0	63.0
Atbildētājpersonas izglītība			
Pamatizglītība vai nav izglītības	2.9	3.7	70.6
Vidējā izglītība	4.3	5.2	56.9
Augstākā izglītība	6.5	7.4	42.4

Piezīmes. Tabulā atspoguļota statistika par mājsaimniecību izdevumiem patēriņa preču un pakalpojumu iegādei. Pirmajās divās ailēs ietvertas izdevumu mediānas un vidējie izdevumi (eiro). Trešajā ailē atspoguļoti izdevumi par īslaicīga lietojuma precēm kā ienākumu daļa. Attiecīgie MFPA otrā posma dati par eiro zonu sniegti *Household Finance and Consumption Network* (14) A14.A. tabulā. Sk. P1. tabulas piezīmes.

P15. tabula

Kredītu pieejamības ierobežojumi

Demogrāfiskās iezīmes	Pieteikums kredītam iesniegts pēdējo 3 gadu laikā	Nepieteikšanās kredītam, pieņemot, ka kredītu pieejamība ir ierobežota	Atteikts vai samazināts kredīts (mājsaimniecībām, kas iesniegušas pieteikumu pēdējo 3 gadu laikā)	Mājsaimniecība ar ierobežotu kredītu pieejamību
Visas mājsaimniecības	16.2	8.1	24.3	9.1
<i>Standartklūda</i>	1.5	1.2	4.6	1.2
Mājsaimniecības lielums				
1	5.5	2.0	23.7	2.5
2	11.5	7.2	24.8	7.9
3	23.4	12.9	21.6	14.6
4	25.4	9.2	18.9	10.2
5 un vairāk	48.0	24.1	32.1	26.5
Statuss attiecībā pret mājokli				
Pilntiesīgs īpašnieks	11.3	4.6	15.5	5.0
Īpašnieks ar hipotēku kredītu	39.7	15.8	26.0	18.0
Īrnieks vai cits	15.8	12.9	38.3	14.6
Ienākumu procentile				
Zemāka nekā 20.	5.0	3.7	11.9	3.7
20.–39.	6.9	7.1	17.2	7.1
40.–59.	12.7	7.6	43.7	8.9
60.–79.	22.4	7.7	24.5	9.1
80.–100.	34.2	14.6	20.2	16.8
Neto bagātības procentile				
Zemāka nekā 20.	15.7	11.9	40.9	14.4
20.–39.	12.1	7.2	18.7	7.8
40.–59.	16.7	7.0	22.4	7.6
60.–79.	13.3	2.5	14.0	2.7
80.–100.	23.3	11.9	23.7	12.9
Atbildētājp personas vecums				
16–34	23.8	11.9	14.1	13.8
35–44	32.7	15.7	35.7	17.2
45–54	17.6	10.4	29.8	11.4
55–64	13.2	5.4	13.2	6.6
65–74	5.4	2.4	1.9	2.5
75+	0.8	0.9	N	0.9
Atbildētājp personas nodarbinātības statuss				
Darba ņēmējs	23.1	9.5	23.7	11.2
Pašnodarbinātais	21.9	17.6	43.6	17.6
Pensionārs	3.9	1.2	6.8	1.5
Cits; nestrādā	14.7	16.0	24.8	16.0
Atbildētājp personas izglītība				
Pamatizglītība vai nav izglītības	9.1	5.4	32.4	5.5
Vidējā izglītība	15.3	9.5	28.3	10.3
Augstākā izglītība	21.7	7.6	18.1	9.4

Piezīmes. Tabulā atspoguļoti mājsaimniecību kredītu pieejamības ierobežojumi. Pirmajā slejā redzama to mājsaimniecību procentuālā daļa, kuras pieteikumus kredītam iesniegušas pēdējo triju gadu laikā. Otrajā slejā iekļautas mājsaimniecības, kuras nav pieteikušas kredītam, pieņemot, ka kredītu pieejamība ir ierobežota. Trešajā slejā iekļautas mājsaimniecības, kuras pēdējā gada laikā pieteikušas kredītam un kurām tas atteikts vai piedāvāts mazākā apjomā nekā pieprasīts. Pēdējā slejā redzama mājsaimniecību ar ierobežotu kredītu pieejamību procentuālā daļa. Mājsaimniecība ar ierobežotu kredītu pieejamību ir mājsaimniecība, uz kuru attiecas viena vai vairākas no šādām situācijām: 1) mājsaimniecība pieteikusies kredītam, bet tās pieteikums noraidīts un vēlāk tā nav atkārtoti iesniegusi veiksmīgu pieteikumu, 2) mājsaimniecība pieteikusies kredītam, bet nav saņēmusi visu pieteikumā norādīto summu, vai 3) mājsaimniecība nav pieteikusies kredītam, pieņemot, ka kredītu pieejamība ir ierobežota. Mājsaimniecības, par kurām nav informācijas par pieteikšanos kredītam vai tās, kuras tam nav pieteikušas, pieņemot, ka kredītu pieejamība ir ierobežota, tabulā nav iekļautas. Attiecīgā MFPA otrā posma dati par eiro zonu sniegti *Household Finance and Consumption Network* (14) A15.A. tabulā. Sk. P1. tabulas piezīmes.

P16. tabula

Iespējamība saskarties ar negatīvu neto bagātību (robežietekme)

Mainīgie	Mājsaimniecība ar hipotēku kredītu			Mainīgie	Mājsaimniecība bez hipotēku kredīta		
	(1)	(2)	(3)		(1)	(2)	(3)
Mājoklis iegādāts 2004.–2008. gadā	0.023*** [0.002]		0.023*** [0.001]	Aktīvi veido mazāk nekā 10% no mājsaimniecības gada ienākumiem	0.262*** [0.000]	0.246*** [0.000]	
Parāda apkalpošanas izmaksu attiecība pret ienākumiem ≤40%	0.060*** [0.000]	0.064*** [0.000]		Parāda apkalpošanas izmaksu attiecība pret ienākumiem ≤40%	−0.015 [0.678]		
				Parāda attiecība pret ienākumiem pārsniedz 100%	0.211*** [0.000]		0.177*** [0.000]
Ienākumu kvintile (bāze – 1. (zemākā) ienākumu kvintile)				Ienākumu kvintile (bāze – 1. (zemākā) ienākumu kvintile)			
2. ienākumu kvintile	0.015 [0.422]	0.016 [0.398]	−0.003 [0.821]	2. ienākumu kvintile	−0.084*** [0.000]	−0.094*** [0.000]	−0.073*** [0.000]
3. ienākumu kvintile	0.009 [0.581]	0.012 [0.491]	−0.014 [0.191]	3. ienākumu kvintile	−0.118*** [0.000]	−0.130*** [0.000]	−0.113*** [0.000]
4. ienākumu kvintile	0.017 [0.332]	0.020 [0.268]	−0.012 [0.266]	4. ienākumu kvintile	−0.161*** [0.000]	−0.171*** [0.000]	−0.156*** [0.000]
5. ienākumu kvintile	−0.004 [0.793]	−0.002 [0.900]	−0.030*** [0.004]	5. ienākumu kvintile	−0.191*** [0.000]	−0.196*** [0.000]	−0.189*** [0.000]
Atbildētājp personas vecums (5 gadu posms)	−0.001*** [0.000]	−0.001*** [0.000]	−0.001*** [0.000]	Atbildētājp personas vecums (5 gadu posms)	−0.002*** [0.000]	−0.002*** [0.000]	−0.003*** [0.000]
				Jauna un vienpersonas mājsaimniecība	0.000 [0.989]	−0.004 [0.884]	−0.023 [0.425]
Valsts fiktīvais mainīgais	JĀ	JĀ	JĀ	Valsts fiktīvais mainīgais	JĀ	JĀ	JĀ
Vērojumi	22 138	21 138	23 097	Vērojumi	14 208	14 516	14 516

Avots: autoru aprēķini, izmantojot MFPA datus.

Piezīmes. Nozīmīguma līmenis *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1; standartklūda norādīta iekavās. Atkarīgais mainīgais ir 1, ja mājsaimniecības neto bagātība ir negatīva, citos gadījumos tas vienāds ar nulli.

LITERATŪRA

1. ALBACETE, Nicolás, FESSLER, Pirmin. Stress Testing Austrian Households. *Oesterreichische Nationalbank Financial Stability Report*, issue 19, June 2010, pp. 72–91.
2. ALBACETE, Nicolás, LINDNER, Peter. Household Vulnerability in Austria – A Microeconomic Analysis Based on the Household Finance and Consumption Survey. *Oesterreichische Nationalbank Financial Stability Report*, issue 25, June 2013, pp. 57–73.
3. ATKINSON, Adele, MESSY, Flore-Anne, RABINOVICH, Lila, YOONG, Joanne. *Financial Education for Long-Term Savings and Investments: Review of Research and Literature*. OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 39, 2015. 35 p. [skatīts 2018. gada 7. maijā]. Pieejams: <http://dx.doi.org/10.1787/5jrtgzfl6g9w-en>.
4. ĀRIŅŠ, Mikus, SIŅENKO, Nadežda, LAUBE, Laura. *Uz aptaujas datiem balstīts mājsaimniecību kredītņēmēju finansiālās ievainojamības novērtējums*. Latvijas Banka, 2014. Diskusijas materiāls 1/2014. 34 lpp. [skatīts 2018. gada 7. maijā]. Pieejams: https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/petijumi/DM_1-2014-arins-sin-laube_final_062014.pdf.
5. BRĒĶIS, Edgars, VILERTS, Kārlis, KRASNOPJOROVS, Oļegs. *Izglītības ietekme uz algām Latvijā ekonomiskās krīzes un pēckrīzes periodā (2006.–2012. gada datu vērtējums)*. Latvijas Banka, 2015. Pētījums 3/2015. 51 lpp. [skatīts 2018. gada 7. maijā]. Pieejams: https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/petijumi/P_03_2015.pdf.
6. CARROLL, Christopher, SLACALEK, Jiri, TOKUOKA, Kiichi. *The Distribution of Wealth and the MPC. Implications of New European Data*. Household Finance and Consumption Network. European Central Bank Working Paper, No. 1648, March 2014. 22 p. [skatīts 2018. gada 8. maijā]. Pieejams: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1648.pdf>.
7. EHRMANN, Michael, ZIEGELMEYER, Michael. *Household Risk Management and Actual Mortgage Choice in the Euro Area*. European Central Bank Working Paper, No. 1631, January 2014. 38 p.
8. Eurostat (2018). *Gross Debt-to-Income Ratio of Households* [skatīts 2018. gada 8. maijā]. Pieejams: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/graph.do?tab=graph&plugin=1&pcode=tec00104&language=en&toolbox=data>.
9. Eurosystem Household Finance and Consumption Network. *Survey Data on Household Finance and Consumption: Research Summary and Policy Use*. European Central Bank Occasional Paper, No. 100, January 2009. 41 p. [skatīts 2018. gada 8. maijā]. Pieejams: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecbocp100.pdf>.
10. Eurosystem Household Finance and Consumption Network. *The Eurosystem Household Finance and Consumption Survey: Methodological Report for the First Wave*. European Central Bank Statistics Paper, No. 1, April 2013. 114 p. [skatīts 2018. gada 8. maijā]. Pieejams: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpsps/ecbsp1en.pdf>.
11. Eurosystem Household Finance and Consumption Network. *The Eurosystem Household Finance and Consumption Survey: Results from the First Wave*. European Central Bank Statistics Paper, No. 2, April 2013. 114 p. [skatīts 2018. gada 8. maijā]. Pieejams: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpsps/ecbsp2.en.pdf>.

12. FKTK (2015. gada 10. jūnijs). *Iedzīvotāju finanšu paradumi pakāpeniski mainās*. [Skatīts 2018. gada 8. maijā]. Pieejams: <http://www.fktk.lv/lv/mediju-telpa/pazinojumu-masu-informacijas-l/arhivs/2015/5150-iedzivotaju-finansu-paradumi-pakapeniski-mainas.html?highlight=WyJlenRpYlxlMDExMlxlMDE2MWFuXHUwMTAxcyJd>.
13. Household Finance and Consumption Network. *The Household Finance and Consumption Survey: Methodological Report for the Second Wave*. European Central Bank Statistics Paper, No. 17, December 2016. 112 p. [skatīts 2018. gada 8. maijā]. Pieejams: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpsps/ecbsp17.en.pdf?1ec7c85bc7ace1c59117f664bdafeb08>.
14. Household Finance and Consumption Network. *The Household Finance and Consumption Survey: Results from the Second Wave*. European Central Bank Statistics Paper, No. 18, December 2016. 139 p. [skatīts 2018. gada 8. maijā]. Pieejams: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpsps/ecbsp18.en.pdf>.
15. Household Finance and Consumption Network. *The Household Finance and Consumption Survey, Wave 2. Statistical tables*. European Central Bank, April 2017. 70 p. [skatīts 2018. gada 8. maijā]. Pieejams: https://www.ecb.europa.eu/home/pdf/research/hfcn/HFCS_Statistical_Tables_Wave2.pdf?58cf15114aab934bcd06995c4e91505b.
16. MERIKÜLL, Jaanika, RÕÕM, Tairi. *The Assets, Liabilities and Wealth of Estonian Households: Results of the Household Finance and Consumption Survey*. Eesti Pank Occasional Paper, No. 3/2016, 2016. 96 p. [skatīts 2018. gada 8. maijā]. Pieejams: <http://www.eestipank.ee/en/publication/occasional-papers/2016/jaanika-merikull-tairi-room-assets-liabilities-and-wealth-estonian-households-results-household>.
17. MODIGLIANI, Franco, BRUMBERG, Richard. Utility Analysis and the Consumption Function: An Interpretation of Cross-Section Data. *No: Post Keynesian Economics*. Ed. by K. Kurihara. New Brunswick: Rutgers University Press, 1954, pp. 388–436.
18. OECD. *OECD Guidelines for Micro Statistics on Household Wealth*. 12 June 2013. 280 p. [skatīts 2018. gada 8. maijā]. Pieejams: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264194878-en>.
19. PIKETTY, Thomas, ZUCMAN, Gabriel. Capital is Back: Wealth-Income Ratios in Rich Countries 1700–2010. *The Quarterly Journal of Economics*, vol. 129, issue 3, August 2014, pp. 1255–1310.
20. PUTNINŠ, Tālis, SAUKA, Arnis. *Shadow Economy Index for the Baltic Countries 2009–2016*. The Centre for Sustainable Business at SSE Riga, 2017. 52 p.
21. SIERMINSKA, Eva, MEDGYESI, Márton. *The Distribution of Wealth between Households*. European Commission Research note, No. 11/2013, December 2013. 30 p.
22. STINKA, Juris, BONDA, Dainis. *Micro Enterprise Tax Payers in Latvia*. SSE Riga Student Research Papers, No. 8, November 2014. 45 p. Riga: SSE Riga.
23. UNECE. *Canberra Group Handbook on Household Income Statistics* (2nd ed.). Geneva: UN Economic Commission for Europe, 2011. 208 p. [skatīts 2018. gada 8. maijā]. Pieejams: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/groups/cgh/Canbera_Handbook_2011_WEB.pdf.